

EL MONESTIR I LA COMUNITAT DE LES CAPUTXINES DE MANRESA

Pseudònim: **Àngela Margarida Prat**

ÍNDEX

1. Introducció	3
2. El monestir de les caputxines de Manresa	6
3. Cronologia i evolució històrica del monestir	9
3.1. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines	9
3.2. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines a Catalunya.....	10
3.3. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines a Manresa.....	14
3.3.1 Primer intent de fundació	14
3.3.2 Segon intent de fundació	15
3.3.3 Tercer i definitiu intent de fundació	16
3.4. L'arribada de les primeres monges caputxines a Manresa	19
3.5. Primers anys de la comunitat de clarisses-caputxines de Manresa.....	22
3.6. Les adveristats del segle XVIII	27
3.7. Les adveristats del segle XIX	28
3.8. Els conflictes del segle XX:.....	43
3.8.1 La Setmana Tràgica	43
3.8.2 L'arribada de la Segona República i la Guerra Civil Espanyola.....	52
3.8.3 La reconstrucció del monestir	56
4. El monestir actual: l'edifici	63
4.1. Planta Baixa	65
4.2. Primera Planta	70
4.3. Sota Teulada	73
5. La comunitat actual	75
5.1. La Regla de Santa Clara	75
5.2. El noviciat.....	76
5.3. L'horari	78
5.4. El treball i l'organització de la comunitat	80
5.5. Els canvis del Concili Vaticà II.....	82
5.6. La clausura	83
5.7. Austeritat i pobresa.....	85
5.8. La minvació de la comunitat.....	86

5.8. El projecte frustrat de la Fundació Sociosanitària de Manresa	87
6. Inventari de l'arxiu del monestir.....	89
7. Conclusions.....	90
8. Bibliografia i webgrafia.....	93
8.1. Llibres.....	93
8.2. Publicacions periòdiques	94
8.3. Premsa digital	95
8.4. Webgrafia.....	107

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball neix amb la voluntat de seguir una línia de recerca que té com a prioritats, d'una banda, la reconstrucció de la memòria històrica a partir de l'estudi de proximitat, de Km 0, i, d'altra banda, la posada en valor del paper de les dones al llarg de la història. Dues fites que en el cas concret que ens ocupa se centren en l'estudi d'un dels pocs monestirs femenins més arrelats a la història de Manresa encara en actiu: el monestir de Sant Carles Borromeo.

L'objectiu d'aquest estudi comprendria doncs una doble vessant: d'una banda, fer una recerca historiogràfica d'aquest cenobi i de la comunitat de clarisses-caputxines que l'habiten d'ençà de la seva fundació; d'altra banda, estudiar l'evolució, el funcionament i el dia a dia d'una comunitat religiosa femenina de clausura fins els nostres dies. Un plantejament que ens ha obligat a combinar diferents metodologies de treball, tant la recerca de fonts documentals primàries i de fonts bibliogràfiques, com la realització d'un treball de camp i convivència amb la comunitat de monges actual.

A nivell personal, he escollit aquest tema moguda per la meua curiositat de descobrir en què consisteix viure una vida contemplativa i de clausura en ple segle XXI. D'altra banda, des d'un punt de vista més acadèmic, he escollit el monestir i la comunitat de les caputxines de Manresa com a motiu d'aquest estudi per dues raons fonamentals: la primera, perquè tot i haver-hi algunes publicacions, no existeix cap recerca en profunditat sobre la història d'aquest monestir i, des la Guerra Civil als nostres dies, no s'ha pràcticament ni estudiat; la segona, perquè dita comunitat està integrada en aquests moments per quatre germanes d'edat molt avançada, cosa que fa témer per la possible desaparició de la congregació, amb la consegüent pèrdua de testimoni oral que això pot suposar.

Així doncs, el cos d'aquest treball és el resultat de la recerca realitzada del març al setembre de 2020. Pel que fa a la metodologia de treball, hem començat per una

recerca i estudi de la bibliografia publicada sobre el monestir i la seva comunitat, que fonamentalment són els llibres de mossèn Joan Fitó i de Fra Valentí Serra, juntament amb alguns d'altres articles puntuals, i posteriorment hem fet una recerca del fons documental conservat a l'Arxiu Comarcal del Bages, això és de les actes i la correspondència de les Junes municipals i de les notícies aparegudes a la premsa local dels segles XIX i XX, prenent com a referència les dates i els episodis més significatius dels més de 380 anys d'existència d'aquesta congregació. Posteriorment, les germanes caputxines ens van donar accés a l'arxiu de la comunitat que, si bé va patir grans pèrdues en alguns dels episodis més dramàtics del monestir el passat segle, conserva un important volum de documentació que, donada les limitacions temporals d'aquest estudi, no vam ser a temps de poder revisar a fons, però sí que hem pogut inventariar.

Pel que fa al treball de camp més pròpiament dit, ha consistit en un doble estudi que ens ha tingut pràcticament durant els dos mesos d'estiu convivint diàriament amb la comunitat. Primerament, hem elaborat un estudi de l'edifici conventual, recorrent cadascuna de les plantes i les estances del monestir, documentant-les fotogràficament i elaborant uns plànols de l'edifici amb una descripció detallada de cada espai, on es recull el seu estat i la seva funció actual i la del passat. Finalment, hem tingut el plaer d'entrevistar a tres de les germanes, Sor Teresa, Sor Aina i Sor Pilar, amb les quals hem conversat abastament sobre la història antiga i recent del monestir, així com sobre l'organització i el funcionament de la comunitat.

El resultat de tot aquest estudi l'hem estructurat en tres parts principals, complementades amb dos amplis annexos. El cos del treball comprèn, després d'un breu preàmbul d'ubicació, una primera part, on s'aprofundeix en l'estudi històric del monestir i la seva comunitat fins als nostres dies, a partir de les diverses fonts consultades; un segon apartat, que recrea i descripció actual del conjunt arquitectònic del monestir i les funcions dels diferents espais que integra; finalment una tercera part

on s'estudia, des d'una doble perspectiva antropològica emic i etic, el funcionament, els valors, l'organització i l'evolució de la vida comunitària de la congregació manresana. L'estudi conclou amb l'inventari de l'arxiu del monestir, un consideracions conclusives i els apartats bibliogràfics.

Per últim, és de justícia expressar la meva gratitud a totes les persones que m'han facilitat el seu ajut, suport i col·laboració al llarg d'aquest mesos, per fer arribar aquest treball a bon port. Especialment a les germanes Teresa, Pilar i Aina de Manresa, per la seva generositat, confiança i gentilesa; a la meva família, pel seu suport; al meu institut, per les facilitats i la col·laboració que m'ha brindat; als responsables dels arxius i hemeroteques consultats; al meu tutor, per la guia, l'entusiasme i l'entrega amb que ha dirigit aquesta recerca.

2. EL MONESTIR DE LES CAPUTXINES DE MANRESA

El monestir de Sant Carles Borromeu de Manresa constitueix un complex religiós regentat per una congregació de clarisses-caputxines i el trobem ubicat al centre històric de Manresa, al Carrer Talamanca núm. 5 - 7. Aquest conjunt monàstic fou fundat l'any 1638 i des dels seus orígens sempre ha estat edificat al solar de la casa nadiua de qui fou la fundadora de la primera comunitat de clarisses-caputxines al Principat, Sor Àngela Serafina¹. Aquesta venerable manresana – l'única dona que figura a la Galeria de Manresans Il·lustres² - fou qui va impulsar el primer intent de fundació d'una comunitat a la seva ciutat natal, una iniciativa que es veuria materialitzada uns anys després de la seva mort.

L'edifici actual consta de tres conjunts: les dependències de la comunitat, l'església i espais oberts destinats a pati i hort. L'estructura arquitectònica que s'ha conservat fins als nostres dies és una reconstrucció que va començar a erigir-se l'any 1939, després de diferents episodis d'incendis, destruccions i d'altres vicissituds que ha patit aquest conjunt monàstic al llarg dels anys. En l'actualitat, la comunitat està formada per quatre monges caputxines d'edat avançada.

Malgrat que en la bibliografia existent s'usi indistintament els termes “monestir” i “convent” per referir-se a aquest complexe religiós, nosaltres hem optat per emprar la terminologia de monestir, seguint el criteri de dos dels principals autors que s'han ocupat d'aquest assumpte³, així com pel tipus de vida contemplativa i de clausura que aquesta congregació de monges professen, a diferència d'altres ordres mendicants.

¹ Veure J. M. Gasol, “La Venerable Madre Angela Margarita Serafina”, a *Apostolado Franciscano* 30 (1943) p. 195: “Había nacido en la casa conocida por “el Trull” de la calle Talamanca, cuyo solar ocupó después el convento de madres capuchinas. Una lápida colocada junto a la pila del agua bendita en la derruida iglesia, señaló durante tres siglos el lugar de su nacimiento”

² Veure al respecte l'article de Jordi Piñero i Subirana “La Galeria de Manresans Il·lustres: un lloc de memòria oblidat” a la Revista Dovella núm. 57, 1997.

³ Aquests són: Valentí Serra de Manresa a *Les Clarisses-Caputxines a Catalunya i Mallorca: de la fundació a la guerra civil (1599-1939)*, 2002 i Juan Fitó *El Monasterio de Religiosas Capuchinas de Manresa*, 1945.

Imatge 1

Vista aèria del casc antic de Manresa, amb el monestir de les Caputxines resseguit en vermell
E: 1/ 2000

Imatge 2:
Vista aèria del casc antic de Manresa, amb el monestir de les Caputxines resseguit en vermell

3. CRONOLOGIA I EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL MONESTIR

3.1. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines

Abans d'endinsar-nos en la història de les clarisses-caputxines de Manresa, a mode de contextualització, resseguirem el sorgiment d'aquest ordre religiós i els fets que van propiciar la seva fundació.

Per això, hem de remuntar-nos a la Península Itàlica del segle XVI, moment en el que es va desenvolupar una nova espiritualitat evangèlica amb un sentiment més pròxim a Déu i més sensible a les necessitats i les preocupacions del poble. A més, aparentment, aquesta espiritualitat va tenir certa influència en la construcció d'hospitals que estaven a l'abast dels més delicats a les ciutats italianes més prestigioses ja que, a causa dels diversos conflictes bèl·lics que van tenir lloc a Europa i al creixement urbanístic, va estendre's descontroladament la sífilis provocant així una mortal epidèmia. Com a curiositat, tal i com ens explica Valentí Serra de Manresa en un dels seus llibres, una altra funció d'aquests hospitals va ser la de cultivar i propagar aquesta espiritualitat acabada de sorgir⁴:

“Aquesta nova espiritualitat evangèlica, adés al·ludida, afectivament abocada envers Déu i el proïsme, fou ensenyada, fomentada i divulgada, prioritàriament, des d'aquests hospitals i oratoris italians.”

Maria Llorença Llong⁵, una catalana vestida amb l'hàbit de terciària franciscana⁶, va dedicar-se a tenir cura dels més malalts, sobretot de sífilis, i pobres, creant així, juntament amb altres companyes, diversos hospitals.

⁴ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.57

⁵ Va néixer a Lleida, Catalunya, l'any 1463 i va morir a Nàpols el 1542. Va casar-se amb el valencià Joan Francesc Llong, qui, l'any 1506, arran de la incorporació del Regne de Nàpols, va ser nomenat Regent del Consell d'Aragó. Per aquesta raó, ella i el seu marit es van traslladar a viure a Nàpols. Se la considera la fundadora de l'ordre de les clarisses-caputxines.

⁶ Va començar a vestir aquest hàbit a partir d'una curació miraculosa d'una possible artritis reumatoide que patia des de petita, quan va anar al santuari de la Santa Casa de Loreto.

No va ser fins l'any 1535 que, amb l'ajuda de la duquessa de Termoli, Maria d'Ayerbe, va fundar, a Nàpols, el monestir de clausura de Santa Maria de Jerusalem. Aquestes religioses van adoptar les Constitucions de la reforma clarissa de Santa Colette⁷ ja que no aprovaven l'estil de vida luxós que van dur a terme moltes clarisses de l'època,⁸ tal i com ens explica breument Valentí Serra⁹:

“A partir del segle XIV, doncs, s'amplià sensiblement el nombre de les clarisses, i amb aquesta creixença numèrica augmentaren, també, les possessions i rendes, algunes provinents de la devoció dels benefactors i protectors, i d'altres originades per l'aportació dels quantiosos dots de les religioses. Amb l'ingrés de noies procedents dels estaments nobiliaris i de les cases reials, es condescendí al luxe i a la comoditat, i quan convingué es féu recurs, des dels monestirs, a les dispenses pontifícies. Llavors, imitant els costums establerts en els monestirs més antics de tradició benedictina, es començà d'admetre a senyores de la noblesa, que ingressaven al monestir acompanyades de les seves serventes per tal de prosseguir amb una vida d'autèntic luxe i senyoriu, enmig de germanes senzilles i austeres, les autèntiques “menorettes”, que s'escandalitzaven amb aquesta mena d'innovacons, tan poc d'acord amb l'esperit de Sant Francesc i Santa Clara.”

I és quan, a llavors, la mencionada comunitat italiana es converteix en el primer monestir de clarisses-caputxines.

3.2. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines a Catalunya

No podem parlar sobre la fundació de les clarisses-caputxines a Catalunya sense esmentar en cap moment a la Venerable Mare Serafina, qui va jugar un paper cabdal en aquesta història i per aquest motiu voldríem dedicar-li unes línies.

⁷ Constitucions aprovades durant el pontificat de Pius II. Es caracteritzen pel desig de tornar a l'exigència de la Regla de Santa Clara en el seu origen, sobretot en l'aspecte de viure la pobresa de manera radical i absoluta, al mateix temps que s'estructura la vida fraterna des d'una perspectiva més franciscana.

⁸ A partir de la mort de Santa Clara, bona part dels monestirs de clarisses van començar a seguir la Regla del Papa Urbà IV (1263), que suposava un relaxament en la concepció de la pobresa.

⁹ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, pp.59-60.

Àngela Margarida Prat va néixer a Manresa, en concret a una casa de pagès situada al carrer Talamanca, anomenada llavors “El Trull”, el 26 d'octubre del 1543. Els seus pares, els pagesos Maties i Coloma, eren molt creients i és per això que l'Àngela Prat va rebre una educació basada en els valors fonamentals del cristianisme¹⁰. Quan encara era una nena, ella i els seus cinc germans van quedar orfes de mare; però, anys després, el seu pare va contraure matrimoni amb una dona que es deia Eufрасina. A l'edat dels 16 anys va marxar a Barcelona, on va treballar, durant quinze anys aproximadament, com a serventa a casa del mercader Salvador Molins.

Tot i els desitjos de convertir-se en religiosa, va acabar casant-se contra la seva voluntat amb el sastre Francesc Serafí a causa de la insistència dels pares i, probablement, també dels amos. Com a curiositat, és a partir d'aquest moment que se la coneix com a Àngela Serafina¹¹. Aviat el matrimoni es convertí en un malson per ella degut als constants cruels abusos, tant físics com psíquics¹², que rebia per part del seu home, que inclús, en més d'una ocasió, va intentar matar-la¹³. No obstant, ella sempre

¹⁰ Veure Lázaro Iriarte, *Venerable Angela Margarita Serafina, la fundadora que formó la escuela* (1543-1608), 1984 p.4: “De su madre recibió Angela una educación centrada en los valores esenciales de la vida cristiana y, juntamente, un estilo de piedad sencilla y concreta practicada en familia.”

¹¹ *Ídem.*, p.6: “Contaba treinta y un años cumplidos cuando se halló en matrimonio a un tal Francisco Serafí, barcelonés, sastre de oficio. Todo había sido preparado por los amos con la conformidad del padre y de la madrastra. La boda se celebró en la parroquia de Santa María del Mar el 15 de mayo de 1575. En adelante se la conocería con el nombre de *Angela Serafina*, según el uso catalán de entonces de que la mujer tomara el apellido del marido, en este caso con la desinencia femenina.”

¹² *Ídem.*, p.7: “Apenas iniciada la convivencia, cayó en la cuenta Angela del calvario que le esperaba al lado de aquel hombre. Su primer vicio era la afición al juego: en poco tiempo la exigua dote y el ajuar llevado de casa de sus amos siguió el mismo camino que el patrimonio y los ingresos del sastre. Y lo peor era el comprobar que el dinero que Serafí le negaba a ella para el gasto diario iba a parar a otras mujeres: “vivía muy abarragado”, dice crudamente el antiguo manuscrito.”

¹³ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.67: “... que àdhuc intentà matar-la en un descampat de Montjuïc.”; també Lázaro Iriarte, *Op. Cit.* p.9: “Por dos veces estuvo a punto de matarla. - Mujer- le dijo al tratar de hundirle el puñal la primera vez...”

es mostrà una dona afectuosa i atenta¹⁴. Després de 7 anys de patiment, el 1582, mor el seu espós¹⁵.

Un cop vídua, juntament amb la seva filla Bàrbara¹⁶, va obrir, al carrer de Sobrerroca de Manresa, una “costura de noies”, on ensenyava a cosir i brodar, portant al mateix temps una vida de pregària i penitència. L'any 1584 o 1586¹⁷, el P. Arcàngel d'Alarcón, davant la insistència de l'Àngela Serafina, li oferí l'hàbit de caputxina. Durant aquesta època va experimentar intensos moments místics i espirituals, en un dels quals, sembla ser, la imatge d'un Sant Crist que es trobava a l'església dels frares caputxins de Manresa li digué que havia de fundar una comunitat de caputxines. Entusiasmada amb la idea, es trasllada a Barcelona on posa en marxa les tramitacions per la fundació d'un monestir de clarisses-caputxines, inspirada per les monges de Nàpols que van voler seguir el

¹⁴ Veure Lázaro Iriarte, *Op. cit.*, 1984 p.7: “Angela probó todos los medios para hacerle volver al buen camino; lo envolvió en atenciones y muestras de afecto. Todo inútil: cuanto más ponía de afabilidad y de motivaciones superiores en sus insistentes exhortaciones, tanto más se mostraba él esquivo y aun violento, llegando a maltratarla de palabra y de obra. Por fin ella optó por ocultar su dolor en el silencio y en la sumisión humilde.”

¹⁵ Veure *Revista Mariana*, Gener, Febrer i Març de 1920 Núm.37 p.8: “... Deu nostre Senyor envià una grave malaltia a Francèsc Serafí, de la qual va morir als 15 de setembre de 1582...”

¹⁶ L'única filla que sobrevisqué dels tres fills que va tenir en total amb Francesc.

¹⁷ Veure *Revista Mariana*, *Op. cit.*, p.8: Del Breu de fundació de l'ordre, despatxat pel Nunci de Sa Santedat en Espanya el 26 de Maig de 1599, es dedueix que fou en 1584, segons diu que feia 15 anys que la M. Serafina anava vestida de caputxina. Sembla doncs, que va vestir l'hàbit de Sant Francesc als 2 anys d'ésser vídua. D'altra banda, en el llibre de P. Fons diu que la Mare Serafina, prop de la seva mort, vol ser enterrada amb un hàbit vell i que no hi ha cap altre més vell que el que ella va portar durant 22 anys, el primer que va vestir quan li concediren vestir-se de caputxina. Ella va morir al 1608, per tant, va vestir l'hàbit per primera vegada al 1586. Tanmateix, l'historiador manresà En Canyelles, el qual en la plana 386 del seu Còdex diu que la Mare Serafina va vestir l'hàbit que li havia donat l'Arcàngel d'Alarcón el 1586. Però, si el P. Fr. Joan de Alarcon, Provincial, germà de l'anterior, l'any 1588 havia donat predicador de la Quaresma als Consellers, no sols la passada sinó 3 vegades, llavors, l'any 1584 ja exercia el càrrec i, per consegüent, si la M. Serafina va rebre l'hàbit de Sant Francesc de mans del Provincial Fra Arcangel de Alarcon, necessàriament havia d'ésser els primers mesos de l'any 1584, com així es dedueix del Breu Pontifici.

vertader esperit de Santa Clara¹⁸. Tot i les dificultats que va trobar-se pel camí¹⁹, el maig de l'any 1599, amb el recolzament de la marquesa de Montesclaros²⁰ i de la reina Margarida d'Àustria²¹, i ajudada pel bisbe de Barcelona Joan Dimas Loris, li són concedides les llicències per fundar el monestir de monges caputxines a Barcelona, el monestir de Santa Margarida la Reial²². Així doncs, l'any 1602 professa com a clarissa-caputxina i, poc després, com abadessa del monestir, va rebre les primeres novícies,²³ de les quals moltes provenien de famílies que gaudien de bona posició social²⁴. Com a fet curiós, Àngela va lluitar per tal que el monestir sigui propietat de l'Ordre de Clarisses-Caputxines. Finalment, la Mare Serafina va morir el 24 de Desembre de 1608. Actualment, el seu és l'únic retrat femení que podem trobar dins la galeria de Manresans Il·lustres de l'Ajuntament de Manresa²⁵.

¹⁸ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, pp.97-98: "A l'hora d'estructurar i consolidar la primera implantació de clarisses-caputxines als territoris hispans, la intrèpida Sor Àngela Serafina Prat maldà per tal de fer traduir al català, amb algunes adaptacions, les Constitucions de les monges clarisses de Nàpols i Milà. De fet, Àngela Serafina Prat trobà en el text de les Constitucions de Santa Colette i en els Estatuts de les primeres caputxines un model perfecte per a la primera comunitat de clarisses-caputxines de Barcelona, i per això, la Mare Serafina gustosament adoptà la legislació coletina, completant-la en alguns punts extrets de les Constitucions dels framenors caputxins: pobresa total i radical, austeritat, intensa vida de pregària, senzillesa i germanor en l'experiència comunitària."

¹⁹ Ídem., p.77: "L'any 1589 Àngela Serafina Prat sofrí el contagi de la pesta, acceptant-ne els mals amb resignació...", com un exemple.

²⁰ Veure Lázaro Iriarte, *Op. cit.*, p.20: "Con el aporte personal de mil escudos de la marquesa de Montesclaros se pudo comprar y acomodar en forma provisional un edificio de la calle del Carmen..."

²¹ Veure *Venerable Angela Margarita Serafina, la fundadora que formó la escuela* (1543-1608), Lázaro Iriarte 1984 p.20: "Doña Margarita de Austria, en la flor de sus quince años, era profundamente piadosa; el coloquio fue largo y de alto tono espiritual. Antes de despedirse se presentó Felipe III, que asimismo deseaba conocerla. Ambos le prometieron seriamente tomar el nuevo monasterio bajo la regia protección."

²² Va anomenar-se així degut al suport rebut per part de la reina d'Àustria.

²³ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.80

²⁴ Veure Lázaro Iriarte, *Op. cit.*, p.21: "La mayor parte de las vocaciones provenían de familias de buena posición social, algunas de la nobleza. Angela Serafina se mantenía fiel a la regla de santa Clara: nada de rentas ni de dotes; había que vivir del trabajo y de la buena voluntad de la gente, sobre la base evangélica del abandono en la divina providencia. Hubo momentos difíciles en aquellos comienzos: la pobreza se hizo sentir con todas sus aperturas; pero se siguió adelante gracias a la riqueza espiritual y al ardor de la juventud."

²⁵ Veure Annex I d'imatges i documents gràfics

3.3. Origen i fundació de la primera comunitat de clarisses-caputxines a Manresa

Després de la fundació de clarisses-caputxines a Barcelona, la Mare Àngela Serafina tenia la intenció de replicar el mateix procediment a Manresa, la seva ciutat natal. Però, tal i com ja hem comentat més amunt, dita fundació només serà possible després de diversos intents fallits. Malauradament, la Mare Serafina mai va arribar a presenciar en vida com es feia realitat el seu desig.

3.3.1 Primer intent de fundació

Va ser la pròpia Mare Serafina qui va tenir la iniciativa de començar a gestionar la fundació d'un monestir de caputxines a la capital del Bages, el 17 de febrer de 1608, mitjançant una carta adreçada al Consell de la Ciutat, en la qual manifestava la seva voluntat de fundació i demanava una casa i una església²⁶:

“He pensat que fentnos vostres merces charitat de una iglesia y casa en que poguessem entrar i dir los divinals officis aniriam aqui á fundar y dexe manera tindrian sempre remey totes les filles dexe ciutat a les quals farie merce lo Señor de cridarles perasi sens un diner de dot entrar en religio.”

Els consellers manresans van deliberar positivament a l'ofertament de la Mare Serafina i, en un primer moment, van oferir a les monges caputxines l'església de Sant Miquel²⁷:

²⁶ Veure Joaquim Sarret i Arbós, *Historia religiosa de Manresa. Iglésies i convents*. Impremta de Sant Josep, Manresa, 1924, p. 271

²⁷ Veure Joan Fitó, *Op. Cit*, p.5: “A 4 de Marzo, el Consejo general de la ciudad delibera sobre dicha petición y resuelve, de acuerdo con el M. I. Capítulo de Canónigos de esta Seo, ceder al expresado fin la iglesia de San Miguel. A los dos días, el mismo Consejo notifica por escrito su resolución a la Vble. Madre Serafina.”; “El día 16 del mismo mes, la Vble. M. Serafina contesta por carta al mencionado Consejo, aceptando la iglesia de S. Miguel y recomendando preparar una casa contigua a la misma y pedir la indispensable licencia al Sr. Obispo de la Diócesis.” També veure Magí Canyelles, *Descripció de la grandesa y antiquitats de la ciutat de Manresa*, Impremta de Anton Esparbé, Manresa, 1896, p. 438: “Als 4 del mes de Maig de 1608 en lo Concell general de esta Ciutat se assignaren personas pera mirar lo puesto y tractar ab la mare Sor Angela Margarida Serafina de la fundació del monestir y convent en esta Ciutat de Manresa”.

“Lo Concell desta ciutat ha delliberat prestar lo consentiment y assenyalar per la fundacio del monestir la iglesia de Sant Miquel construhida en lo mig desta ciutat.”²⁸

Al iniciar les gestions per demanar la llicència de fundació, el bisbe de Vic, que llavors era Mons. Onofre Reart, va exigir que el monestir s'aixequés allà on va néixer l'Àngela Margarida Prat²⁹. Tanmateix, la mort de la pròpia fundadora va provocar una paràlisi en les negociacions³⁰.

3.3.2 Segon intent de fundació

Anys més tard, el maig de 1620, l'abadessa del monestir de Santa Margarida la Reial, Sor Victòria Fàbregues, va intentar posar-se en contacte amb els consellers de Manresa per tal d'iniciar de nou l'objectiu de la Mare Serafina de fundar un monestir de caputxines³¹:

“Año 1620. - En 3 de Mayo, la Rnda. M. Abadesa el citado Monasterio de Barcelona, Sor Victoria Fábregas, insta de nuevo al Consejo de Manresa, haciendo una breve exposición de las negociaciones habidas y de los compromisos contraídos en vida de la Vble. Serafina, y suplicando su protección y su mediación para con el Sr. Obispo de Vich al expresado fin. El Sr. Canónigo de Barcelona, D. Pedro Dalmau, manresano distinguido, acompaña la petición mediante carta particular de la referida fecha.”

Malgrat els seus esforços i l'interés per acollir aquesta comunitat, les negociacions es van haver de paralitzar per segona vegada a causa de la manca de recursos econòmics del municipi:

²⁸ Veure Joaquim Sarret i Arbós, *Op. Cit.*, p. 271

²⁹ Joan Fitó, *Op. Cit.*, p.6: “El día 19 siguiente, el Sr. Obispo de Vich, Ilmo. don Onofre Reart, revela por carta a la Vble. M. Serafina que el convento proyectado debe ser levantado en el mismo sitio donde élla había nacido, ofreciéndose venir personalmente a Manresa para poder estudiar más detenidamente el proyecto.

³⁰ *Ídem.*, p.6: “Día 24 de Diciembre. Estando suspendidas las precedentes negociaciones sobre el mencionado proyecto de fundación, muere la Vble. M. Serafina en su Monasterio de Sta. Margarita la Real, de Barcelona.”

³¹ *Ídem.*, p.6

“El día 18 del mismo mes, los Consellers de la ciudad, faltos de recursos, comunican a la expresada M. Abadesa y al Sr. Canónigo Dalmau la necesidad en que se encuentran de diferir para tiempos más oportunos la realización de esta obra, que dicen ser, no obstante, muy del agrado de toda la ciudad. Quedan por tal motivo terminadas estas nuevas negociaciones y fallida muy pronto esta nueva tentativa de fundación.”

3.3.3 Tercer i definitiu intent de fundació

Uns 16 anys més tard, l'abadessa del monestir de Barcelona decideix provar sort i escriu al Consell manresà sobre la urgència de fundar un monestir de caputxines a Manresa per tal d'acollir a totes les joves amb vocació, però que no disposen de prou recursos econòmics per poder pagar la dot³²:

“Dita fundacio sia prompte perque interessa al be de la ciutat que no es poca consolacio de moltes filles de honrats pares que per no tenir dot no gosen intentar en altres religions, que en aquesta lo dot que han de aportar sols es esperit y virtut”

En resposta a la mare Abadesa, la ciutat dona el seu vistiplau informant alhora que la capital bagenca podria ocupar-se de la manutenció de 12 religiosos però no de l'edificació de la casa ni de l'església³³:

“Año 1636. - El día 6 de Enero, el Conseller 2.o de esta ciudad, Baltasar Calvó, escribe particularmente a las Madres de Barcelona en respuesta a la consulta de las mismas sobre la oportunidad de insistir ante el Consejo para la fundación. Manifiesta su opinión de que Manresa daría la congrua para la menutención de doce religiosas, pero advierte que la pobreza del erario público ha de dificultar al presente la erección de la casa y de la iglesia como conviene a un Monasterio.”

Així doncs, durant la primera meitat de l'any 1636 es van reprendre els tràmits de la fundació del monestir mitjançant cartes enviades entre les germanes caputxines de

³² Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.294

³³ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.7

Barcelona i alguns intel·lectuals de l'època, que van constituir-se en una mena de Junta Directiva³⁴ per agilitzar tot el procés. Al juny d'aquest mateix any, el bisbe de Vic li comunica a l'abadessa de les caputxines de la Ciutat Comtal que, en cas que la fundació sigui verificada, les fundadores haurien de provenir del monestir de Saragossa i no pas del monestir de Santa Margarida, o, al menys, meitat d'un i meitat de l'altre;³⁵ en canvi, les monges volien que totes siguin, exclusivament, del monestir de Barcelona. Com a resultat, es va autoritzar que les fundadores fossin barcelonines sempre i quan vingui, des de Saragossa, la M. Astorch i una germana lega³⁶.

A partir de llavors, gairebé de manera simultània, la Junta Directiva, per mitjà de Jacint Montal, arxiprest de Sant Joan de les Abadesses³⁷, comença a tramitar la sol·licitud per la llicència de fundació del monestir directament a Roma, mentre es comença a pactar la compra de la casa de la Mare Serafina, propietat llavors del seu nebot³⁸, situada al carrer Talamanca³⁹:

“Día 4 de Julio. - Desde esta fecha se toma el asunto con tal empeño, que la Junta acuerda intentar ya la compra de la casa de la Vble. M. Serafina y acudir, según sean los resultados de otra comisión, directamente a la Santa Sede solicitando autorización para la fundación.”

³⁴ *Ídem.*, p.7: “Cuatro meses más tarde comienzan a cruzarse cartas entre los señores Dr. Alejo de Boixadós, doctor Juan de Amigant, D. Juan de Peguera, don Luís de Rajadell y señora esposa, Dr. Luís Cors y las MM. Capuchinas de Barcelona. Dichos señores, constituídos como en junta directiva de todas las negociaciones, se disponen a vencer todos los obstáculos a la proyectada fundación de Manresa.”

³⁵ *Ídem.*, pp.7-8: “El día 21 del mismo mes, el Sr. Obispo comunica a la M. Aquiles que, caso de verificarse la fundación, las fundadoras deberían venir del convento de Zaragoza, o a lo más, la mitad de éste y la mitad del de Barcelona. Nótese que el mencionado Sr. Obispo era natural de Zaragoza y había sido Canónigo Lectoral de la propia Catedral.”

³⁶ *Ídem.*, p.7: “Días 9 y 11 de Julio. - La comisión cerca el señor Obispo comunica a la M. Abadesa de Barcelona que sus propias visitas han sido poco afortunadas, pues el Rdm. Prelado sólo condescendió a que vinieran las Madres de Barcelona con la condición de que vinieran también de Zaragoza la M. Astorch y una Hermana lega.”

³⁷ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.9: “Año 1637. - El día 15 de Septiembre, el Dr. Jacinto Montal, Arcipreste de San Juan de las Abadesas, encargado de negociar en Roma el asunto...”

³⁸ *Ídem.*, p.8: “El día 7 de Septiembre, D. Juan de Peguera describe por carta a la M. Abadesa de Barcelona la casa de la Vble. M. Serafina, y el 26 de Octubre le participa el precio que por la misma casa ha puesto el propietario, sobrino de la Vble.”

³⁹ *Ídem.*, p.8

Finalment, després de tants processos burocràtics, la casa natal de la fundadora és comprada gràcies a l'aportació econòmica de mossèn Francesc Salvany, qui feu donació de 3.000 lliures per “a la compra de cases, aliments de les monges i per una missa quotidiana que es devia dir a la capella del convent”⁴⁰, d'aquí que se'l consideri el fundador del convent⁴¹:

“Una persona devota que si la Ciutat volia entroduhir en ella la fundació de esta Sta. Religio donaria per est effecte cerca de tres milia lliuras per la fundacio de ditas Religiosas so es mil lliuras per la celebracio de una missa quotidiana si digués en la Iglesia del dit monestir y convent, mil lliuras per la carn se offeria haber menester ditas Religiosas so es que quiscun die esmersades á for de censal, y las restants mil lliuras que se empleassen en comprar lo siti de las casas hont dit monestir y convent se habia de fundar; que es hont es avuy edificat, que es la casa de hont nasqué la molt R. mare Sor Angela Margarida Serafina, casa de son Pare propi Macia Prat y Coloma sa muller.”

Pel que fa a la llicència de fundació, el Papa Urbà VIII, el maig de 1638, concedeix el breu fundacional però deixant-ne l'execució al bisbat més proper a la ciutat de Manresa, en aquest cas, va ser el bisbe de Solsona⁴². Però, aquest va mostrar-se reticent a la idea d'ocupar-se de la llicència davant l'oposició del bisbe de Vic⁴³. Mentre, la comissió encarregada d'administrar la vinguda de les caputxines a Manresa, va culminar les gestions per tal d'adquirir la mateixa casa on nasqué la Mare Serafina, situada al carrer Talamanca i que era propietat d'uns seus nebots; l'adquisició va

⁴⁰ Joaquim Sarret, *Op. Cit.*, p. 272

⁴¹ Magí Canyelles, *Op. Cit.*, p. 439. Veure també Joan Fitó, p.9: “Año 1638. - A 12 de Abril y a 27 de Junio, respectivamente, el Rndo. D. Francisco Salvany, considerado fundador de este Monasterio, compra la casa mencionada, la cual estaba dividida en dos.”

⁴² *Ídem.*, p.9: “El día 21 de Mayo, el Papa Urbano VIII otorga el Breve de fundación, sometiendo la ejecución del mismo al Obispo más cercano de Manresa.”

⁴³ *Ídem.*, p.9: “Día 5 de Agosto. - Llegado el Breve a primeros de Julio y después de varias reuniones y consultas, una comisión presidida por el Rdo. Salvany, visita al expresado fin al Sr. Obispo de Solsona, el cual, atendida la gravedad del caso, aconseja acudir nuevamente al propio Prelado.”

materialitza-se el mateix any 1638, tal com la Junta va comunicar per carta a l'Abadessa de Barcelona, el 27 de juny del corrent⁴⁴:

“Se son comprades las dos casas de Prat per 600 lliures, que seran de grandíssima utilitat y profit per ser largas y espaciosas.”

Tot i haver-se negat en un primer moment, a causa del suport rebut per part dels dirigents de quatre dels convents masculins de la capital bagenca⁴⁵ i la mort del bisbe de Vic⁴⁶, el bisbe de Solsona es mostra predisposat a donar la llicència de fundació⁴⁷. Llavors, dita llicència és donada, a través de l'ardiaca del bisbat de Vic, el setembre de 1638⁴⁸:

“Hagut primer madur consell de personas spirituals y expertas vinch a condescendir á la peticio de vostres merces, y perques fasse ab la forma que los sagrats canons disposan, enviaré aquí a mon Vicari y hoyda sa relacio ab lo favor de Deu nre. sor. passarem avant ab la fundació tant desitjada.

3.4. L'arribada de les primeres monges caputxines a Manresa

Obtinguda per fi la tan desitjada llicència de fundació i adquirida la casa on nasqué la Mare Serafina, abandonen el monestir de Santa Margarida la Reial, el dia 10 de desembre de 1638, les cinc monges encarregades de fundar la comunitat a Manresa. De manera que, Francesca Rossell⁴⁹, Verònica Ferrer, Coleta Cases, Eulàlia Barba i

⁴⁴ Magí Canyelles, *Op. Cit.*, p.273

⁴⁵ Ídem., p.9: “En los días 14, 16, 17 y 18 del citado Agosto, se elevan cuatro distintas exposiciones, firmadas respectivamente por los PP. rector de la Compañía de Jesús, Prior de S. Pablo, Superior de los Carmelitas y Prior de los Dominicos, al Sr. Obispo de Solsona, solicitando la fundación de las humildes Capuchinas.”

⁴⁶ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.9: “Día 30 de Agosto. - Acaecida súbitamente, en la noche del 25 anterior, la muerte del Sr. Obispo de Vich, Ilmo. D. Gaspar Gil...”

⁴⁷ Ídem., p.9: “Día 30 de Agosto. - ... el Sr. Obispo de Solsona comunica al Rdo. Salvany estar dispuesto a despachar la solicitada licencia para la fundación.”

⁴⁸ Magí Canyelles, *Op. Cit.*, p. 274, carta del Vicari General, Dr. Palau, als Consellers de Manresa, a 4 de setembre de 1638.

⁴⁹ Veure Germanes Caputxines, *Memòria gràfica del Monestir de Caputxines de Manresa (1638-1988)*, Manresa, 1989 p.6: “... la Gna. Francesca Rossell, barcelonina, que molt joveneta havia rebut l'hàbit de mans de la mateixa M. Serafina.”

Victòria Pujol, juntament amb dos síndics de Manresa, emprenen un viatge d'uns quants dies en direcció cap a la capital del Bages⁵⁰.

Així doncs, en aquest viatge passen per: Hospitalet de Llobregat, on el bisbe de Barcelona els hi dona la seva benedicció; Sant Feliu, acompanyades pel Vicari General de Barcelona; Martorell, on passen la primera nit⁵¹; Collbató i Esparreguera, on dues noies els hi demanen l'hàbit de caputxina⁵²; Montserrat, on el pare abat les rep a la capella dels Apòstols⁵³ i on també resen durant una llarga estona davant la Verge⁵⁴; La Guàrdia,⁵⁵ on passen la segona nit⁵⁶. Finalment, el dia de Santa Llúcia de 1638, arriben al seu destí, Manresa, on van ser rebudes a la capella de Nostra Senyora de Valldaura, en la qual van entrar per resar. Un cop fora, es van dirigir, en processó, a casa del fundador del convent, mossèn Francesc Salvany, guiades per ell mateix i en companyia dels manresans⁵⁷:

"Día 13 de Diciembre. - Por la mañana salen de La Guardia y se dirigen al llamado "Mas del Oller", y de aquí, por la tarde, a Manresa. En el camino salen a recibirlas

⁵⁰ Sobre el viatge de de les germanes caputxines de Barcelona a Manresa y la rebuda que els hi fou propiciada a la capital bagenca, vegis la detallada crònica que en feu Joan de Peguera, ànima d'aquella translació, a l'Abadessa del convent de les caputxines de Barcelona, recollida a Magi Canyelles, *Op. Cit.*, pp. 442-449. També trobem informació força detallada d'aquest viatge al llibre de Joan Fitó.

⁵¹ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p. 10: "... Acompañadas por la Muy Ilre. Sra. Condesa de Ruir y otras señoras hasta Hospitalet, el Sr. Obispo de Barcelona, llegado también allí, las despide con palabras tan sentidas y cariñosas que conmueven el corazón de toda la concurrencia. Seguidamente les da la bendición y ordena a su Vicario General se adelante a S. Feliu, desde donde proseguirán por la tarde hasta Martorell."

⁵² *Ídem* pp.10-11: "Día 11 de Diciembre. - Salen de mañana hacia Collbató, pasando por Esparreguera. En Collbató oyen la Santa Misa y se presentan dos doncellas de Esparreguera pidiendo el hábito de la Religión Capuchina..."

⁵³ *Ídem.*, p.11: "... Por la tarde prosiguen su camino hacia el Santuario de Nuestra Señora de Montserrat, entrando pronto en la oscuridad de la noche. Antes de llegar al Santuario se detienen en la ermita de los Apóstoles, donde son visitadas por el P. Abad, quien las acompaña a la iglesia, dejándolas en la tribuna alta del altar mayor."

⁵⁴ *Ídem.*, p.11: "El siguiente, día 12, comulgan de manos del Padre Abad y suben al camarín de la Virgen, donde permanecen un espacio de tiempo muy notable en fervorósima oración. Poco después llegan de Manresa tres ciudadanos acompañando al Rdo. Dr. Juan Amigant, juntándose con los dos síndicos de la misma ciudad, los cuales acompañaban a las Madres desde Barcelona..."

⁵⁵ Actualment la casa de Can Massana.

⁵⁶ *Ídem.*, p.11: "... Por la tarde salen de Montserrat hacia La Guardia, donde pasarán la noche."

⁵⁷ *Ídem.*, p.11

primeramente D. Pedro de Planella con doce ciudadanos, y después dos beneficiados y dos canónigos. Llegada la comitiva a Manresa, frente la capilla de Nuestra Señora de Valldaura, entran en la misma las Religiosas. Después de la debida salutación a la Virgen y haber orado, salen y se forma como una procesión para dirigirse a la casa del Fundador, Rdo. D. Francisco Salvany. Colocada cada religiosa en medio de dos señoras, son guiadas por el dicho fundador y por el lector D. Mauricio Jorba, y seguidas de los concejales y de las personalidades más distinguidas de la ciudad, con un gentío inmenso de la misma."

L'endemà, el dia 14 de desembre de 1638, les religiosos van combregar a la capella dels Cossos Sants de la Seu i, tot seguit, va oficiar-se una missa amb sermó del pare jesuïta Francesc Carbonell. Una vegada finalitzada, les cinc monges són acompanyades en processó fins a l'Hospital d'Orfes⁵⁸, on s'establiren provisionalment mentre s'adaptava la casa de la Mare Serafina com a monestir. És interessant esmentar també que aquest mateix dia surt elegida com abadessa la Germana Francesca Rossell, tal i com ens ho explica més detalladament el Rnt. Joan Fitó⁵⁹:

"Día 14 de Diciembre. - Apareciendo la ciudad como en las grandes fiestas y ordenado por el Consejo que el presente día sea como de fiesta de precepto, las Religiosas son acompañadas a la iglesia de la Seo, donde reciben la Sagrada Comunión en la capilla "dels Cossos Sants". Seguidamente son conducidas al presbiterio y se celebra la Misa solemne con sermón a cargo del Rdo. P. Francisco Carbonell, S. J. Finalizada la Misa, se organiza la procesión, llevando el estandarte de la ciudad el Sr. D. Felipe de Boixadors. Asisten el Dr. Guasch, delegado del Sr. Obispo de Barcelona; la Comunidad de Canónigos y Beneficiados de la Seo, el clero de la ciudad y todas las personalidades más esclarecidas de la misma. En medio del clero y una tras otra, van las cinco capuchinas. El Rdo. Paborte de la Seo, bajo palio sostenido por los Consellers, lleva cubierto el Santísimo para ser reservado en el provisional Convento de Capuchinas. También toman parte en la procesión las Comunidades de Dominicas, Carmelitas,

⁵⁸ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.299: "Inicialment, les caputxines s'instal·laren a la casa-hospital de noies òrfenes, ..., auster edifici situat a extramurs, amb capella dedicada a la Mare de Déu dels Desemparats."

⁵⁹ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.11-12

Capuchinos y Mínimos. Llegada al llamado Hospital de los Huérfanos, las Religiosas, rebosantes de alegría y agradecimiento, entran en la dispuesta clausura interina hasta terminado el propio Monasterio, que va obrándose en la casa del nacimiento de la Vble. M. Serafina. Una vez dentro dicha clausura y situadas en el coro de la propia capilla, cantan el Te Deum. Toda la ciudad muestra indescriptible gozo y entusiasmo, que exterioriza sobremanera. Poco después de dicha entrada en la clausura, el Deán de Manresa, Dr. Gaspar Picalqués, delegado por el Muy Ilte. Sr. Vicario General de la Diócesis, procede a la elección de Abadesa y resulta elegida la M. Francisca Rosell.”

L'any 1988, en motiu de les celebracions del 350è aniversari de la fundació del monestir de les germanes Caputxines a Manresa, van ser recollits i exposats diversos documents històrics al convent manresà, entre els quals un parell relacionats amb els fets fundacionals que acabem de relatar. L'un, un rebut relatiu a les despeses ocasionades per la vinguda de les caputxines a Manresa, per valor d'un total de 120 lliures, la meitat de les quals va abonar l'Ajuntament a Mn. Francesc Salvany, el gener de 1939⁶⁰. L'altre, la consignació feta en testament pel Rd. Francesc Salvany, als consellers de la ciutat, per a la fundació del monestir de caputxines a Manresa⁶¹:

“Atenent l'esmentat reverend Francesc Salvany, el qual en el seu testament, presentat davant l'infrascrit notari, el dia 13 del mes d'agost de 1638, on fa constar haver fet donació per si o pels seus hereus i successors, al comú i als Magnífics Senyors Consellers de la present ciutat de Manresa..., de tres mil lliures, en moneda de Barcelona, per l'obra d'edificació en aquesta ciutat d'un monestir de monges caputxines de l'Ordre del Seràfic Pare Sant Francesc, amb els pactes i les condicions següents...”

3.5. Primers anys de la comunitat de clarisses-caputxines de Manresa

Havent-se constituït la comunitat de monges caputxines de Manresa, es va procedir a acondicionar com a monestir la propietat de la casa natal de la Mare Serafina. Per aquesta fi, el 3 de gener de 1639 foren escollits com a protectors de la comunitat

⁶⁰ Veure Annex I d'imatges i documents gràfics

⁶¹ *Ídem*. Transcripció del llatí a Germanes Caputxines, *Op. Cit.* p.8.

caputxina la terna formada per Francesc Salvany, Joan de Peguera i Maurici Coll⁶². Tanmateix, poc després del trasllat a Manresa, les monges van topar-se amb una malaltia infecciosa, una mena de pesta⁶³, que va afectar la ciutat. Aquesta malaltia va acabar amb la vida de Francesc Salvany, fundador i primer protector de la comunitat, el 20 de setembre de 1639⁶⁴, qui, com s'ha esmentat, havia deixat un llegat de 3.000 lliures per a l'edificació del monestir. De la mateixa manera, la comunitat, formada per les cinc monges fundadores i tres novícies, no va poder lliurar-se d'aquesta infecció i també va caure malalta⁶⁵. Així doncs, durant l'octubre d'aquest any moriren l'abadessa, Francesca Rossell, i la monja fundadora Victòria Pujol⁶⁶. Com a curiositat, es diu que una novícia va oferir-se com a víctima i, gràcies a aquest acte de generositat, no va tornar a morir cap altra membre de la comunitat manresana a causa d'aquesta epidèmia⁶⁷.

Malgrat aquest dolorós fet, el nou monestir de caputxines va ser inaugurat i beneït l'1 de desembre de 1639. L'ocasió va ser aprofitada, també, per nomenar la nova abadessa⁶⁸. Però no va ser fins al quart dia que les caputxines s'hi van establir, entrant així en la clausura⁶⁹.

⁶² Vegis article *El convent de les monges caputxines* al portal digital:

<https://historiademanresa.wordpress.com/2015/09/25/303/> (consulta, 2 de setembre 2020)

⁶³ És possible que es tracti d'una nova epidèmia de pesta bubònica més devastadora que la del segle XIV, que entre el 1647 i el 1653 va afectar tot el Mediterrani, és a dir, Espanya, Itàlia, el sud de França i el nord d'Àfrica.

⁶⁴ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.13 "Día 20 de Septiembre. - A causa de una enfermedad infecciosa, especie de peste, cundida por la ciudad, muere el Rdo. Salvany, fundador y primer protector de la Comunidad y su principal apoyo..."

⁶⁵ *Ídem*, p.13 "... Además, caen enfermas las cinco Religiosas y las tres novicias ingresadas anteriormente, Sor Ma. Angela Sala, Sor Ma. Francisca Puig y Sor Ma. Clara Farriols. Igualmente los dos hermanos o donados, quienes trasladados al Hospital fallecen en la misma noche."

⁶⁶ *Ídem*, p.13: "A primeros de Octubre muere la M. Abadesa, Sor Francisca Rosell, y a los últimos días del mismo otra de las fundadoras, M. Sor Victoria Pujol."

⁶⁷ *Ídem*, p.17: "Durante una peste, sería la del año 1654, en que fué contagiada casi toda la ciudad, en una misma noche murieron uno de los hermanos donados y la andadera. A causa de tal contagio una novicia se ofreció a Dios como víctima, falleciendo a los pocos días y después de haber profesado. No murió ninguna otra religiosa."

⁶⁸ *Ídem*, p.13: "Día 10. de Diciembre. - Dispuesta la casa del nacimiento de la Venerable M. Serafina a manera de convento, y habilitada la propia entrada para la iglesia, esta es bendecida por el Muy Ilte. Sr. Deán, Dr. Picalqués. En este día es elegida Abadesa la M. Sor Verónica Ferrer."

⁶⁹ *Ídem*, p.13: "El día 4 del mismo mes, la Comunidad se traslada en procesión a la nueva residencia, y con semejante solemnidad y concurso a la de su entrada en el referido Hospital o Asilo. Ya en su nueva

En pocs anys, la comunitat va presenciar les morts de les germanes Coleta Casas⁷⁰, Eulàlia Barba, Verònica Ferrer⁷¹ i Francesca Puig⁷². La disminució que experimentà fou tan considerable que hagueren de negociar amb el monestir de Barcelona per demanar noves vocacions. Així doncs, l'any 1646 arriben de Barcelona les germanes Eufràsia Soldevila, que se li assignà el càrrec d'abadessa, i Magdalena Portell⁷³.

En aquest punt de la història trobem dues versions una mica diferents dels fets. Per una banda, Valentí Serra ens explica que entre els anys 1647 i 1652 el monestir va ser sotmès a una ampliació⁷⁴. Però, en canvi, Joan Fitó defensa que, degut a l'accident ocorregut el dia de Corpus del 1646 provocat pel lamentable estat de l'antiga casa, l'abadessa va sol·licitar la construcció d'un nou edifici⁷⁵, aleshores, l'any 1647 es col·locà la primera pedra del nou monestir⁷⁶. De totes maneres, ambdós, tant Valentí Serra com Joan Fitó, afirmen que, durant els anys que van durar les obres, les

clausura, el Canónigo Sacristán celebra la Santa Misa y deja reservado el Santísimo, llevado bajo palio, sostenido también por los Conselleres.”

⁷⁰*Ídem.*, p.14: “Año 1640. - El día 25 de Diciembre muere la M. Coleta Casas, Vicaria; y al cabo de poco la M. Abadesa, Sor Verónica Ferrer, contrae una enfermedad mental que la inutiliza del todo. Resta solamente la M. Eulalia Barba con la única corista, Sor Francisca Puig, y dos profesas legas...”

⁷¹*Ídem.*, p.14: “Año 1644. - El día 28 de Agosto muere la M. Eulalia Barba, dejando la Comunidad compuesta de seis profesas coristas, tres legas y la inválida fundadora, M. Verónica Ferrer; muriendo ésta poco tiempo después. En el espacio de cinco años, la Comunidad queda huérfana de las cinco citadas fundadoras.”

⁷²*Ídem.*, p.14: “Año 1645. - El día 7 de Julio muere la M. Sor Francisca Puig, antes de haber transcurrido un año de su elección de presidenta de la Comunidad...”

⁷³*Ídem.*, p.14: “Año 1646. - El día 9 de Mayo, terminadas las negociaciones del caso, llegan de su convento de Barcelona la M. Eufrasia Soldevila y la M. Magdalena Portell. La primera es elegida Abadesa, cargo que ya había ejercido en el mencionado convento de Barcelona.”

⁷⁴ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, pp.302-303: “Amb tot, durant l'any 1647 començaren ja les obres d'ampliació, que no finalitzaren fins el 13 de gener de 1652, quan fou inaugurada l'ampliació del monestir car, el que fou estrenat l'any 1639, era encara de condició molt provisional.”

⁷⁵ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.14-15: “Día 4 de Septiembre. - Visto el peligro que ofrecía el convento, por ser una casa muy antigua y por lo sucedido el lunes de la Octava de Corpus último, en cuyo día uno de los tabiques de las celdas se desplomó con estrepitoso ruido, seguida de gran pánico, y considerando además que dicha casa no podía ofrecer condiciones indispensables a una Comunidad de clausura, y menos una regular duración, la M. Eufrasia Soldevila, como Abadesa, eleva una intancia al Consejo de la ciudad solicitando la construcción de un nuevo edificio.”

⁷⁶*Ídem.*, p.15: “Año 1647. - El día de la Ascensión del Señor, derribada ya la antigua casa donde había nacido la Vble. M. Serafina, es colocada en el mismo sitio y con toda solemnidad la primera piedra del nuevo edificio.”

caputxines van traslladar-se a la casa Graell de Valldaura⁷⁷, de la família Torres de Bages⁷⁸. Als baixos l'edifici actual, construït el 1773 i conegut com a Casa Torres de Bages-Argullol⁷⁹, es conserva una làpida on es fa referència a l'estada de les caputxines en aquest casal i a l'espai que ocupava el seu combregatori⁸⁰.

Cinc anys després, les monges van tornar al nou monestir el mateix dia de la seva benedicció, el 13 de gener de 1652⁸¹. No obstant, amb els recursos disponibles, inclosa la generosa aportació del Consell de la Ciutat, no s'havia pogut construir cap església, motiu pel qual es va improvisar una capella a l'estança de naixement de la Mare Serafina⁸²:

"... En esta ocasión ha sido levantado sólo el convento, costeando la ciudad una parte con dos crecidas sumas de dinero. Es habilitado para capilla el departamento donde estaba enclavado el establo del nacimiento de la Vble. M. Serafina."

Amb tot, l'any 1679, gràcies a l'amable donació d'una placeta que hi havia davant el monestir, s'inicià la construcció d'un nou temple. El 16 de setembre del mateix any la primera pedra de l'església és col·locada i beneïda pel mateix bisbe de Vic, Mons. Jaume Mas, amb la presència de les màximes autoritats civils i religioses de la ciutat⁸³. La direcció de les obres fou encarregada pel Consell municipal a l'adroguer Francesc Cots, al prevere Bonaventura Sala i al sabater Maurici Caldotiner, tots ells familiars o

⁷⁷ En l'actualitat és l'edifici on s'ubica la discoteca El Sielu.

⁷⁸ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.303: "Durant aquestes obres d'ampliació, les caputxines foren acollides en una casa, força espaiosa, del ciutadà honrat de Barcelona, Miquel Graell, des del dia 23 de setembre de 1647 fins el 13 de gener de 1652..."; Veure també Juan Fitó, *Op. cit.*, p.15: "... las religiosas se trasladan en procesión solemne, semejante a las anteriores, a la casa Graell de Valldaura, llamada después Torras de Bages. Motiva dicho traslado el estado ruinoso del convento, con el consiguiente peligro para las religiosas."

⁷⁹ Vegis Casa Torres de Bages-Argullol a *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*: <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=16581>

⁸⁰ Veure Annex I d'imatges i documents gràfics

⁸¹ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.15-16: "Año 1652. - El día 13 de Enero, por la mañana, es bendecido solemnemente el nuevo Monasterio, y la traslación de las Religiosas al mismo tiene lugar entrada la noche, sin solemnidad, pero con la formalidades prescritas y con notable concurrencia de ciudadanos..."

⁸² *Ídem.*, p.p.15-16

⁸³ Magi Canyelles, *Op. Cit.*, p. 449

parents de religioses del convent manresà⁸⁴. Segons ens relata Magí Canyelles en el seu còdex, les crescudes de cabal del riu Cardener van aportar molta pedra per a l'obra de l'església, fet providencial que va ser atribuït a la Mare Serafina⁸⁵:

“...pera fer dita Iglesia essent vingut molt caudalós lo Riu Cardoner aportant molta pedra, se feu una gran provisió de dita pedra y se comensá la dita obra y havent acabada la dita pedra venia altre vinguda dit Riu de Cardoner aportant altre vegada molta copiositat de pedra, y sempre ses anada fabricant dita Iglesia ab las vingudas de dit riu sens haver menester trencar una sola pedra pera fer dita Iglesia, donant á entendre que pera obrar Iglesia de Religiosas que profesa la pobresa nunca havia de faltar la providencia de Deu ab la intercessió de la Venerable mare Sor Angela Margarida Serafina, filla de esta Ciutat de Manresa.”

Tot i la intersecció de la Mare Serafina i les aportacions del Consell de la ciutat, les obres del nou temple s'allargaren vuit anys, quan finalment, fou beneïda pel degà de la Seu, la nova església dedicada a Sant Carles Borromeu, cosa que va suposar una gran alegria i el festeig de molts manresans⁸⁶.

Per aquells també degué restar edificat el claustre del monestir, on s'hi localitzen els capitells que hom atribueix provinents de l'antic monestir de monges cistercenques de Valldaura⁸⁷. Segons sembla fou Joan de Peguera qui feu les gestions per donar

⁸⁴ *Ídem*, p. 450

⁸⁵ *Ídem*

⁸⁶ *Ídem.*, p.16: “Año 1687. - El día 11 de Enero, dispuesta la iglesia dedicada a San Carlos Borromeo, es bendecida solemnemente por el Illre. Deán de la Seo, comisionado por el Ilmo. Prelado de la Diócesis y acompañado de todo el clero de la ciudad. Terminada la ceremonia se canta el Te Deum. Por la noche, canto de Completas en la misma iglesia, siguiendo después en la calle con gran animación un magnífico disparo de fuegos artificiales.”

⁸⁷ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.17: “El benemérito protector D. Juan de Peguera, logró del Consejo de la ciudad unas columnas con los capiteles respectivos, muy artísticos, del claustro de un convento de Monjas Cistercienses de Valldaura, el cual había sido empezado en 1342 y derribado por motivos políticos el 1462. Con dichas columnas se construyó un semi claustro.” Teresa Lizaga i Anna Michavila han dedicat un estudi al conjunt escultòric dels capitells d'aquest claustre, veure: Teresa Lizaga i Anna Michavila “El claustre del desaparegut monestir de Valldaura de Manresa”, *La crisi de l'edat mitjana a la Catalunya Central*. Miscel·lània d'Estudis Bagencs 9, Manresa 1994, pp. 237-260. Posteriorment, l'any 2003, Xavier Sitjes i Molins posava en dubte molt raonadament la versió acceptada sobre l'origen del

aquests capitells del desaparegut monestir de Valldaura a les germanes caputxines, els quals serien emplaçats al claustre del nou monestir del carrer Talamanca, constituint les peces de major interès artístic i patrimonial d'aquest edifici que han perviscut fins als nostres dies.

Tot i comptar amb un nou monestir, la comunitat dolia d'una extrema pobresa, per la qual cosa el Consell de Manresa els hi facilitava, amb la condició que aquesta no superés mai les 18 monges i fossin manresanes, aliments, medicaments i farratge per als animals de càrrega destinats a la capta d'almoines⁸⁸. En aquest respecte, i a tall d'exemple, pot veure's a l'annex el document de la comptabilitat de les despeses d'aliments pagades pel consistori manresà a les germanes caputxines el mes de juny de 1722⁸⁹.

3.6. Les adveristats del segle XVIII

En el marc de la Guerra de Successió⁹⁰, Manresa va ser incendiada a l'agost de 1713⁹¹, quedant destrossada pràcticament mitja ciutat. Així doncs, molts habitants, moguts pel terror que els provocà el foc, van refugiar-se, tot i el precepte de clausura estricta, al

claustre gòtic del monestir de les Caputxines de Manresa, veure: Xavier Sitjes i Molins, "Els claustres gòtics manresans", a *Butlletí dels amics de l'art romànic del Bages* nº134, 2003, pp. 90-97.

⁸⁸ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, 1989 p.14: "Per la molta pobresa en què vivia la comunitat, el Consell de la ciutat concedia a les religioses algunes ajudes, en forma de provisions alimentícies, medicaments, i també farratges i pinso per a les bèsties de càrrega que servien per a la capta d'almoines. La condició que imposava el Consell per aquests subsidis era que les religioses fossin manresanes i que no passessin de divuit."

⁸⁹ Veure Annex I d'imatges i documents gràfics

⁹⁰ La Guerra de Successió Espanyola (1701-1714): Conflicte bèl·lic europeu que sorgeix quan Carles II, rei d'Espanya, mor sense deixar descendència. Es postulen al tron dos candidats, cosa que provoca un enfrontament entre els partidaris de Carles d'Àustria i els partidaris de Felip d'Anjou. Aquest conflicte acabà a Europa amb el Tractat d'Utrecht (1713), però a Espanya va allargar-se fins el 1714.

⁹¹ Conegut com "La Crema de Manresa" (13 d'agost de 1713): Incendi provocat sota les ordres del Duc de Pòpuli, després d'assabentar-se'n que la ciutat de Manresa havia canviat de bàndol en presentar-se a la ciutat el coronel austriacista Josep de Peguera. Sembla ser que inicialment només pretenia cremar les cases dels austriacistes, però l'incendi es va descontrolar i va acabar afectant 522 cases i gairebé la meitat de la ciutat.

monestir de les clarisses-caputxines que afortunadament va mantenir-se intacte a les flames⁹².

Amb la guerra ja finalitzada, l'any 1718, gràcies a la donació d'uns terrenys per part dels monjos benedictins de Montserrat, va iniciar-se l'ampliació de l'hort del monestir cap al carrer Arbonés. A més a més, el bisbe de Vic dona permís per a la construcció d'un locutori amb reixa i cortines per rebre visites⁹³. Obres que no es van finalitzar fins l'any 1733⁹⁴. A les cròniques del monestir, també s'hi recullen alguns fets miraculosos succeïts durant el segle XVIII, molts d'ells associats a la fervorosa pietat de les germanes i a manifestacions extraordinàries d'imatges sagrades⁹⁵.

3.7. Les adveristats del segle XIX

A inicis del segle XIX, Manresa es va veure ocupada per les tropes napoleòniques⁹⁶, motiu pel qual les monges van haver d'abandonar la clausura, en més d'una ocasió⁹⁷, refugiant-se en diverses cases de les rodalies ajudant com a sagristanes o cantant a les parròquies rurals⁹⁸. En la premsa local de l'època apareixen notícies breus sobre les

⁹² Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.18: "Año 1713. - En vista de los graves acontecimientos políticos que llenan de espanto la ciudad, además de la mucha gente que por la noche ocupa la iglesia como si fuera un refugio, algunas familias de distinción entran y viven dentro el convento, lo cual poco después es terminantemente prohibido por tratarse de clausura papal. Durante este período dicha iglesia sirve de parroquia en lugar de la Seo."

⁹³ *Ídem*, p.18: "Año 1718. - Primera visita canónica del Ilmo. doctor Ramón de Marimón, Obispo de la Diócesis, dando, entre otros, el decreto de construir un locutorio, con rejas y cortina enclavada, para recibir visitas. Por la parte de la huerta dada por los P.P. Benedictinos de Montserrat, se ensancha el edificio-convento."

⁹⁴ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.307

⁹⁵ *Crónica del monasterio de las madres Capuchinas de San Carlo Borromeo de Manresa*, autògraf conservat a l'Arxiu del monestir de les Germanes Caputxines de Manresa, pp. 47-55

⁹⁶ La Guerra de la Independència o Guerra del Francès (1808-1814): Arran el tractat de Fontainebleau, Espanya va adonar-se'n que Napoleó no només volia conquerir Portugal sinó tota la Península Ibèrica, per això, una part de l'exèrcit espanyol va enfrontar-se a les tropes franceses per tal d'expulsar-les del territori, la qual cosa va comportar una guerra.

⁹⁷ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.15: "Durant l'any 1808, i a causa de les incursions de les tropes franceses, les religioses es veuen obligades a abandonar el monestir diverses vegades; en aquestes obligades sortides destaquen les que feren cercant refugi segur cap a Fonollosa, Castellfollit, Viver i Serrateix; posteriorment, algunes arribaren fins a Solsona."

⁹⁸ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.307: "L'edifici conventual hagué d'abandonar-se l'any 1808 ... acollint-se les monges a diverses cases pairals de la rodalia i comarca, ajudant com a sagristanes i amb llur cant a les parròquies rurals..."

rogatives celebrades a l'església de les caputxines per a la victòria dels exèrcits nacionals, unes pregàries que localitzem ressenyades periòdicament des del mes de setembre fins el 28 de desembre de 1809⁹⁹:

“Hoy en la Iglesia de las Madres Monjas Capuchinas, de esta Ciudad se empiesan rogativas á peticion de la Ilustre Junta paraque el Gran Dios de los Exércitos dé un feliz Exito á nuestras armas: á las 7 de la mañana se Cantará un solemne ofició con manifiesto que lo estará hasta las 10 y media y por la tarde á las 5 se cantaran Maytinias con manifiesto y se concluirá con las letanias á las 7.”

Tres anys després, quan van poder retornar al monestir, les monges van quedar estupefactes en veure'l quasi intacte del saqueig perpetrat per tropes napoleòniques a darreries de març de 1811, a la ciutat de Manresa ; tan gran va ser la sorpresa que van atribuir-lo a un miracle, així com ens explica amb més detall Joan Fitó¹⁰⁰:

“Año 1811. - A pesar de los numerosos incendios y profanaciones llevadas a cabo por las tropas francesas al entrar en la ciudad después de derrotadas en la batalla del Bruch, el Monasterio no sufre daños notables, y se da el caso que habiendo quedado la custodia en el sagrario inadvertidamente, al volver las Religiosas al convento la encuentran tal como la habían dejado. Se cree como un prodigio, atribuído también a la Virgen del Carmen y a San José, cuyas imágenes se habían dejado como guardianas del convento.”

Durant els episodis d'insurreccions del Trienni Liberal, la violència va colpir novament la comunitat de les caputxines manresanes per l'assassinat d'un germà donat de la comunitat, Jose Altimiras, juntament amb altres 23 víctimes, el 17 de novembre de 1822, en el conegut lloc dels “Tres Roures”¹⁰¹.

⁹⁹ *Diario de Manresa*, Núm. 253, 7-IX-1809, p. 1236.

¹⁰⁰ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.20

¹⁰¹ Veure *Revista Ilustrada Jorba* (1920 - 1930), novembre de 1922 Núm.158 Any XIV p.264: “Las grandes pasiones políticas han sido siempre fecundas en crueldad (...) El 16 de noviembre de 1922 hizo llamar por sus ayudas de plaza a las personas más venerables por su posición y servicios prestados a la

L'any 1835, dins el context de les desamortitzacions legislades pel Govern espanyol, l'obstinació de les clarisses-caputxines de Manresa, que preferien la mort abans que abandonar el seu monestir, com també al delicat aspecte físic de totes elles¹⁰², van aconseguir que l'autoritat no apliqués el decret d'exclaustració¹⁰³, deixant-les viure al monestir sempre i quan aquestes no demanin almoines ni admetin novícies¹⁰⁴. Aquestes condicions, l'any 1842, acaben flexibilitzant-se una mica¹⁰⁵. Malgrat els vents polítics poc favorables d'aquestes anys, les germanes no va deixar de reclamar al Consell municipal els pagaments per la vianda consumida per la comunitat:¹⁰⁶

"(...) ha hecho presente el Sr. Regidor Coll las cuentas de las Hermanas sobre las libras de carne por ellas consumidas cuyo abono o satisfacción piden, y se ha acordado que hasta que hayan presentado el título que justifica su solicitud no puede procederse al pago (...) "

A primers de 1868, la premsa local es feia ressò de la primera missa cantada per Mn. Tomàs Eduard a l'església de les caputxines, i de l'emotiva homilia de Mn. Josep Santasusana, que segons sembla feren petita la nau del temple:

causa pública (...) los hizo cobardemente asesinar el día siguiente en el célebre sitio llamado los Tres Roures (...) Entre ellos se hallaba (...) D. José Altimiras, donado de las Capuchinas."

¹⁰² Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.20-21: "Año 1835. - Decretada por el Gobierno Español la expulsión de las Ordenes Religiosas, el Sr. Gobernador con su acompañamiento se presenta al Monasterio y manda a las Religiosas que se marchen a sus casa. Contestan que prefieren la muerte antes que dejar su amada clausura, y a las amenazas que siguen responden que no temen los sufrimientos ni la muerte. Vista tal decisión de las Religiosas y por otra parte el demacrado aspecto de cada una de ellas, producido por situación tan angustiosa, uno de los acompañantes dice: "Dejémoslas, pues ya parecen cadáveres animados (...) "

¹⁰³ Durant aquests anys es produeixen a Espanya un seguit de desamortitzacions que consistien en l'embargament, per part de l'Estat, dels béns que fins llavors eren propietat de l'Església, per poder-los vendre en subhastes posteriorment. Allò que l'Estat guanyava anava a parar a Hisenda Pública.

¹⁰⁴ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.15: "Malgrat el Decret del Govern d'expulsió dels ordes religiosos, les caputxines es resisteixen a abandonar el monestir, obtenint finalment autorització del governador provincial per quedar-se, si bé se'ls prohibeix de demanar almoines i de rebre novícies."

¹⁰⁵ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.21: "Año 1842. - Se permite a las Religiosas, con ciertas restricciones, admitan algunas novicias, y desde luego entran a manera de sirvientas, sin usar hábito religioso y privadas de profesar si no es condicionalmente."

¹⁰⁶ Actes Municipals, 30-XII-1835

*“El domingo 29 de Diciembre á las 10 de la mañana celebraron por primera vez los Oficios Divinos el Rdo. D. Tomás Aduart Pbro. en la iglesia de las madres monjas Capuchinas y el Rdo. D. Francisco Palá Pbro. en la de S. Francisco de Paula, viéndose favorecidos ambos celebrantes por una numerosa concurrencia que apenas podían contener los respectivos templos: mientras en el primero el Rdo. D. José Santasusana cautivó por espacio de media hora al auditorio con un hermoso discurso, encaminado á demostrar que el sacerdocio católico es el que va delante de toda civilización, é hizo que se humedeciesen los ojos del nuevo sacerdote al dirigirse á él felicitándole y haciéndole notar la ausencia de su querido padre de aquel sitio, por haber dejado de existir hace muchos años (...)”*¹⁰⁷

*“(...) en la que D. Tomás Eduard cantó en la iglesia de Madres Monjas Capuchinas, dijo el sermón el reverendo D. José Santasusana, que cautivó al auditorio con su castiza dicción, y floridas y sentidas frases. (...)”*¹⁰⁸

A la “Gacetilla” del diari *El Manresano* dels mesos previs a *La Gloriosa*¹⁰⁹, hi trobem diverses referències a l'arrelament de l'activitat de l'església de les caputxines en la vida Manresana, ja sigui amb notes sobre l'exposició i la devoció d'imatges sagrades, sobre la celebració de processons de Corpus als barris manresans - segons sembla, la que sortia de l'església de les Caputxines, el dijous, era de les més lluides - o a l'entorn de l'entrada o sortida de novícies del convent:

*“En la iglesia de las Monjas Capuchinas, ha estado de manifiesto durante algunos días de esta semana un Santo que segun se nos ha referido viene destinado á la casa del Rdo. P. Guitart, rector del citado convento.”*¹¹⁰

¹⁰⁷ *El Manresano*, Any 8, Núm. 394, 12 - I- 1868, p. 3

¹⁰⁸ *La crónica de Manresa*, Any 4, Núm. 114, 5 - I- 1868, p. 1

¹⁰⁹ L'any 1868, fruit del descontentament social i polític, es va produir un pronunciament militar contra la reina Isabel II, que va rebre el nom de “la Gloriosa”, “la Setembrina” o la “Revolució de setembre”. La reina es va veure obligada a exiliar-se a França i, com no hi havia un successor a la corona, van haver d'oferir-li el tron al príncep Amadeu de Savoia.

¹¹⁰ *El Manresano*, Any 8, Núm. 403, 15 - III- 1868, p. 3

*“ La procesion celebrada el sábado en el barrio correspondiente al Sto. Hospital, estuvo bastante lucida (...). La que debia tener lugar en la propia tarde en las Monjas Capuchinas no se verificó, no sabemos porque motivo (...)”*¹¹¹

*“Recordarán nuestros lectores que no hace mucho tiempo, les dimos cuenta de que cuatro jóvenes tomaron el velo, y entraron como novicias en el Convento de Madres Capuchinas; dos de ellas han vuelto al mundo; con pocos días de noviciado han visto que no podían soportar el sacrificio de la clausura.”*¹¹²

L'esclat de la Revolució de setembre de 1868 va suposar, malgrat els esforços del seu síndic¹¹³, la comunitat és expulsada del seu monestir¹¹⁴ i, el 9 de febrer de 1869, es veu obligada a traslladar-se al convent-col·legi de l'Ensenyança¹¹⁵, on van estar vivint durant un període de tres anys i mig. Dos dies abans de la seva exclaustació, la premsa local es feia ressò de la noticia:

*“Ayer á las 2 de la tarde por la Autoridad local y en cumplimiento de disposiciones superiores, se dió la órden á las Monjas Capuchinas de que desocuparan el convento dentro de 48 horas, para trasladarse al de San Francisco.”*¹¹⁶

Una setmana mes tard la premsa glossava amb tot detall el trasllat de les caputxines al convent-col·legi de l'Ensenyança, també anomenat de Sant Francesc:¹¹⁷

¹¹¹ *Ídem*, Núm. 417, 21 - VI- 1868, p. 3

¹¹² *Ídem*, Núm. 430, 20 - IX- 1868, p. 3

¹¹³ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.17: “El síndic de la comunitat, P. Joan Guitart, intenta gestionar del Governador de Barcelona, la possibilitat que les monges no siguin tretes del seu monestir.”

¹¹⁴ Veure *El Manresano* (1869 - 1871), 7 de febrer de 1869, Núm.450 Any IX p.3: “... se dió la órden á las Monjas Capuchinas de que desocuparan el convento dentro de 48 horas...”

¹¹⁵ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.23: “Año 1869. - El día 9 de Febrero, terminada en la iglesia la Reserva de las XL Horas, la Comunidad, profundamente afligida, se traslada al convento-colegio de la Enseñanza, donde queda instalada, con los considerables inconvenientes y obstáculos para observar debidamente cuanto prescribe la Santa Orden Capuchina.”

¹¹⁶ *El Manresano*, Any IX, Núm.450, 7 - II- 1869, p.3

¹¹⁷ Donada la rellevància dels fets que s'hi relaten, hem valorat transcriure íntegrament la crònica dels mateixos.

“El sábado día 6 de Febrero de 1869, se comunicó á las Monjas capuchinas ó sea á su superiora, la órden paraque dentro de 48 horas se trasladaran al convento de la Enseñanza de esta ciudad, dejando el que ocupaban en poder del señor Alcalde de la misma, quien el miércoles entregó las llaves del convento al delegado en esta, de propiedades y derechos del Estado, segun asi todo venia ordenado por la superioridad. Los comentarios á que da lugar esta disposicion, dada en tiempo de un gobierno provisional, los dejamos al arbitrio de nuestros lectores, ya que al dar noticia de la traslacion, solo tenemos por objeto relatar lo en ella mediado.

El día 6 al igual que el día 9 por la madrugada, serán de triste pero inolvidable recuerdo por aquellas religiosas, que cumpliendo con lo ordenado, dejaron su casa al gobierno que de ella se apoderaba, no empero sin derramar lágrimas de amargura al tener que abandonar el asilo que algunas, mas de treinta años hacia que ocupaban. Al saberse la noticia del desocupo, muchas personas de todas clases de la sociedad fueron a ofrecerles sus servicios; algunas hubo por el contrario que no sabiendo comprender su situacion, los echaron en denuestos contra las mismas, invadiendo la casa de su párroco hasta que se les prometió y cumplió poderlas ver. Estos tales son dignos de lastima mas que de otra cosa.

Pasados los dos dias de término durante los cuales fueron visitadas por muchisimas personas y durante los que iban trasladando su ajuar; á la una de la madrugada del martes, acompañadas las mas jóvenes del brazo de varias señoras de la poblacion, y las de mas edad, dentro del coche que con toda abnegacion les facilitó el tercer alcalde D. Manuel March y Solernou; precedidas de las imposibilitadas, se dirigieron hacia San Francisco, en cuyo convento las monjas de este formadas en fila con la abadesa al frente, las recibieron con los brazos abiertos y anegadas en lágrimas tanto, que apenas podian articular palabra durante la tierna pero sentida emocion que unas y otras sufrían. Al salir del convento las Capuchinas, asi que al entrar en el de la Enseñanza, la pluma no es bastante para poder describir con todo acierto, el trastorno y emociones sufridas, que dieron lugar á algunos desmayos que con solícito cuidado curó el médico forense D. José Solá y Abadal, restablecidas de los que, subieron ambas comunidades á la sala exprofeso arreglada, en la que espresando el señor March, la union y fraternidad que debe reinar entre ambas y la consideracion que deben tenerse; contestaron las dos abadesas que asi esperaban hacerlo y que la autoridad por medio de la permanencia de ambas en un mismo convento, podria saber por datos de unas y otras, si cual

manifestaban, se cumplía; con lo que se retiró dicho señor, médico forense y demás acompañantes, distribuyéndose las entrantes á los respectivos aposentos á ellas destinados, que aunque algo ruinosos segun declaracion del facultativo del municipio, servirán por de pronto, ya que la perentoriedad de la orden á ello ha obligado. Durante la traslacion, los municipales, guardas, serenos y demás dependientes de la autoridad, procuraban á las órdenes del señor March y del cuarto alcalde D. Jaime Desveus, por la conservacion del orden, que no se alteró en lo mas mínimo, aunque no faltaba gente, apesar de la hora muy entrada de la noche en que para no llamar tanto la atencion del público, se verificó aquella.

La premura con que debió verificarse el desocupo, el lugar reducido y ruinoso en que debian y se han trasladado, su número que asciende á 34 y el escaso término que se les concedió para ello; hizo que se practicaran gestiones á la superioridad á fin de ver si podia obtenerse una próroga, que solo se les concedió por horas, é hizo que durante algunas comidas, atendido su trastorno, se les proporcionaran varias satisfechas por los señores Mas 1er alcalde y March 3.º, y que por el traslado de sus camas tuvieran que dormir encima de sarmientos, en vez de la cama que aunque misera tenian. Desocupado el convento, fué visitado durante el miércoles por un sinnúmero de personas que pudimos enterarnos de su capacidad y demás condiciones, asi que del esmerado aseo y limpieza del mismo á pesar de la pobreza estremada que todo él respira, y que indica las privaciones sin cuento que en aquel recinto se sufrían, por el amor á Dios á que se hallaban entregadas las monjas que lo ocupaban, segun asi se desprende de la siguiente octava que entre otras leímos:

*Ama a quien tanto te ama,
Ama á Jesús sin medida,
Solo Jesús sea tu vida,
Solo Jesús sea tu amor;
Y con Jesús caminando,
Con Jesús al puerto llegues,
Y a Jesús el alma entregues,
Por Jesús muerto de amor.*

Manresa que acaba de presenciar la traslacion de las monjas capuchinas de su convento que cuenta mas de 300 años; y en el que la fundadora Sor Serafina estuvo por largo tiempo durante la fundacion; desea que el punto en que se las ha colocado reuna las condiciones de capacidad y seguridad á que son acreedores, y del celo de nuestro municipio asi lo espera, y confiando en ello; cree que el gobierno le autorizará para practicar las obras que sean indispensables para que desaparezca el estado ruinoso en que se halla el sitio que ocupan, conservando, ya para escuelas, ya para otro uso de interés local, atendido el mal estado de algunas escuelas de Santo Domingo; el convento que acaban de desocupar, si las Córtes confirman lo practicado por el gobierno provisional, en vista de lo indicado por este, de la protesta hecha por dichas monjas al separarse de su convento, y de la hecha por el municipio, por los derechos que cree tener en el mismo, toda vez que segun datos y tradicion y de los fondos de sus administrados, se costearon las obras ó mayor parte de ellas del edificio y anejos que se acaba de desocupar.-M.”¹¹⁸

Les actes municipals del 12 de juny de 1869, el consistori manresà acorda la redacció d'una sol·licitud al ministeri de Governació per tal que el monestir de les Caputxines sigui cedit a l'Ajuntament de la ciutat per a fer-ne utilitat pública¹¹⁹:

“Abierta la sesión se leyó el decreto del Poder ejecutivo de 1º del corriente que concede facultad a los Ayuntamientos para poder reclamar de la Nación los conventos suprimidos que se hallan en su poder (...). Y como quiera que en esta ciudad se suprimió recientemente el de M. M. Capuchinas (...) se encargó lam redacción de una solicitud dirigida al Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación para que haciendo constar en aquella el derecho que tiene a su propiedad este Ayuntamiento le sea cedido el referido edificio para dedicarlo a objetos de instruccion y utilidad pública.”

Paral·lelament, molts ciutadans no van quedar-se de braços creuats i demanen, al Govern de Madrid, el retorn de les caputxines al seu propi monestir:

¹¹⁸ *El Manresano*, Any IX, Núm.451, 14 - II- 1869, portada

¹¹⁹ Acta municipal, 12-VI-1869.

“(…) No pasa mucho tiempo sin gestionarse la vuelta de las Capuchinas al propio convento, iniciando y prosiguiendo las gestiones del caso unas señoras en cuya casa está domiciliado el Sr. Comandante encargado de la ciudad. Se interesan primero con el mismo y luego con el Sr. Gobernador. Después de obtener entre los ciudadanos un número muy considerable de votos favorables, se marchan a Madrid, llevando además diversas recomendaciones y regalos, al objeto de ser más fácilmente atendidas.”¹²⁰

“Els ciutadans de Manresa recullen fins a 1.500 signatures, per demanar al Govern Central de Madrid el retorn de les caputxines al seu propi monestir” ¹²¹

Mentre, molta de l'activitat dels feligresos que abans tenia lloc en la seva església, serà traslladada a d'altres espais religiosos de la ciutat:

“(…)La lluvia impidió que la procesion del barrio de Escodinas pudiera tener lugar. La de Nuestra Señora del Cármén no tuvo lugar este año. La que salía los años anteriores de la iglesia de las M. M. Capuchinas, gracias á la libertad y respeto á los derechos individuales traídos por la setembrina, el presente año debió salir de la Seo.(…)” ¹²²

“En atencion á las circunstancias actuales, la benignidad del Sumo Pontífice Pio IX, con decreto del 23 del mes pasado, se ha dignado trasladar la indulgencia llamada de la Porciúncula que se ganaba en la iglesia de las M. Monjas Capuchinas, á la iglesia de San Francisco de Paula, ó sea Enseñanza. (...)” ¹²³

Abans de que el cenobi fos retornat novament a les monges, la tardor de 1970 les seves dependències van esdevenir un asil per acollir a centenars de nens provinents de la Casa de Caritat de Barcelona, en motiu de l'epidèmia de febre groga que assolava la capital catalana. Els mitjans de premsa local ben aviat es feren ressò de la

¹²⁰ Juan Fitó *Op. cit.*, p.23

¹²¹ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.17

¹²² *El faro manresano*, Any I, Núm. 10, 6-VI-1869, p. 7

¹²³ *Ídem*, Núm. 1-VIII-1869, p. 8

imminent arribada dels asilats i de les reformes que s'estaven fent al monestir, a marxar forçades, per tal de poder encabir-los:

*“Desde hace algunos días se está trabajando en los conventos de las Monjas Capuchinas y de la Cueva, en el arreglo de salas apropósito para el albergue de las personas que procedentes de otros establecimientos existentes en la capital, van á trasladarse á esta ciudad.”*¹²⁴

*“(…) Los conventos de las M. M. Capuchinas y de la Cueva de San Ignacio vacíos desde la Gloriosa y que por un milagro se salvaron hasta ahora del insondable ódio que á tan santas casas ha profesado un funesto maestro de obras, demócrata, de la coalision-verdad, como él mismo se tituló en cierto remitido, y diputado provincial per saltum, están siendo objeto de precipitadas reformas, que indican á todas luces ser próxima y urgente la traslacion de los albergados en la casa de la Caridad de Barcelona, para los que se les destina. (...)”*¹²⁵

Arribats els minyons a Manresa, el 24 de setembre de 1870, i allotjats als recintes conventuals, no seran poques les veus que ben aviat, des de les pàgines de la premsa local, denunciaran la precarietat de les condicions i les mancances en les que es troben allotjats:

“Los expósitos albergados en el exconvento de Monjas Capuchinas y en el edificio de la Cueva de San Ignacio, se hallan mas bien amontonados, sin comodidad alguna y sin que sea posible atender como es preciso a la limpieza y aseo tan útiles siempre y mas ahora, que una enfermedad epidémica aflige á la capital, y que es para ella condicion favorable todo foco de infeccion. Para evitar el peligro que corrian estos seres recogidos por la pública caridad, se trasladaron a nuestra ciudad gran número de ellos, creemos que unos 600, y tememos que atendidas las condiciones de los locales donde se hallan, no sea la medida tan beneficiosa para su salud como fuera de desear. La falta que mas sienten es la del agua potable, conducida por el sistema de llaves de aforo. Un

¹²⁴ *El Manresano*, Any 10, Núm. 535, 25 - IX- 1870, p. 3

¹²⁵ *El Eco del Bruch*, Any 2, Núm. 41, 25-IX-1870, pp. 4

establecimiento de esta clase, necesita mucha agua, y si no la tiene continua no puede atender como debe á la limpieza y aseo de los albergados. (...)” ¹²⁶

“Casa de Caridad. El sábado, día 24, llegaron á esta ciudad 460 niños de los albergados en el establecimiento de aquel nombre de Barcelona. Una multitud inmensa fué á recibirles á la estacion, siendo enseguida trasladados, parte al edificio conocido con el nombre de la Cueva de San Ignacio y parte al convento de Capuchinas.

Y á propósito de este convento, ¿tiene el mismo las condiciones higiénicas que necesita para que los niños que lo ocupan estén al abrigo de toda enfermedad que pudiera sobrevenirles por falta de aquellas? La opinion asegura unánime que nó; y puesto que hay otros locales mas cómodos que hubieran podido habilitarse y en los que no se ha pensado, la opinion pública afirma que si los niños de la Casa de Caridad fueron destinados al referido convento, fué mas bien para que ciertos sugetos pudieran solazarse, mandando y viendo derribar tabiques, que por otro motivo.(...)” ¹²⁷

Alguns mitjans, erigits en portaveus de sectors socials amb sensibilitats contraposades ¹²⁸, s'embrancharen en disputes i acusacions encreuades, amb acusacions sobre les responsabilitats de l'estat ruïnós del monestir i la seva suposada profanació per part d'alguns subjectes afins a la causa republicana:

“Brutalidad escandalosa. Segun nos han contado, en los días que tuvieron lugar los derribos interiores del convento de las MM. Monjas Capuchinas, acaecieron dentro de su recinto algunos hechos, que sublevan nuestro espíritu y encienden de rubor nuestras mejillas, de los que fueron miserables héroes ciertos republicanos cuyos nombres no queremos recordar para no sentirnos tentados á arrojarlos á la execracion pública. Ahí vá uno de tales hechos. Dos sugetos de antecedentes no muy limpios que digamos, (...) fueron sorprendidos en el huerto del propio convento, cuando excitados por la mas brutal de las pasiones del hombre habíanse entregado en brazos de inmundas y encenagadas ramera. (...) Semejante brutalidad abominable para toda persona que

¹²⁶ *El Manresano*, Any 10, Núm. 536, 2 - X- 1870, p. 4

¹²⁷ *El Eco del Bruch*, Any 2, Núm. 42, 2-X-1870, p. 4

¹²⁸ Concretament, la *Fraternidad*, afí a la causa republicana, i *El Eco del Bruch*, portaveu dels sectors monàrquics i catòlics.

*conservase siquier un átomo de honradez atrevida y repugnante por lo sacrílega, nos parece imposible porque no creíamos se albergasen en Manresa séres tan abyectos y degradados; y si bien la persona que de ella nos ha enterado nos merece absoluta confianza, nos atrevemos á dudar de ella hasta que la señorita Fraternidad que tan complacida se paseó (mirando su obra) por sobre de las ruinas de las celdas y de los oratorios de aquellas mansiones de oracion y de amor, nos dé segura respuesta.(...)”*¹²⁹

“(...) A propósito del convento de MM. Monjas Capuchinas, ¿es cierto que este amenaza ruina por haberse demolido algunas paredes á fin de que en él pudiesen albergarse los niños de la Casa de Caridad de Barcelona? Esto es una pregunta, pero ahí va un deseo.

*La Fraternidad conviniendo en que este local carece, para el caso, de condiciones higiénicas, propone hipócritamente que se derriben las paredes exteriores del convento. Este famoso recurso que ya habia propuesto un maestro de obras, muy respetable por su democrático furor, lo aceptamos con tal que se comprometan á demoler dichas paredes los redactores de la Fraternidad, en un dia dado, v. g. en un domingo y haciéndose antes un pregon por el que se invite á presenciar espectáculo tan sabroso, al honrado y religioso pueblo de Manresa, Ea, ex-sastre aragonés y compañeros, ya que se os, ven las ganas, piqueta en mano y no vacilar. Acábense de una vez los escrúpulos y..... adelante, si el pueblo de Manresa lo consiente.”*¹³⁰

Finalment, el 5 de juliol de 1872, les germanes caputxines retornen novament al seu monestir, no obstant, hauran de lamentar l'estat en què es troben l'edifici. Joan Fitó, seguint les cròniques de la comunitat, ens descriu com va ser el dia que van tornar les caputxines a casa seva¹³¹:

“Año 1872. - En 5 de Julio, después del feliz éxito conseguido en Madrid y previa autorización, la Comunidad vuelve de nuevo a su propio convento, una vez celebradas mañana y tarde solemnísimas funciones dedicadas a San José, en la iglesia de la

¹²⁹ *El Eco del Bruch*, Any 2, Núm. 42, 2-X-1870, p. 4

¹³⁰ *Ídem*, Núm. 44, 16-X-1870, p. 4

¹³¹ *Ídem.*, pp.23-24

Enseñanza (S. Francisco de Paula). El nuevo traslado es de gran consuelo y alegría, así para las Capuchinas como para las referidas señoras que habían llevado a cabo tan laudable empresa, como para los numerosos bienhechores de la misma Comunidad. No obstante, entradas las Religiosas en la clausura, el consuelo y alegría se mezclan seguidamente con honda pena al ver el estado casi ruinoso de distintos departamentos del convento, a causa de haber servido de asilo, como queda notado, a los mencionados niños, por cierto muy traviesos, del referido Hospicio de Barcelona.”

Realment, l'estat del cenobi hauria d'ésser molt precari, car pocs dies després s'ensorra una part del mateix:

*“Día 16 de Julio. - Debido seguramente a dicho mal estado del convento, sucede lo siguiente: Terminada la comida del mediodía y por ser de regla, la Comunidad entra al coro e inmediatamente se desploma el tercer piso y se derrumban dos corredores próximos, produciendo, como es de suponer, gran pánico. Con todo, ni las Religiosas entradas al coro ni las últimas que por tal motivo no han podido entrar, reciben daño alguno, lo cual es considerado como un verdadero prodigio de la Santísima Virgen del Carmen.”*¹³²

L'esforç de les monges per restaurar novament el conjunt monàstic va haver de superar, pocs anys després, un nou entrebanc, en aquest degut a la influència d'una devota que, probablement dolguda amb la comunitat al no autoritzar-la a fer exercicis espirituals dins la clausura, maldava per traslladar el monestir a les afores de la ciutat, més concretament a la zona de Sant Joan d'en Coll. Una operació per a la que comptava amb la col·laboració del seu marit, l'enginyer Gabriel Freixas, la defunció del qual va acabar frustrant el projecte.¹³³

¹³² Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.24

¹³³ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.24-25: “Año 1882. - Da. Carmen Torradas, esposa de D. Gabriel Freixas, arquitecto e ingeniero de carreteras, manda con mucha frecuencia regalos de distintas clases por medio de su sirvienta, joven emparentada con una de las Religiosas. La misma señora, valiéndose de un sacerdote pariente suyo, logra de Roma permiso de practicar los Santos Ejercicios dentro de la clausura, pero con la aprobación y autorización del Sr. Obispo de la Diócesis, el cual escribe a la M. Abadesa para que exponga el parecer de la Comunidad. Puesto el caso, por indicación del P. Síndico, a votación, sólo resulta un voto favorable a la señalada pretensión. Además, dicha señora, siempre por medio de su sirvienta, dice y repite que su esposo quiere que se construya un Convento nuevo, dándose el caso de haberse tomado ya las medidas del actual y de la propia huerta y de haberse escogido, con

No serà aquest el darrer intent de desocupar aquest monestir o traslladar-lo a una altra ubicació, malgrat que sempre toparà amb la ferma oposició de la comunitat a abandonar el solar que albergava els fonaments de la casa nadiua de la seva fundadora, la Mare Serafina. En aquest sentit, pocs anys després va haver de resistir-se de nou a l'interès de l'Ajuntament de construir una plaça en aquell emplaçament, una temptativa que, tot i acabar sent descartada, tornarà a posar-se sobre la taula anys més tard.¹³⁴

A les darreries del segle XIX, el monestir de les caputxines va anar recuperant la seva normalitat. A la premsa local s'hi poden llegir notícies diverses sobre celebracions religioses¹³⁵, processons¹³⁶, exposició de les quaranta hores¹³⁷, l'elecció de nova abadessa¹³⁸, l'ingrés i la professió de novícies¹³⁹ o, fins i tot, millores en l'empedrat del carrer¹⁴⁰. D'aquests darrers anys de segle també daten les primeres imatges que es conserven del monestir, concretament, un parell de gravats reproduïts en publicacions periòdiques, on es pot apreciar el claustre del monestir i el portal i l'església conventuals¹⁴¹.

imponderable disgusto de la Comunidad, el sitio o lugar llamado "Sant Joan d'En Coll", en las afueras de la ciudad. Notificado por dicho señor Freixas que a su regreso de Valencia se daría comienzo a la obra, muere repentinamente."

¹³⁴ *Ídem.*, p.25: "Sería poco más adelante cuando el Iltre. Ayuntamiento de la ciudad toma el acuerdo de construir una plaza en el sitio del convento, para lo cual se persona al mismo el Sr. Alcalde, quien enterado de lo que acaba de relatarse, desiste inmediatamente de tal intento."

¹³⁵ *La Voz Manresana*, Núm.3, 28 de Juliol de 1888 pàg.8; *Ídem*, Núm.270, 2 de Setembre de 1893 pàg.3; *La Independencia*; Any I, Núm.25, 12 d'Agost de 1899 p.2

¹³⁶ *La Voz Manresana*, Núm.50, 22 de Juny de 1889 pàg.5

¹³⁷ *La Voz Manresana*, Núm.23, 15 de Desembre de 1888 p.7; *Ídem*, Núm.29, 26 de Gener de 1889 p.7; *Ídem*, Núm.43, 4 de Maig de 1889, p.7; *Ídem*, Núm.46, 25 de Maig de 1889 p.7; *Ídem*, Núm.78, 4 de Gener de 1890, p.7; *Ídem*, Núm.83, 8 de Febrer de 1890, p.7; *Ídem*, Núm.97, 17 de Maig de 1890, p.5; *Ídem*, Núm.231, 3 de Desembre de 1892, p.3; *Ídem*, Núm.283, 2 de Desembre de 1893, p.3.

¹³⁸ *La Voz Manresana*, Núm.226, 29 d'Octubre de 1892, p.3

¹³⁹ *La Independencia*, Any 1, Núm.1, 25 de Febrer de 1899 p.3; *La Llum*, Any II, Núm. 60, 21-IV-1900, p.140.

¹⁴⁰ *La Voz Manresana*, Núm.67, 19 d'Octubre de 1889 p.6; *Ídem*, Núm.80, 18 de Gener de 1890 p.6.

¹⁴¹ Vegis Annex I d'Imatges i documents gràfics.

L'any 1892 va morir el reverend Joan Francesc Guitart, qui havia estat confessor i síndic de la comunitat des de 1850¹⁴². Va marcar molt a les germanes ja que havia sigut com un pare per elles i, a més a més, va ajudar-les a valdre's econòmicament del seu propi treball manual¹⁴³. La premsa de l'època també es va fer ressò de la notícia:

*“El lunes falleció á la avanzada edad de 79 años el Rdo. P. Fr. Juan Francisco Guitart y Riera, hijo de esta ciudad, capuxino ex-claustrado,y que venia padeciendo de largo tiempo con santa resignación su enfermedad. Era el capellán y síndico de las Monjas Capuchinas y por sus bondades y relevantes cualidades era de todos apreciado. (...)”*¹⁴⁴

Poc després de la seva mort, s'inicia, gràcies a dues almoines generoses, la construcció d'una casa per al capellà i d'una infermeria per a les religioses¹⁴⁵. Mossèn Jaume Castanyer el substituirà com a encarregat del monestir de les caputxines i, a la mort d'aquest¹⁴⁶, assumirà el càrrec de síndic Mn. Pere Casas¹⁴⁷.

Al traspàs de segle, diversos mitjans locals es fan ressò de les notícies a l'entorn dels treballs per activar el procés de beatificació de la Mare Serafina¹⁴⁸, una causa però, que malauradament no acabarà prosperant. La rivalitat entre barris i el lluiment en les processons de Corpus va seguir omplint les pàgines del periòdics i setmanaris locals¹⁴⁹, destacant entre aquestes la de la barriada de les caputxines:

¹⁴² Veure Joan Fitó, *Op. cit.*, p.26: “Año 1892. - A 7 de Marzo muere el Rdo. P. Juan Guitart ...”

¹⁴³ Veure Joan Fitó, *Op. cit.*, p.26: “... En el confesonario fué siempre para cada religiosa un verdadero padre, con sus solícitos y saludables consejos. En lo temporal cuidó con todo interés la provisión alimenticia, con otros utensilios para la Comunidad, y dió instrucciones a las Religiosas cerca la elaboración de hostias para el culto y sobre la confección, planchado y lavado de ornamentos de iglesias. Su preocupación constante fué también la de que no faltaran Hermanos donados para las colectas, base de subsistencia de la Comunidad.”

¹⁴⁴ *La Voz Manresana*, Núm.193, 12 de Març de 1892 p.3

¹⁴⁵ Joan Fitó., p.27: “Día 4 de Noviembre. - Después del fallecimiento del referido e inolvidable P. Juan Guitart (...) por haber recibido la Comunidad dos limosnas de cierta consideración - diez mil pesetas - se aplican a la construcción de la casa del capellán contigua al Convento y de la enfermería de las Religiosas.”

¹⁴⁶ *La Covadonga catalana*, Any I, Núm. 7, 30-III-1901, p.8; *La Llum*, Any III, Núm. 112, 6- IV-1901, p.112

¹⁴⁷ *La Covadonga catalana*, Any I, Núm. 11, 27-IV-1901, p.8

¹⁴⁸ *La voz manresana*, Núm. 358, 25-V-1895, p.2; *La Llum*, Any II, Núm. 64, 5-V-1900, p.155; *La Covadonga catalana*, Any I, Núm. 1, 16-II-1901, p.7.

¹⁴⁹ *La Llum*, Any II, Núm. 70, 16-VI-1900, p.204; *La Covadonga catalana*, Any II, Núm. 69, 7-VI-1902, p.1

“Les processons de l' Octava de Corpus han revestit aquèst any un esplendor y solemnitat extraordinàries, distingintse d'una manera especial les del St. Hospital y MM. Caputxines.

Tots els barris han rivalisat en zèl per a engalanar en forma artística 'l carrers per aont devia passar la respectiva processó, per lo qual no podèm mènors de felicitarlos coralment.

*El pendentista de la de les Caputxines, dòn Joaquim Borrás, ha fet repartir ab tal motiu abundants limosnes a totes les famílies necessitades del barri, merexent son desprendiment y sentiments caritatius els mès entusiastes y unànims aplaudiments. Unim els nostres sincers y corals als que tot el públic tributa al Sr. Borrás. (...)”*¹⁵⁰

3.8. Els conflictes del segle XX: destruccions i reconstruccions

La placidesa dels primers anys del nou segle fou captada per les primeres càmeres fotogràfiques que immortalitzaren el cenobi manresà. Tanmateix, ben aviat la vida del monestir es veuria colpida durament i en reiterades ocasions, posant a prova no tan sols la integritat del recinte sinó també la de la mateixa comunitat. Afortunadament, la vocació i la tenacitat de les germanes manresanes va estar per damunt de l'escomesa i, com Au Fènix, el monestir va tornar a renéixer una i altra vegada.

3.8.1 La Setmana Tràgica¹⁵¹

Cap a finals de la primera dècada del nou segle, la tensió política s'agreuà, culminant en els violents esdeveniments ocorreguts a finals de juliol de 1909, coneguts com la Setmana Tràgica. Desafortunadament, el monestir de les clarisses-caputxines de Manresa no va deslliurar-se de la devastació i el saqueig que patiren diversos edificis religiosos de la capital bagenca i d'arreu de Catalunya.

¹⁵⁰ La Llum, Any II, Núm. 71, 23-VI-1900, p.210

¹⁵¹ Setmana Tràgica (26 de juliol - 2 d'agost de 1909): El conjunt de revoltes violentes obreres que van tenir lloc a Barcelona i altres ciutats catalanes per tal de protestar en contra de l'allistament de tropes per a la guerra de Marroc. Dites revoltes van anar de la mà de moviments anticlericals.

Els fets van precipitar-se la tarda-nit del 29 de juliol, mentre les monges s'estaven preparant per sopar, quan un conjunt de revolucionaris aprofiten per calar foc el monestir i l'església¹⁵². El síndic, que va intentar salvar alguns objectes, va haver d'escapar saltant de terrat en terrat fins arribar a casa seva. D'altra banda, les germanes van refugiar-se a l'hort, on algunes, gràcies a dos joves, aconseguixen escapar a través d'una escala, i, les altres, degut a la seva edat avançada, surten per un forat que es fa a la muralla. En les cròniques escrites per Joan Fitó trobem una explicació detallada d'aquests fets, basada en el relat d'algunes de les germanes que van protagonitzar-los: ¹⁵³

“El día 29 de Julio, después de tres días de extraordinaria inquietud por los acontecimientos de la llamada semana trágica en Barcelona y otras poblaciones de la provincia, semejantes acontecimientos tienen lugar en Manresa y particularmente en este pobre convento. Por la tarde y en el momento preciso en que la Comunidad se sienta a la mesa para cenar, se oyen recios golpes acompañados de alarmante griterío en la entrada lateral de la iglesia, y las turbas revolucionarias penetran inmediatamente a la misma. Amontonados los bancos y confesionarios, dichas turbas, valiéndose de líquidos inflamables, pegan fuego a los mismos, el cual en un instante llega a las rejas del coro, las cuales por ser de madera son devoradas por el incendio, al igual que todo lo demás de la iglesia. Las mismas turbas, sin detenerse, intentan penetrar en el Convento y pegan igualmente fuego a la portería, propagándose tan rápidamente que impide su diabólico intento. El Rdo. Síndico, entrado momentos antes en la clausura para poner a salvo algunos objetos, con grave peligro de su vida se ve precisado a huir por la azotea y a saltar de uno a otro tejado, hasta su casa. La M. Abadesa ordena que todas las religiosas tomen el libro de la Santa Regla y se retiren al extremo de la huerta, desde donde se ven muy pronto las llamas que salen de varios departamentos del convento. Entrada la noche, dos jóvenes se asoman por la muralla haciendo señas indicadoras del auxilio que desean prestar, pues bajados a la huerta colocan una escalera dirigida a la casa contigua, para que las Religiosas puedan refugiarse en ella, no pudiéndose realizar a causa del deplorable estado de algunas. Luego se presentan

¹⁵² Veure *Revista Ilustrada Jorba*, setembre de 1911 Núm.27 Any III p.217-219

¹⁵³ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.28-30

dos hombres, uno de éstos el mismo Rdo. Síndico, a fin de acompañar la Comunidad a la casa de las señoras Torra, de la calle de San Francisco. A este propósito se abre un agujero en el sitio de la muralla donde había un portal tapiado.”

Així doncs, un cop fora de perill, l'hospitalària família Torra els hi proporciona, a les vint-i-nou monges, el primer pis de la seva casa¹⁵⁴. Però, passats uns dies, degut a l'estret espai i davant la possibilitat que sigui incendiada també pels revolucionaris, abandonen, vestides de seglars¹⁵⁵, dita casa i es distribueixen entre el segon pis de la casa del capellà, els convents de les Reparadores, les Saleses i de Santa Clara; a l'Hospital de Sant Andreu, a l'Asil de les Germanetes dels Pobres i a Casa Caritat¹⁵⁶. En aquesta crema es va perdre molta informació de gran valor històric, però, afortunadament, Sor Maria-Teresa Llorach i Sor Maria Lourdes Comas van esforçar-se per reconstruir els obituaris i la crònica conventual¹⁵⁷.

La premsa local de l'època va fer-se un ampli ressò dels fets revolucionaris. El diari *Pla de Bages*, després d'uns dies sense publicació, va tornar a sortir a la llum el dia 2 d'agost, amb una denuncia contundent a la seva portada dels fets tràgics viscuts a la

¹⁵⁴ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.28-30: “... Seguidamente las veintinueve religiosas quedan instaladas, con la estrechez que no cabe mencionar, en el primer piso de dicha casa.”

¹⁵⁵ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.310: “Les vint-i-nou caputxines, que els benefactors del monestir, per tal de salvar-les, feren vestir de seglar (les caputxines es col·locaren els vestits damunt de l'hàbit!) ...”

¹⁵⁶ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.30: “Día 30 de Julio. - Para aliviar en lo posible la indicada estrechez, se piensa en utilizar también el segundo piso de la misma casa, ya que está sin inquilinos, habiéndose de desistir de ello a causa de la actitud de los inquilinos del tercero, temerosos de que siendo habitada la casa en su mayor parte por religiosas, fuera incendiada también por los revolucionarios. Obligadas las Religiosas por tal motivo a salir de su primer albergue, son distribuídas entre otras varias casas, hasta que pasados tres o cuatro días y reunidas nuevamente las otras comunidades de la ciudad en sus respectivos conventos, se practica nueva distribución: unas en el segundo piso de la casa del Capellán; otras entre los conventos de Santa Clara, Salesas y Reparadoras, y las restantes entre el Hospital, Asilo de las Hermanitas de los Pobres y Casa Caritat ...”

¹⁵⁷ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, pp.310-311: “Les caputxines de Manresa perderen un valuós arxiu conventual, del qual se'n conserva un inventari realitzat l'any 1845, on, a més dels llibres del síndic, o “d'entrades i eixides”, de gran valor per a l'estudi de la vida quotidiana i alimentació, hauríem trobat informació del dia a dia des de l'any 1664 al 1807 (...). Pel que fa als obituaris i crònica conventual, es maldà per reconstruir-los i prosseguir-los, principalment gràcies a l'esforç de Sor Maria-Teresa Llorach i de Sor Maria Lourdes Comas.”

ciutat¹⁵⁸. El *Diario de Avisos* informava al dia següent del lamentable estat en que havien quedat reduïts els convents de Sant Francesc, les Caputxines i de Montserrat:

*“Han sido muy visitadas en estos últimos días, las ruinas de las iglesias y conventos de monjas de San Francisco, Capuchinas y Montserrat. Las monjas encontraron franca acogida en diversas casas de Manresa, donde continúan en espera de que se reconstruyan los conventos aunque sea parcialmente para poder habitarlos. Los altares y parte ornamental de las mencionadas iglesias, quedaron totalmente destruídos por las llamas, quedando á salvo la obra de fábrica. (...) El convento de M. M. Capuchinas ha quedado convertido en un montón de ruinas, pués las paredes que permanecen en pie, tendrán que ser derribadas. (...)”*¹⁵⁹

Pocs dies després, el mateix mitjà ens informava de l'arribada a Manresa del bisbe Torres i Bages per tal de visitar i conèixer de primera mà l'estat dels edificis religiosos afectats per la devastació revolucionària:

*“Ayer á las seis de la tarde llegó á Manresa, en su carruaje particular, el Exmo. é Ilmo. señor Obispo de la Diócesis doctor don José Torras y Bages, acompañado del canónigo de la Catedral de Vich, doctor Corbella. El doctor Torras y Bages, se encuentra entre nosotros para enterarse personalmente de los daños y males causados por las turbas revoltosas, á las iglesias y conventos de MM. Capuchinas, San Francisco y Siervas del Sagrado Corazón, que ha recorrido en la mañana de hoy, después de haber rezado la Santa Misa en el altar del Santísimo Sacramento de la iglesia de la Seo. Nuestro venerable Prelado, ha visto con el horror consiguiente los estragos causados en los aludidos edificios por los revoltosos. Permanecerá S. E. I. algunos días en Manresa, para resolver asuntos conducentes á hacer llevadera en todo lo posible la triste situación de las monjas arrojadas de sus conventos por las siniestras llamas. (...)”*¹⁶⁰

¹⁵⁸ *El Pla de Bages*, Any IV, Núm. 1585, 2-VIII-1909, portada

¹⁵⁹ *Diario de Avisos*, Any XIV, Núm. 4041, 3-VIII-1909, p. 3

¹⁶⁰ *Ídem*, Núm. 4043, 6-VIII-1909, p.1

No obstant, la periodística més àmplia dels fets de la Setmana Tràgica a Manresa la trobem a les pàgines del segon número de la revista Jorba, publicat l'agost de 1909. En ell s'hi descriuen extensament la cronologia dels fets i l'estat en què han quedat els edificis religiosos afectats, de les ruïnes dels quals també poden apreciar-se algunes imatges fotogràfiques, entre les quals una vista del monestir de les Caputxines des de l'hort¹⁶¹:

"Luctuoso recuerdo conservará esta ciudad de los últimos días del próximo pasado julio. El 26, 27 y 28 cundió alguna intranquilidad, aumentada á medida que iban interrumpiéndose las comunicaciones, por las noticias que iban propalándose del estado de Sabadell, San Vicente y otras poblaciones, y las pocas que se recibieron de Barcelona. Por fin, el día 29, estalló el conflicto, empezando por recorrer un grupo los establecimientos industriales y comercios, incitando al paro general y cerramiento de tiendas, cafés, casinos y círculos políticos y de recreo. Por la tarde se formaron grupos delante de la Administración de Consumos, que fué saqueada é incendiada, recorriendo luego las casillas del ramo, que fueron entregadas á las llamas. Ya de noche, é interrumpida la corriente eléctrica que da luz á las calles, como también la del gas, dirigieronse varios grupos al convento de monjas Capuchinas y luego, sucesivamente, al de Siervas del Sagrado Corazón, llamado de Montserrat, y al convento-colegio de San Francisco ó de la Enseñanza, los cuales, junto con sus iglesias, fueron saqueados é incendiados; viendo interrumpida esta tarea por fuerzas del somatén que, en medio de la obscuridad que reinaba, pudieron reunirse en la Casa Consistorial al toque de campana, que no cesó en toda la noche. Aunque acudieron á combatir los incendios los bomberos, poca cosa pudieron salvar; por hallarse alimentadas las llamas, desde los primeros momentos, por líquidos inflamables, que arrojaron los incendiarios. (...) Por fortuna, las comunidades de los tres conventos incendiados lograron salvarse, repartiéndose entre muchas casas del vecindario, al igual que las de los restantes conventos. En estos últimos no ocurrió otra novedad sino haber de abandonarlos en los primeros momentos; pues si bien se presentaron cerca de ellos varios grupos de revolucionarios, no se atrevieron á atacarlos, por la creencia de que estaban defendidos y por la rapidez con que empezaron á circular patrullas y rondas del somatén y fuerza

¹⁶¹ Vegis Annex I d'Imatges i documents gràfics

*militar. (...) La Venerable Ángela Margarita Serafina, fundadora de la orden de las Capuchinas en España, natural de Manresa, pidió permiso y ayuda á los concellers de esta ciudad para instituir un convento, parecido al de Santa Margarita la Real, de Barcelona, que era el primero que fundó, y del cual fué abadesa hasta su muerte, acaecida en 24 de diciembre de 1608. No obstante de los buenos deseos de los concellers, se atravesaron obstáculos que no pudieron vencerse hasta 1638, en cuya época llegaron de Barcelona cinco capuchinas, para fundar el convento de Manresa. Se instalaron provisionalmente en el asilo de Infantes Huérfanos; mientras en un solar, del que formaba parte la casa en que nació la Madre Serafina, se edificaba el convento, al cual se trasladaron las monjas en 4 de diciembre de 1639. En la calle de Ódena, esquina á la de Talamanca, se levantó la iglesia; colocándose la primera piedra á los 16 de septiembre de 1679, siendo aquella bendecida y abierta al culto á los dos años, bajo la advocación de San Carlos Borromeo. Altares, imágenes, cuadros, reliquias y ornamentos sagrados, ha sido todo pasto de las llamas. El interesante claustro, en cuya construcción se aprovecharon hermosas columnas góticas de la primera mitad del siglo XV, procedentes, según se cree, del monasterio de Valldaura de esta ciudad, es lo único que se ha salvado del convento: lo demás está todo en ruinas. El incendio ha destruido también por completo el archivo, los muebles y ropas. Las Capuchinas, por su pobreza y vida ejemplar, son muy apreciadas en Manresa; hasta por gran número de personas que no se distinguen por sus sentimientos religiosos.”*¹⁶²

Al novembre d'aquest mateix any, la comunitat es trasllada provisionalment a una casa, que ha estat adaptada a les necessitats de les religioses, cedida per Lluís Pons i Enric, mentre es du a terme la reconstrucció del monestir, que es fa possible gràcies a la cooperació del bisbe de Vic, algunes famílies benefactors¹⁶³ i a una subscripció pública

¹⁶² *Revista Ilustrada Jorba*, Any I, Núm. 2, Agost de 1909, portada - p.12

¹⁶³ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, pp.30-31: “Día 15 de Noviembre. - La Comunidad de Religiosas Capuchinas se reúne de nuevo cerca del convento destruido, en el primer piso de la casa propiedad de D. Luís G. Pons y Enrich, quien lo ha cedido gustosa y caritativamente por medio de su administrador, Iltre. Dr. Francisco Pons, Canónigo de la Seo. Realizadas en dicho piso algunas reformas, se ha habilitado para Oratorio un reducido aposento a propósito para oír la Santa Misa, así la Comunidad como algunos concurrentes, desde una sala contigua destinada a la vez para dormitorios (...). Prestan su valiosa cooperación a dicha reconstrucción, entre otros bienhechores de esta humilde Comunidad, el Excmo. Sr. Obispo Dr. José Torras y Bages, D. Luís Vila Miralles, D. Magín Gallifa, D. Mariano Batlles y el Sr. Armengou y Manso.”

que es feu per tota la ciutat¹⁶⁴. Tot i que encara no ha finalitzat dita reconstrucció, el monestir és beneït¹⁶⁵ i les monges retornen a casa la festivitat de la Mare de Déu del Carme de l'any 1911, amb un sentiment agredolç¹⁶⁶. El dia 13 una breu nota anuncia al diari *Pla de Bages* el retorn de les caputxines al monestir¹⁶⁷. Cinc dies després, destacada com a notícia d'actualitat a tota una columna de la portada, una crònica de vehement retòrica festeja la tornada de les germanes al monestir i rememora els lamentables fets que propiciaren la destrucció de l'antic monestir:

“Al visitar abans d'ahir el restaurat Convent de MM. Caputxines y veure en ell els rastres del incendi y recordar l'horrible vetlla del 29 de juliol de dos anys enrera, se'ns presentaven de nou a la memòria, desfilaven per la nostra imaginació aquells estòls de bordegassos que estellaven les portes, l'allau de donòtes que flectomant com carreters, entraven en el llòc sagrat y ávides de botí, recorrien els tristos corredors del Convent, tota aquella murrialla què, iluminada pel ferèstec resplandor del incendi, furgava pels recons, tots en busca del cobdiciat tresor, teniem ja una maledicció a flòr de llabi, que no arribá a sortir perquè l'eczemple que donaven les víctimes, la resignació que respiraven ses paraules, el perdó que traspuava en totes ses exclamacions y la caritat cristiana de que 'ns donaven eczemple ab l'oblit y disculpa dels ultratjes rebuts, ens nuava la gola y lo que a impulsos de l'indiguació hauria sigut una exclamació de rencúnia, se torná una pregaria fervent per demanar el perdó diví pels flectomadors, pels saquejadors, pels incendiariis y més encara pels inductors a aquelles malvestats. Han passat pròp de dos anys dels incalificables fets de juliol de 1909, y dies abans de complirse, ahir, tornaren a entrar en el Convent de les Caputxines les santes religioses que 'n fòren foragitades per les flames y per sers humans més bárbres, més destructors que les metexes flames. Al

¹⁶⁴ Veure Joaquim Sarret Arbós, *Op. Cit.*, p. 275.

¹⁶⁵ Veure Juan Fitó, p.31: “Año 1911. - El día 15 de Julio por la tarde, terminada ya la reconstrucción del convento, excepto la enfermería, y quedando por cubrir tres cuartas partes del claustro, el Muy lltre. Dr. José Alabern, Arcipreste de la Seo, acompañado de otros sacerdotes, procede a la bendición del mismo.”

¹⁶⁶ *Ibidem.*, p.31: “Día 16 de Julio, fiesta muy memorable para la Comunidad. - A las cuatro de la mañana las Religiosas dejan el piso de la citada casa de D. Luís G. Pons y Enrich, entrando seguidamente al suspirado convento. Una vez dentro, el referido Dr. Alabern cierra la puerta y dice que queda ya perpetua clausura (...) Día de gran satisfacción y consuelo para esta humilde Comunidad, si bien mezclado con la pena de haber perdido en el espacio de dos años que ha durado el destierro y arrebatadas por la muerte, tres de sus Religiosas y una novicia.”

¹⁶⁷ *El Pla de Bages*, Any VIII, Núm. 2158, 13-VII-1911, p.3

*traureles, al obrir violentment les portes del seu retiro, deyen ferho per lliurarles del esclavatje, de la presó a que les tenia subjectes el clericalisme. El Convent ha sigut reedificat. Les religioses hi tornen ja a ésser totes. Totes les que 'n fòren espulsades, a ecscepció de quatre que durant aquèstos dos anys han mòrt a causa dels trastorns de llavors d' aquèlls dies de pròva, s' han tornat a refugiar en les ombres del claustre, ont ignorades de tothòm, podrán pregar pels seus perseguidors, practicarán la dolsa venjansa cristiana d' intercedir pels causants del seu dany, pels profanadors del seu temple, pels enderrocadors d'aquell casal que la fè havia bastit sobre les runes de la casa humil, ont havia nascut la santa fundadora de l'ordre, aquèlla manresana ilustre pel seu saver y per les seves virtuts.”*¹⁶⁸

Tanmateix, un cop més, les pàgines de la Revista Jorba ens oferiran el més complet reportatge del retorn de les Caputxines al renovat monestir, il·lustrat amb quatre fotografies del mateix¹⁶⁹:

“Recordarán nuestros lectores que en las primeras horas de la noche del infausto 29 de julio de 1909 varios grupos de revolucionarios se dirigieron en Manresa al convento de monjas Capuchinas, al de Siervas del Sagrado Corazón y al de la Enseñanza los cuales, junto con sus iglesias, fueron saqueados é incendiados. El interior de las tres iglesias quedó del todo destruido, respetando tan sólo las llamas parte de las obras de fábrica. Del convento de la Enseñanza lo que más sufrió fué el edificio antiguo, del de las Siervas del Sagrado Corazón quedó en ruinas la casa inmediata al templo, y de las Capuchinas lo único que se salvó del incendio fué parte del claustro y la casa de los Hermanos, anexa al convento. Difícilmente se encontrará otro edificio como éste en que se retraten tan al vivo la pobreza, austeridad y penitencia á que las Capuchinas están sujetas. Paredes, ventanas, techos, rejas, todo revelaba en él una tristeza y un retraimiento del mundo difíciles de concebir; todo convidaba á la mortificación y á la penitencia. Un patio con añejos cipreses y un robusto pórtico de dos arcos precede al convento y á la iglesia. Al entrar en ésta, á mano izquierda, junto á la pila de agua bendita, había un cuadro que representaba el nacimiento de la fundadora de la Orden,

¹⁶⁸ Ídem, Núm. 2161, 17-VII-1911, portada

¹⁶⁹ Vegis Annex I d'Imatges i documents gràfics

la V. M. Angela, Margarita Serafina, en el mismo lugar en que vió la luz primera. Al pié del cuadro, empotrada en la pared, hay una lápida, que si bien no la han podido calcinar del todo las llamas, le han desconchado algo la superficie, y dice:

Ibi – Decimo Sexto Kalendas Octobris – MDCLXXVII – Ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino – Don Jacobo Mas – Vicensibus redimito infulis Pontificis – Primarius – Supponitur conquatratus lapis – Ad ædem sacram. – Ubi. – Septimo – chalendas Novembris – MDXXXIII – A Deo O. M.– V. Angelæ Seraphinæ – Capuccinarum Hispaniæ – Auctrici paritu et fundatrici – Matronæ – Tam patriæ ornameto quam seculi – Primus – Et ipse candido signatus lapillo – Prosper illuxit Horoscopus – Ad tantam vitam.

La transcrita lápida indica que la Venerable M. Angela, Margarita Serafina, fundadora de las Capuchinas de España, nació en 26 de octubre de 1543. Antes de su muerte, acaecida á los 24 de diciembre de 1608, había pedido á los Concelleres de Manresa que le ayudasen á fundar un convento como el de Santa Margarita, la Real, de Barcelona, que fué el primero que fundó y del cual era abadesa... (...) En la madrugada del 30 de julio de 1909, pasada la trágica noche del incendio, se repartieron las Capuchinas entre algunas comunidades de diferentes órdenes religiosas y varias piadosas familias manresanas, hasta que pudieron instalarse interinamente en la casa de la calle de Talamanca, número 4, que generosamente les ofreció don José Pons y Arola. Gracias á la caridad de los admiradores de las virtudes de las Capuchinas y al celo desplegado por su capellán D. Pedro Casas, se ha obrado el prodigio de poder levantar de pié otro convento en el mismo solar del antiguo, proyectado y dirigido por el arquitecto D. Ignacio Oms, y que, dentro de la austeridad y sencillez de la Orden, reúne cuantas condiciones exige la higiene. El edificio no está del todo concluido, y falta reconstruir el interior de la iglesia, por no contar con recursos para hacerlo. Cuando en el siglo XVII se edificó el primitivo convento, se aprovecharon para el claustro unas preciosas columnas góticas de la primera mitad del siglo XV, procedentes del derruido monasterio de Valldaura de esta ciudad, y las mismas forman parte del nuevo claustro. Al despuntar la aurora del 16 del próximo pasado julio, festividad de Nuestra Señora del Carmen y del Triunfo de la Santa Cruz, las monjas Capuchinas pasaron á ocupar su

*nuevo convento; cuando se cumplían dos años menos trece día del sacrilego incendio del antiguo.”*¹⁷⁰

No és fins tres anys més tard que es consagra l'església, reconstruïda, sobretot, gràcies a l'ajuda econòmica de la Sra. Josepa Oller i Roca¹⁷¹. El diaris *El Pla de Bages* i *La Reforma de Manresa* recollen, en dies successius, la noticia de la consagració del nou temple a càrrec del bisbe:

“Con gran solemnidad y ante una numerosa concurrencia de fieles fué ayer consagrada la iglesia de M. M. Capuchinas que ha sufrido una importante restauración. Ofició el señor Obispo siendo la ceremonia grandiosa dentro de su aparente sencillez”.¹⁷²

3.8.2 L'arribada de la Segona República i la Guerra Civil

A les acaballes de 1919 i els primers mesos de 1920, la *Revista Mariana* dedicà varis articles, en diversos dels seus números, a ressenyar alguns dels episodis de la vida de la Mare Serafina, tots ells signats per l'il·lustre historiador manresà Joaquim Sarret i Arbós¹⁷³. Des de les mateixes pàgines, l'octubre de 1923, s'informava sobre la defunció del capellà del monestir de les germanes caputxines, Mn. Pere Casas:

*“El dia 15 del mes passat, en l'Hospital Clínic de Barcelona, morí en la pau del Senyor, després de sofrir una delicada operació quirúrgica, el zelós capellà del Convent de Mares Caputxines de nostra ciutat, Rnt. don Pere Casas y Casas. Descansi en pau el virtuós sacerdot, y enviem el nostre més sentit pèsem a la seva família y Comunitat de Relligioses Caputxines, boi recomanant a nostres llegidors que 'l tinguén present en les seves oracions. (A. C. S.)”*¹⁷⁴

¹⁷⁰ *Revista Ilustrada Jorba*, Any III, Núm. 27, Setembre de 1911, portada - p.219

¹⁷¹ *Ídem*, p.32: “Año 1914. - El día 28 de Octubre, el Excmo. señor Obispo, Dr. José Torras y Bages, efectúa la consagración de la iglesia reconstruída. (...) La iglesia ha sido reconstruída casi toda a expensas de la herencia de la insigne patricia y bienhechora Da. Josefa Oller Roca.”

¹⁷² *La Reforma de Manresa*, any 2, núm. 344, 29-X-1914, p.3.

¹⁷³ *Revista Mariana*, Núms. 36-39.

¹⁷⁴ *Ídem*, Any VII, Núm. 80, Octubre de 1923, p.79

El Pla de Bages recollia també la notícia destacant el decisiu paper del finat en la reconstrucció del monestir manresà:

*“Ahir, morí a Barcelona, a on havia anat per a ésser sotmés a una operació quirúrgica, el sacerdot d'aquesta ciutat Mossen Pere Casas, beneficiat de la Seu i capellà del convent de les religioses Caputxines. El difunt gaudia en aquesta ciutat generals simpaties. A la seva activitat i zel es deu, en gran part, la reedificació del convent de les monges Caputxines, després de la seva crema i destrucció en els luctuosos dies de la setmana tràgica. E.P. D.”*¹⁷⁵

Durant els anys següents, des de la mateixa *Revista Mariana* es repetiren les notícies a l'entorn de la celebració de festivitats religioses a l'església de monestir, com ara la de Sant Francesc o la de les pregàries de l'Ascensió, a les quals Sarret i Arbós va dedicar un article historiogràfic¹⁷⁶.

L'any 1931, amb la proclamació de la Segona República¹⁷⁷, a causa dels rumors que van escampar-se sobre la crema de monestirs i esglésies de diversos punts d'Espanya, les caputxines manresanes van abandonar el convent i van ser acollides a casa de Concepció Manubens. Un parell de dies després ja havien tornat a la clausura, on van romandre fins l'any 1936¹⁷⁸. Alguns mitjans locals es feren també ressò de la sortida de les religioses:

“Desvanecidos los rumores que se propalaron el miércoles sobre la quema de conventos, han vuelto a los mismos las religiosas que los evacuaron. Es preciso llevar

¹⁷⁵ *El Pla de Bages*, Any XXX, Núm. 11189, 16-IX-1923, p.4

¹⁷⁶ Vegis *Revista Mariana* núms. 116 (octubre 1926), 152 (octubre 1929) i 171 (maig 1931).

¹⁷⁷ La Segona República Espanyola va ser el règim democràtic establert entre el 14 d'abril de 1931, per substituir la monarquia d'Alfons XIII, i l'1 d'abril de 1939, amb el fi de la Guerra Civil.

¹⁷⁸ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.312 “Amb l'adveniment de la Segona República, (...) en un clima de fort anticlericalisme que es visibilitzà amb la destrucció d'esglésies i convents de Madrid, les caputxines abandonaren el monestir el dia 13 de maig de 1931, acollint-se uns dies a casa de la benefactora Concepció Manubens i Graells. El dia 15 de maig de 1931 les monges retornaren a llur monestir (...) fins el 22 de juliol de 1936”

*al convencimiento de todos, que aquí no ha pasado ni pasará nada. Los republicanos están empeñados en que no se perturbe el orden con algaradas impropias de todo país culto, amante de sus libertades y fiel guardador del respeto que se deben los dignas religiosas consagradas en sus iglesias y conventos, al culto de Dios y al cuidado de los enfermos y de los albergados.”*¹⁷⁹

Al juliol de 1936, les clarisses-caputxines, després d'haver estat amenaçades pels revolucionaris i observar com aquests comencen a incendiar el monestir¹⁸⁰, es veuen forçades a fugir, de manera dispersa, i cercar un refugi segur a les cases de familiars i coneguts¹⁸¹. Malauradament, a l'octubre del mateix any, el monestir és enderrocat i Lluís Rubiralta intentà salvar totes les peces del claustre que va poder¹⁸².

En el llibre de Valentí Serra en trobem un exemple del patiment que han sofert les caputxines durant aquest període¹⁸³:

“Sor Maria-Dolors Rius (que finalment pogué fugir a Roma), informava que havia hagut de sortir de Manresa, car se li “presentaban unos días tan horrorosos que, según decían los de la F.A.I. no debía quedar piedra por mover en Manresa, y las religiosas éramos también perseguidas, pues ya habían fusilado dos dominicas cuyos cadáveres fueron hallados a los ocho días. Cuatro de mis hermanas capuchinas, una de ellas la Madre Vicaria, habían estado detenidas por el comunismo a fin de que declarasen donde estaba nuestro capellán Rdo. Juan Fitó (...)”

¹⁷⁹ *Diario de Avisos de Manresa*, Año XXXVI, Núm. 10.458, 15-V-193, p.2

¹⁸⁰ Veure *Les Clarisses-Caputxines a Catalunya i Mallorca: de la fundació a la guerra civil (1599-1939)* Valentí Serra de Manresa p.314: “... “todo el convento quedó lleno de gente armada, que vociferaba contra la religión y desparramaba por el suelo cuanto encontraba”...”

¹⁸¹ Veure *Memòria gràfica del Monestir de Caputxines de Manresa (1638-1988)*, Germanes Caputxines 1989 p.21

¹⁸² Veure *Memòria gràfica del Monestir de Caputxines de Manresa (1638-1988)*, Germanes Caputxines 1989 p.22: “Davant el projecte de construir una plaça de mercat en el solar del monestir i església de les caputxines, l'un i l'altra són totalment enrunats, i també es desmunta l'artístic claustre, l'octubre del mateix 1936. Els capitells, en la seva majoria, foren recollits i conservats pel Sr. Lluís Rubiralta. Dissortadament alguns foren a parar a d'altres indrets i no retornaren al monestir i alguns es perderen definitivament entre la runa.”

¹⁸³ Veure *Les Clarisses-Caputxines a Catalunya i Mallorca: de la fundació a la guerra civil (1599-1939)* Valentí Serra de Manresa p.313

Però, alhora, les germanes Teresa i Pilar han tingut l'amabilitat de compartir unes quantes anècdotes que els hi van explicar les germanes que van viure aquesta època:

"Y tenían, ellas fueron muy espabiladas, tenemos una caixeta que tenía el Santísimo siempre y dicen que lo tenían dentro de una olla de la cuina guardado, pero cada mes dicen que se reunían en una casa de pagès, iba un capellà, hacían misa, tenían una xerrada (...), no perdieron el contacto nunca. Y luego, cuando ya estaba al final de la guerra, los últimos de la guerra, unes más atrevidas, iban a portarles menjar a los presos, que ahora esto ya se está acabando, les decía, y les hacían salvoconductos, para poder pasar de unos para acá, para allá. Pasa que las portaron a la presó y se encontró con una monja nostra, capuchina también, de Girona, que también la habían portado allí. Pero bueno, ya fue al final. Vull dir que fue una gent muy dinámica."[sic]¹⁸⁴

"... cuando vinieron había un piquete en la portería y dues monges grans en un cistell portaven la máquina de las hòsties, que no era como esta, la d'abans era una maquineta petita. (...) Sí, sí, aquella la salvaron y la portaron a la clínica de Sant Josep. Dues monges van dir: "la máquina esta no las tenemos que emportar", monges grans, cada una d'un ansa i pasaban i las otras: "però què fan aquestes dones!". Esto cuando ya estaban aquí los piquetes (...) "[sic]¹⁸⁵

"... la Madre Loreto, (...) el temps de la guerra, clar va sortir del convent perquè van sortir totes, van haver de marxar, aquesta s'havia dedicat a treure capellans de les parròquies perquè no els fusellessin i emportar-se'ls i amagar-los per cases de pagès, la Madre Loreto Tristany. I ella explicava que hi anava a la presó a portar cistelles de menjar pels presoners i es veia que hasta els guàrdies de la presó li tenien por. I una vegada anava amb un capellà, que el portava d'un puesto on el tenien amagat a un altre poble, i havien de passar un control dels rojos, dels comunistes, i l'home es veu que anava amb tanta por que ja no sabia ni on passava, i clar, a vegades quan veien una cosa així de seguida es posaven a l'aguait dient "escolti, i vostè d'on ha sortit?", i

¹⁸⁴ Veure entrevista a la germana Teresa a l' Annex II Entrevistes

¹⁸⁵ Veure entrevista a la germana Teresa a l' Annex II Entrevistes

aquesta que si l'agafa del braç i comença a dir: "estic ben apanyada, vaja un home que m'ha tocat, desde luego que si tu ets el que has de tirar la casa endavant ja ho tenim ben arreglat, morirem tots de gana, poca-solta, gandul, gamarús, quina pena haver de carregar amb aquest home, vaja una creu que tinc..." i així va passar el control i encara diu que els milicianos que estaven allà que encara van dir: "pobre dona, quin home li ha tocat" "[sic] ¹⁸⁶

Acabada la guerra, a principis de 1939, amb l'entrada dels nacionals a Manresa¹⁸⁷, el bisbe visita el que havia estat abans el monestir de les caputxines i ordena la seva reconstrucció¹⁸⁸, en la qual els manresans van voler oferir la seva ajuda¹⁸⁹. Així doncs, les 21 monges¹⁹⁰ es reuneixen de nou i retornen a la vida comunitària fent ús de l'única part que ha quedat intacte de la destrucció del 1936¹⁹¹.

3.8.3 La reconstrucció del monestir

L'any 1942, L'Ajuntament de Manresa va tornar a insistir amb el projecte de la construcció d'una plaça de mercat al solar del monestir, idea que no va entusiasmar gens a les caputxines¹⁹². D'aquesta manera, s'inicia una lluita entre les monges i els

¹⁸⁶ Veure entrevista a la germana Pilar a l' Annex II Entrevistes

¹⁸⁷ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.34: "Año 1939. - El día 24 de Enero, el Glorioso Ejército Nacional entra triunfalmente en Manresa y cesa en ella la barbarie roja, que ya al principio de su execrable dominación destruyó hasta sus cimientos el convento e iglesia de estas Religiosas Capuchinas."

¹⁸⁸ *Ídem.*, pp.34-35: "Día 5 de Julio. - El Sr. Obispo visita por primera vez el Convento destruido y encarece llamar un arquitecto que confeccione un proyecto de nuevo convento con el presupuesto consiguiente..."

¹⁸⁹ Veure Germanes Caputxines *Op. cit.*, p.24: "Acabada la guerra i aplegades de nou les religioses, emprenen la reedificació del monestir i de l'església, en unes condicions ben precàries i a costa d'innombrables sacrificis. No mancà, però, l'ajut desinteressat dels manresans que, una vegada més, fan palesa la seva estimació a les filles de la seva il·lustre compatriàcia, M.Serafina."

¹⁹⁰ Veure Juan Fitó *Op. cit.*, p.35: "Pronto quedan reunidas en Comunidad las veintiuna religiosas que a su día se habían dispersado. Durante la guerra han fallecido tres."

¹⁹¹ *Ídem* p.35: "Año 1940. - La Comunidad utiliza la única y reducida parte exenta de la destrucción del Convento: una una planta baja que fué adaptada a mediados del próximo pasado año 1939 para cocina, refectorio, sala de trabajo y capilla muy pequeña."

¹⁹² *Ídem.*, p.35: "Año 1942. - El día 5 de Agosto, el Rdo. P. Superior de la Santa Cueva notifica respectivamente a la M. Abadesa y al Rdo. Síndico, el encargado del Sr. Obispo sobre haberle comunicado el Sr. Alcalde el proyecto de convertir la huerta y sitio del convento en plaza de mercado. A los pocos días la M. Abadesa, en nombre de la Comunidad, escribe al Sr. Obispo deplorando el caso, especialmente por tratarse no sólo de la situación precaria de la misma, sino también por el hecho histórico de la propia fundación en la que fué casa del nacimiento de la Vble. M. Serafina, fundadora insigne de las Capuchinas de España."

partidaris de la construcció de dita plaça, qui, fins i tot, van tramitar la construcció d'un monestir a les afores de la ciutat¹⁹³, concretament al "Tossal del Coro"¹⁹⁴. Tanmateix, dos anys més tard, fruit dels esforços de la comunitat i la seva resistència¹⁹⁵, l'Ajuntament es rendeix¹⁹⁶, fet que va suposar una gran alegria per a les germanes¹⁹⁷. Així doncs, es reprenen les obres de la reconstrucció del monestir de Sant Carles de Borromeu, que degut a la pobresa de la comunitat, s'haurà de finançar amb l'ajuda de diversos benefactors¹⁹⁸.

El monestir va poder ser habitat l'any 1945, però no es va inaugurar fins el 1957¹⁹⁹. Amb tot, l'any 1954 va iniciar-se la reconstrucció del claustre²⁰⁰, que va ser inaugurat i beneït l'any 1972²⁰¹. En una entrevista a la Mares Abadessa i Vicària d'aquells anys, Sor Maria Ramona Prats i Sor Maria Leonor Quinqué, respectivament, aquestes repassen alguns episodis de la història del cenobi manresà i exposen l'avenç dels

¹⁹³ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.25: "A més de les penalitats i esforços que suposava aquesta reconstrucció, les monges es veuen també obligades a lluitar contra tots els entrebancs i dificultats que els posen tant les autoritats municipals com les eclesiàstiques, les quals consideren que les monges deuen edificar el nou monestir en un altre indret de la ciutat, i deixar progressar el projecte d'aixecar, en el seu solar, el mercat."

¹⁹⁴ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.36: "... A los tres días, el Rdo. P. Superior de la Santa Cueva comunica al Rdo. Síndico haber realizado el Sr. Obispo, en previsión de lo que pueda suceder, la inspección de un solar situado en las afueras de la ciudad y llamado "el Tossal del Coro". Veure també la p.37: "... el intento de conseguir la venta del solar del convento, comprendida la propia huerta, y con el producto construirlo en el antes referido solar del "Tossal del Coro"... "

¹⁹⁵ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.25: "Elles es resisteixen a abandonar el lloc on s'havia edificat la casa pairal de la M. Serafina."

¹⁹⁶ Veure Juan Fitó, *Op. cit.*, p.37: "Año 1944. - El día 1o. de Enero se sabe por conducto particular, que el Ayuntamiento ha desistido de construir la proyectada plaza de mercado en el solar de este convento."

¹⁹⁷ *Ídem.*, p.37: "... No cabe decir la gratísima impresión de las Religiosas al recibir de nuevo tal noticia, como también su alegría por verse ya seguras de vivir en el suelo histórico donde nació la Vble. M. Serafina..."

¹⁹⁸ *Ídem.*, p.38: "Día 4 de Septiembre. - Se da principio a las obras de reconstrucción del convento, y la Comunidad confía proseguirlas no con sus propios recursos, que como se sabe no tiene, sino con los donativos que no duda recibir de sus bienhechores y de todos los manresanos amantes de la historia patria, a ejemplo de sus antepasados, quienes con verdadero espíritu cristiano dispensaron sin cesar y desde la fundación su ayuda moral y material a la subsistencia de la más propiamente manresana de las Comunidades religiosas de la ciudad."

¹⁹⁹ Veure Valentí Serra de Manresa, *Op. cit.*, p.314: "Durant l'any 1945 les monges ja pogueren habitar parcialment el monestir, que fou inaugurat l'any 1957, pel bisbe de Vic, Dr. Ramon Masnou."

²⁰⁰ Veure Germanes Caputxines, *Op. cit.*, p.28: "L'any 1954, acabades part de les obres del monestir es comença la reconstrucció del claustre, es col·loquen de nou els capitells recuperats, 32 en total, i se substitueixen els desapareguts per còpies el més fidels possibles."

²⁰¹ *Ídem* p.29: "Cerimònia de la benedicció i inauguració del claustre, reconstruït l'any 1972."

treballs de reconstrucció i les dificultats de tirar-lo endavant. Donada la seva excepcionalitat i interès, en reproduïm alguns fragments:

“Desde hace varias semanas se trabaja en la reconstrucción de la iglesia del Monasterio de Religiosas Capuchinas, de la calle Oms de Prat, de nuestra ciudad, que fue destruida durante la guerra de Liberación. En el citado convento, viven su vida de oración y penitencia un total de 20 religiosas, la mitad de las cuales son manresanas, según nos manifiestan la Rda. M. Abadesa, Sor María Ramona Prats, y la M. Vicaria, Sor Maria Leonor Quinqué, ambas de conocidas familias de Manresa. (...) Tienen las capuchinas un gran arraigo en nuestra ciudad, porque aquí nació la fundadora de la Orden en España. Fue la venerable M. Angela Serafina, la que puso la primera piedra en el convento de Barcelona en el año 1599. Luego, con el correr de los tiempos, encendió la llama de fundación de este Monasterio de Manresa. (...)

- ¿Sin embargo, estuvo en peligro de desaparecer?

- Varias veces. Unas por causa de revoluciones. A primeros de siglo fue incendiado cuando los hechos de la Semana Trágica, en 1936 otra vez destruido para ser levantado de nuevo, aunque tal vez cuando estuvo más a punto de desaparecer fue en el año 1942. El día 5 de agosto, el Rdo. P. Superior de la Santa Cueva, notificó respectivamente a la M. Abadesa y al reverendo Síndico, el encargo del señor Obispo sobre haberle comunicado el señor alcalde el proyecto de convertir la huerta y sitio del convento en plaza de mercado. Afortunadamente el proyecto no se llevó a cabo y todo quedó como antes.

- ¿Qué les ha inducido a levantar de nuevo la iglesia?

- La necesitamos para nuestro trabajo de oración y para nuestra vida contemplativa. Sabemos que ello implicará muchos sacrificios, pero esperamos de la buena comprensión de todos los manresanos.

- ¿Cómo resolvieron las otras devastaciones?

- En el incendio del 29 de julio de 1909, se llevó a cabo la reconstrucción que fue terminada en 1911, pero la iglesia no pudo terminarse hasta el 28 de octubre de 1914, en que fue efectuada la consagración por el señor Obispo doctor Torras y Bages. La iglesia fue reconstruida casi toda a expensas de la herencia de la insigne patricia y bienhechora doña Josefa Oller Roca. En 1936, sufrió un gran descalabro todo el edificio

del Monasterio. El claustro fue lo único que se salvó y las columnas y capiteles fueron guardados en el Museo de Manresa, en la plaza de San Ignacio. Ahora nos han sido devueltas y los vamos reconstruyendo a medida de nuestras limitadas posibilidades. Dichas columnas y capiteles de alto valor arquitectónico, eran procedentes del antiguo convento de monjas Cisterienses de Valldaura, construido en el siglo XIV y derribado por motivos políticos en el año 1472.

- ¿Qué presupuesto tienen para la construcción de la nueva iglesia?

- Pensamos dividir las obras en dos partes; para esta primera etapa se han presupuestado unas 400.000 pesetas.

- ¿Y qué comprende esta primera etapa?

- Dejar cubierta la iglesia, construcción del coro, adecentamiento de las paredes y colocación del altar para el Santísimo.

- ¿Tienen fecha fijada para su inauguración?

No. De momento se han empezado las obras con el producto de varios donativos. Esperamos que Dios y los buenos manresanos nos seguirán ayudando con sus limosnas y entonces veremos si será posible fijar una fecha de terminación.

Estas últimas palabras han sido pronunciadas con conformidad y esperanza. Toda la Comunidad se halla dedicada a un ciclo de oraciones especiales para obtener los beneficios necesarios para la continuación de las obras empezadas. Primero construyeron la mitad del claustro, esperando algún bienhechor que aportare el resto. Ahora han empezado la iglesia, considerada como de suma urgencia para ellas y, es de esperar que afluyan en torno de las Religiosas Capuchinas, todos los donativos posibles de los particulares y entidades manresanas. A. QUINTANA TORRES”²⁰²

Durant aquells anys, professaren noves vocacions al monestir, tal com recullen les pàgines d'algunes publicacions locals²⁰³. L'obra de reconstrucció va culminar amb l'edificació de la nova l'església, beneïda pel caputxí Maties Solà, bisbe de Colofón, el setembre de l'any 1966²⁰⁴. Des del diari *Manresa* es va fer un seguiment pormenoritzat

²⁰² Retall del diari *Manresa* conservat a l'Arxiu del monestir de les Caputxines Manresa, sense data identificable, p.3.

²⁰³ Vegis PAX, Núms. 39 (abril 1946) i 176 (octubre 1957).

²⁰⁴ *Ídem* p.26: “El dia 8 de setembre de 1966 l'Ilm. fra Maties Solà Farell, caputxí (...) va beneir la nova església, en una solemne concelebració...” El diari *Manresa* obria la seva capçalera amb una àmplia crònica sobre la inauguració del nou temple reconstruït, veure dies 8 i 10 de setembre de 1966.

d'aquesta inauguració, amb vàries cròniques i articles al respecte. El 8 de setembre del corrent, apareixia a la portada una crònica sobre la història del monestir de Sant Carles Borromeu on, entre d'altres fets precedents, es donava compte dels esforços de la darrera reconstrucció:

“En junio de 1939 reanudaron la vida de comunidad las 21 religiosas supervivientes y se habilitó una modestísima capilla en la pequeña parte de los edificios del antiguo Convento que se salvaron de la destrucción. El día 7 de julio de 1940 fue bendecida una nueva capilla provisional en los bajos de la casa del capellán, contigua al convento. Entre tanto existía un proyecto municipal de construir en el solar del derruido convento y huerta contigua una plaza mercado, para lo cual se trasladaría el convento a una finca sita en las afueras de la ciudad. Desechado aquel proyecto municipal, en el mes de septiembre de 1944 se dio principio a las obras de reconstrucción del monasterio y se instaló la capilla pública en la parte baja de la obra nueva. Los trabajos de reconstrucción que se han prolongado por espacio de veinte años, culminan ahora con la bendición de la iglesia, dedicada como la del antiguo convento a San Carlos Borromeo, habiendo sido proyectada por el arquitecto manresano don Antonio Miró y Plans.” ²⁰⁵

Dos dies després, la mateixa publicació manresana obria la seva portada amb un titular i una foto sobre la inauguració de la nova església de les caputxines, amb una crònica que reproduïm tot seguit:

“El pasado jueves, a las siete de la tarde, se procedió solemnemente al ritual de la bendición de la nueva iglesia de la Comunidad de MM. Capuchinas, con residencia en la calle Oms de Prat; religiosa ceremonia que efectuó el señor obispo de Colofón Fr. Matías Solá, O.F.M., el cual ofició la misa de Pontifical concelebrada asistido por los Ilustres canónigos de la Seo reverendos Jacinto Boqué y Feliciano Moya y los reverendos P. Sebastián Manuel Sonet, guardián del convento de PP. Capuchinos de esta ciudad; P. Antonio Bacardit, de la Compañía de Jesús; Manuel Salvanés,

²⁰⁵ Manresa, Any XXV, Núm. 3930, 8-IX-1966, p.2

*beneficiado de la Seo; Ramón Tuneu; Juan Oliva y Bartolomé Pelfort. Actuaron de asistentes de trono los citados canónigos Boqué y Moya, el Padre Guardián de los Capuchinos y el Rdo. P. Timoteo de Camagüey de la misma Orden. El ceremonial setuvo a cargo del reverendo José Farrés, beneficiado y maestro de ceremonias de la Seo. La Capilla de Música de la propia basilica interpretó partes de la misa "Sancti Josephi Calasanthi" y las variantes fueron cantadas por la multitud de fieles que invadía el nuevo y espacioso templo. El señor obispo pronunció la homilía adecuada a la solemnidad del día, la Natividad de Nuestra Señora y a la importancia de la bendición de la nueva iglesia que ponía de manifiesto el celo y esfuerzo de la reverenda Comunidad de MM. Capuchinas y de todos cuantos han colaborado en la erección de la nueva Casa del Señor. Según manifestamos la concurrencia de fieles fue extraordinaria y en su mayoría participaron de la sagrada comunión. Entre los asistentes, no faltó la presencia personal del octogenario capellán del convento, ilustre Juan Fitó, canónigo de la Seo; el alcalde y diputado provincial don Ramón Soldevila y señora; el Rdo. P. José Puigoriol, Visitador General de Religiosas y Prepósito del Oratorio de San Felipe Neri, de Vich; el médico de la Comunidad de Capuchinas, doctor Miguel Andreu, y representaciones de los diversos institutos religiosos y culturales de la ciudad. Terminada la emotiva e histórica ceremonia religiosa de la bendición del nuevo templo dedicado a San Carlos Borromeo, cuya imagen figura en el fondo del presbiterio, el locutorio de las religiosas se vio invadido de familiares y simpatizantes que exteriorizaron las monjas claustradas su afectuosa y sincera felicitación por la magnífica obra llevada a cabo que tanto ha de redundar en beneficio de los sentimientos religiosos de nuestra ciudad, que se enorgullece de contar como hija ilustre a la Fundadora del convento de MM. Capuchinas, la V. M. Angela Margarita Serafina."*²⁰⁶

Dos anys més tard, el monestir tornava a ser notícia pels socors que les monges oferiren al veïnat en motiu de l'incendi que tingué lloc a les dependències d'un dels carrers perimetrals del monestir. Tot i la clausura, que per aquells anys encara es vivia de forma molt estricta, les germanes no dubtaren a obrir les portes del monestir per auxiliar els veïns ferits i afectats:

²⁰⁶ *Ídem.*, Núm. 3931, 10-IX-1966, portada

“(…) Con relación a dicho suceso, cabe mencionar el ejemplar comportamiento de la comunidad de religiosas Capuchinas, cuyo convento se halla situado frente al local siniestrado, las cuales fueron las primeras en acudir en auxilio de los heridos, tomando parte activa algunos operarios que se hallaban trabajando en el convento y las religiosas cuidaron de las primeras curas de los accidentados antes de ser trasladados al Hospital de San Andrés. Colaboraron asimismo en los diversos trabajos auxiliares de socorro levantando por unas horas la clausura a que se hallan disciplinadas, mereciendo el general elogio de las fuerzas vivas que intervinieron en la sofocación del incendio.” ²⁰⁷

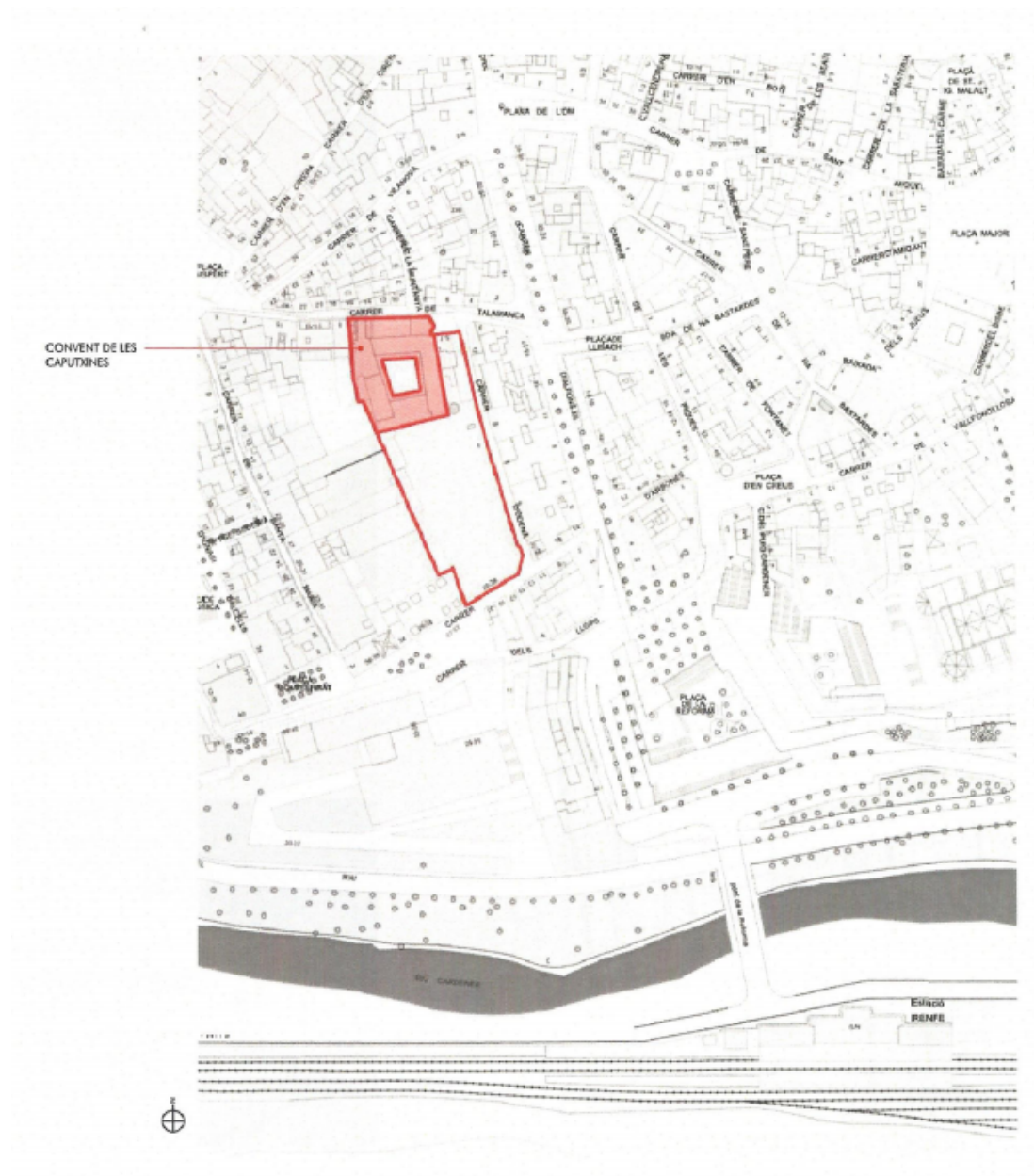
A la dècada dels anys 70 del passat segle, es van fer les gestions per a la instal·lació d'una calefacció de combustible. Un anys més tard, en motiu de la celebració del 350è aniversari de la fundació del monestir es van emprendre unes obres de millora de la pavimentació i millora d'alguns espais²⁰⁸. Mentre que, tot just encetat el nou mil·leni, es van emprendre les obres d'ampliació de les cel·les de la primera planta. Tot aquest procés de reformes i actualització dels espais del monestir ens els expliquen, amb tot luxe de detalls, les Germanes Teresa i Pilar²⁰⁹.

²⁰⁷ *Ídem.*, Any XXVII, Núm. 4273, 28-VI-1968, portada

²⁰⁸ Les festes jubilaris commemoratives dels 350 anys de la fundació del monestir foren celebrades en el transcurs de desembre de 1988 a desembre de 1989 i van comptar amb diversos actes religiosos, conferències, audicions i concerts, així com la presentació d'una publicació sobre la història gràfica del monestir.

²⁰⁹ Veure Annex II Entrevistes

4. EL MONESTIR ACTUAL: L'EDIFICI

Imatge 4.1

Plànol en el qual el monestir de les Caputxines de Manresa es veu amb el perímetre dibuixat en vermell i la superfície edificada pintada del mateix color.

Com ja hem apuntat més amunt, l'edifici es troba situat al centre històric de Manresa, més concretament al Carrer Talamanca núm. 5 - 7, carrer pel qual es troba l'únic accés al monestir. Si ho mirem des d'una perspectiva *top-down*²¹⁰, podem observar que el terreny, propietat de les Germanes Clarisses-Caputxines, presenta una forma similar a la d'un rectangle²¹¹. Pel que fa al total de terreny que posseeixen, sabem que es tracta d'una superfície d'uns 4.495 m², dels quals 1.877'42 m² pertanyen a l'estructura edificada i la resta, 2.617'58 m², estan destinats a pati i hort. Alhora, aquesta estructura edificada es divideix en tres parts: una planta baixa que ocupa una superfície de 1.877'42 m², una primera planta que s'estén per 1.018'74 m² i, la tercera part, uns 793'28 m² de sota teulada.

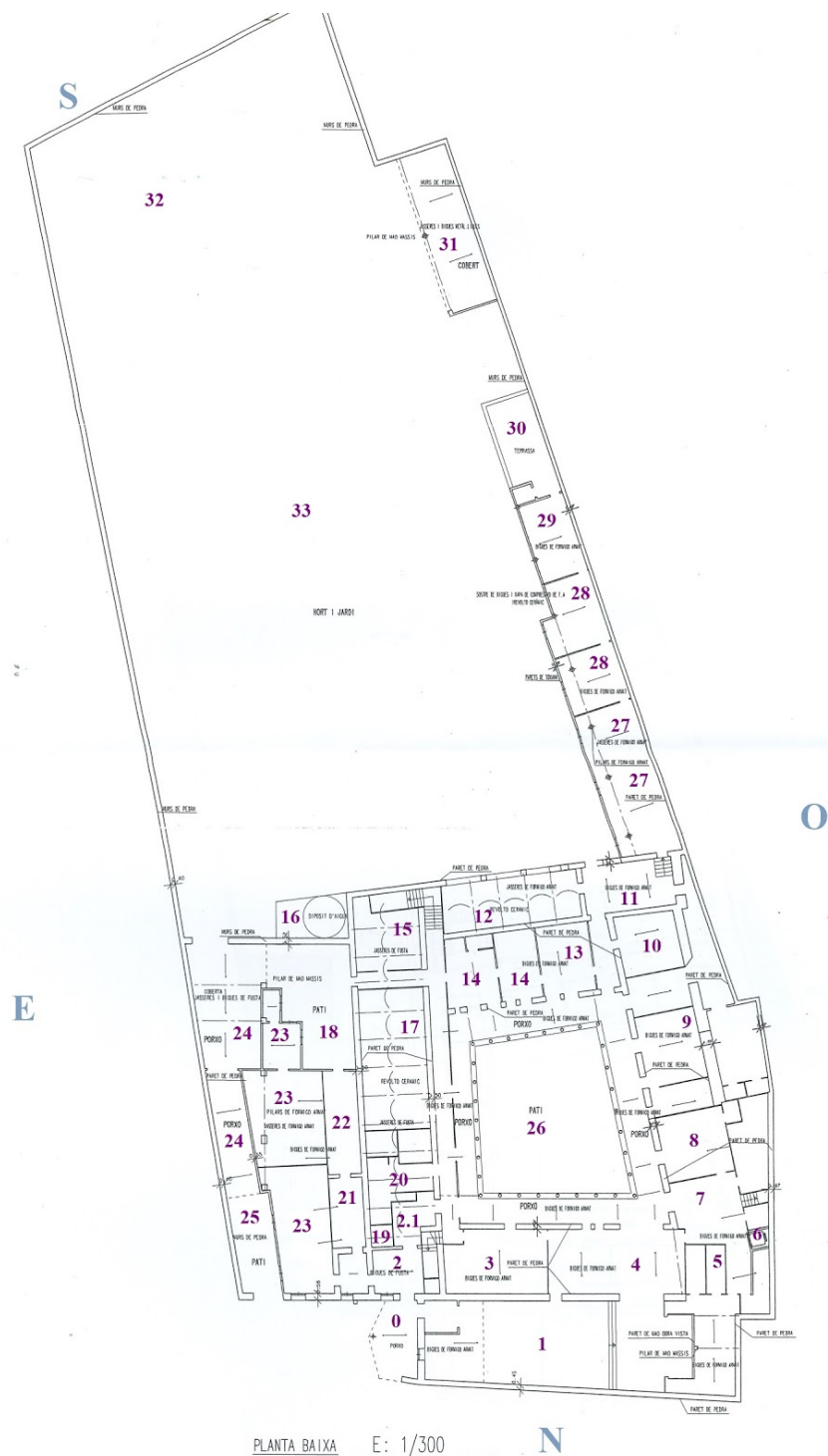
Com ja s'ha comentat àmpliament en el punt anterior d'aquest estudi, el monestir actual no és el mateix que el que va habitar la comunitat fundadora al segle XVII, sinó una reconstrucció que es va dur a terme durant aproximadament la segona meitat del segle XX. Ni tan sols és el mateix avui dia que quan van acabar-se les obres, ja que s'ha hagut d'anar adaptant a les necessitats de la comunitat en el transcurs d'aquestes darreres dècades. A continuació es procedirà a la realització d'una descripció dels espais que integren la construcció, la seva distribució i l'actual funció²¹²

²¹⁰ En català coneguda com a vista d'ocell, vista aèria o vista d'helicòpter.

²¹¹ Tal i com es pot observar en el plànol de vista aèria de més avall.

²¹² Per tal de facilitar la descripció, la ubicació i la distribució dels diferents espais del monestir, hem elaborat uns plànols de les diferents plantes del monestir a escala, on hi apareixen referenciats numèricament cadascun dels espais descrits en l'articulat del text i identificats amb números entre parèntesi. Altrament, a l'Annex 1 d'imatges i documents gràfics hi hem reproduït imatges fotogràfiques de l'estat actual dels espais descrits en cada planta.

4.1. Planta Baixa

Plànol 1 (Planta Baixa del monestir)

L'entrada del monestir es troba a l'extrem nord-est i està envoltada per un mur baixet (0). En el mateix recinte exterior podem observar-hi un tros de pedra que s'ha conservat de la primitiva església i dues portes, una que condueix al monestir i l'altre a l'església (1). Si entrem per la porta que dona accés al monestir ens trobem en un vestíbul (2) en el qual hi veiem, a l'esquerra, una porta que dona accés a unes sales avui desocupades, però que durant força anys van acollir el punt de distribució de material per a catequesi que edita el Secretariat Interdiocesà de Catequesi de Catalunya (SIC) (23); a part central hi trobem el torn i la porta principal d'entrada al monestir, que dona accés a un rebedor més petit (2.1); encara al vestíbul principal, al mur de la dreta, s'hi pot apreciar una composició de ceràmica que representa gràficament el viatge que van realitzar les fundadores des de Barcelona fins a Manresa al segle XVII (va ser realitzada en motiu de les celebracions del 350è aniversari de monestir, l'any 1988); finalment, al mateix mur de la dreta, gairebé a tocar de la porta d'accés exterior del monestir, s'hi troba la porta que dona accés a l'actual despatx de l'abadessa, un espai que antigament havia estat el locutori de les monges, presidit per una reixa i unes cortines, avui desaparegudes, que impediè el contacte físic i visual de les germanes amb els seus interlocutors, tal i com manaven els preceptes de l'extricta clausura (3). Aquest mateix espai també va servir com a capella que feia les funcions d'església, quan aquesta s'estava reconstruint durant els anys posteriors a la Guerra Civil, i durant un temps també es va utilitzar com a aula on es feien xerrades²¹³. La reixa del locutori es va treure després del Concili Vaticà II.

L'actual despatx de l'abadessa dona accés, en direcció oest, a l'actual cor de les germanes caputxines, la capella on les monges celebren les seves oracions i pregàries comunitàries (4), un espai que comunica, pel cantó nord, amb l'església. Anys enrere aquest espai també es trobava aïllat de la nau de l'església per una gelosia. Al cor connecta amb un vestíbul gran per la banda nord-oest (7) on hi ha l'ascensor (6) i unes

²¹³ Veure Annex II Entrevistes

escales que pugen als pisos superiors. Aquest vestíbul, al seu torn, connecta amb una petita sala d'estar (8) i l'entrada a la sacristia (5), des de la qual també es pot accedir a l'església.

A l'ala oriental dels claustre trobem les sales on s'elaborava el pa eucarístic (9), que va esdevenir en el seu moment la principal activitat econòmica de la comunitat, però que avui dia es troben en desús. Com a curiositat, gràcies al testimoni de la germana Teresa²¹⁴, sabem que un dels pocs elements arquitectònics que van romandre de la destrucció del monestir l'any 1936 foren les llindes d'entrada a aquestes sales des del claustre. Al costat, trobem el que va ser en el seu dia un rebost gran (10), especialment útil quan la comunitat era força més nombrosa i s'autoproveïa de molts aliments propis. Tocant a migdia hi trobem el rentador (11), on hi han els safareigs i les rentadores. Des d'aquest espai s'accedeix a l'hort i també a la sala de la caldera (12), un espai que dona accés a un antic refugi antiaeri, construït els anys de la Segona República i ubicat sota l'ala sud del claustre, que avui fa les funcions de magatzem.

Damunt d'aquest refugi, comunicant amb al claustre, hi ha l'actual menjador (13) i una cuina dividida en dues sales que disposa d'un petit rebost (14). La cuina comunica per llevants amb unes escales que porten als pisos superiors. En l'extrem sud-est hi ha ubicat el que les religioses anomenen "el pastador" (15), que era on es feia el pa antigament. En aquesta petita estança hi trobem unes escales que ens condueixen a un rebost sota terra que es feia servir, quan no hi havia nevera, per conservar els aliments frescos; aquest subterrani és un dels pocs espais que es conserven des del monestir anterior a la Guerra Civil. El passadís sud-est ens condueix a un petit pati (18) on hi ha el dipòsit d'aigua (16), un parell de porxos (24) i un altre pati en direcció nord que condueix a l'exterior del monestir (25), a la placeta d'entrada.

²¹⁴ Veure Annex II Entrevistes

A l'ala est del claustre, hi trobem la sala de Sant Francesc (17), com li diuen les germanes, un espai que abans ocupava l'antic refetor. Avui dia és una sala multiusos que es fa servir, sobretot, com a sala de reunions i sala d'estar. Més endavant ens topem amb els que eren els dominis de la tornera (20), és a dir, la sala on hi havia el torn (19) i on la tornera passava el temps. Aquestes dependències connectaven amb els espais on hi havia el locutori, que actualment són dues sales (21-22), una de les quals (22) dona accés al petit pati de llevant abans esmentat. Com a curiositat, al terra de la sala 22, tapat amb vidre, s'ha conservat el forat del pou que pertanyia a l'antiga casa de la Mare Àngela Serafina. En un altell d'aquesta sala s'hi ubica un petit pis que, segons ens explica la germana Pilar, tenia la finalitat de servir antigament com hostatge per a les visites, en un temps on el transport no era tan eficient com en l'actualitat²¹⁵. Les sales ubicades més a llevant (23) és on s'ubicava el dipòsit i el despatx dels llibres de catecisme del SIC. Posteriorment van acollir també les dependències de la FSSM i, més actualment, s'hi han celebrat exposicions d'art.

El claustre (26) és l'espai a l'entorn del qual s'organitzen totes dependències i hi trobem diversos elements, com és el cas d'una placa escultòrica que provenia d'una finca del carrer del Born, on havia residit la Mare Serafina; una mitja mola, segons sembla corresponent a l'antic moli de la casa familiar de la Mare Serafina²¹⁶; i l'entrada a la cripta on reposen les restes de les germanes difuntes de la comunitat, entre elles germanes fundadores. La part central del claustre està parcialment ajardinada i s'hi erigeix una creu de pedra.

L'hort (33), ubicat a migjorn, ocupa l'extensió més gran del monestir. A part de les verdures i les fruites que s'hi cultiven, també hi trobem estances on es guarden les eines i alguns trastos, una part dels quals es deuen fer servir per a treballar l'hort (27-29-31), així com també una caseta on la persona encarregada de l'hort pot anar al lavabo o descansar, és a dir, on fa vida quan hi treballa. A més a més, veiem una altra

²¹⁵ Veure Annex II Entrevistes

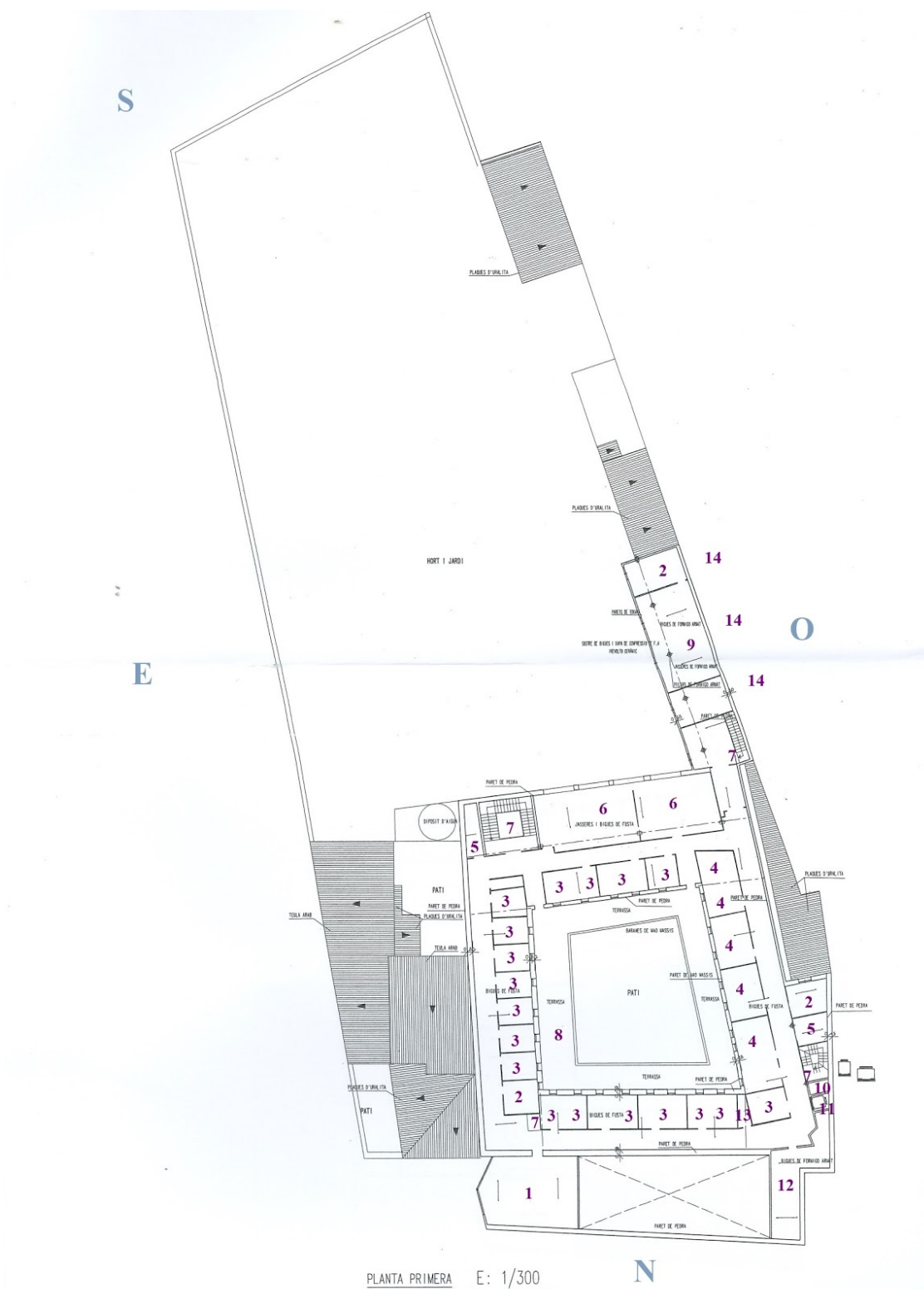
²¹⁶ Veure Annex II Entrevistes

part del refugi que es va construir amb motiu de la Guerra Civil espanyola (28), del qual ens en parla la germana Teresa²¹⁷ i que avui està destinat a dipòsit d'aigua per regar. A l'extrem sud de l'hort, enmig de la vegetació, trobem erigida una petita capella, dedicada a la Mare de Déu (32). Segons recullen les cròniques històriques del monestir²¹⁸, la primera capella que s'edificà fou obra d'un tal germà Ermenter, que la consagrà al seu patró pels volts de l'any 1811. Més endavant, l'any 1854, fruit de les rogatives de l'abadessa M. Joaquina Soler per deslliurar la comunitat de la còlera, va substituir la imatge de Sant Ermenter per la de la Immaculada. Ja en ple segle XX, reconstruïda després de la Guerra Civil, la capella va acollir la Mare de Déu de Fàtima durant el seu recorregut per la ciutat. Al costat d'aquesta capella, s'aprecia un tros de la muralla diferent de la resta, possiblement es tracti del tros de mur per on van fugir les germanes l'any 1909.

²¹⁷ Veure Annex II d'Entrevistes

²¹⁸ *Crónica del monasterio de las madres Capuchinas de San Carlo Borromeo...*, Op. Cit., p. 56

4.2. Primera Planta

Plànol 2 (Primera Planta)

Podem accedir als pisos superiors a través de les escales ubicades al sud-est, a l'extrem nord-est (7) o a les de la banda nord-oest, on s'ubica també l'ascensor (10).

A la primera planta hi trobem les cel·les (3) de descans de les monges, distribuïdes al voltant del claustre. Excepte les de l'ala est, la resta van ser reformades a principis d'aquesta centúria per tal d'adaptar-les millor a les necessitats de les germanes, de forma que de cada dues cel·les se'n feu una de més àmplia amb un bany complet (4). Les de llevant mantenen la seva estructura original. Avui dia, la major part d'aquestes cel·les romanen desocupades, car només hi resideixen 4 monges. Aquestes cel·les comuniquen amb la terrassa que s'alça damunt del claustre.

A banda de les cel·les, també hi trobem altres dependències a la primera planta. A l'extrem nord-oest, damunt de la sagristia, s'hi ubica l'antic confessionari de les germanes que, al seu torn, comunica amb l'església a través d'unes gelosies des d'on es podia seguir la missa (12); actualment aquest espai serveix com a traster. A l'extrem nord-est, damunt els peus de l'església i també cobert per una gelosia metàl·lica hi ha l'antic cor de l'església, on s'hi conserven un parell d'harmoniums (1).

A l'ala oriental, intercal·lat entre les antigues cel·les, s'hi localitza un antic despatx (2) i, ja a l'entrem sud, un lavabo comunitari (5). A migdia, amb vistes a l'hort del monestir, hi trobem el "planxador" (6), com en diuen les germanes. Es tracta de dues sales adaptades per a la tasca de cosir, planxar i brodar, activitats que temps enrere proporcionaven certs ingressos a la comunitat. Actualment s'utilitza com a sala d'estar ja que en una d'aquestes sales hi ha una televisió.

Al passadís de ponent hi ha un altre lavabo comunitari (5) i el despatx i arxiu de la comunitat (2). A l'extrem sud-oest, una porta que, un cop oberta ens condueix a la biblioteca o bé, baixant unes escales, als tallers i obradors. La biblioteca (9), segons

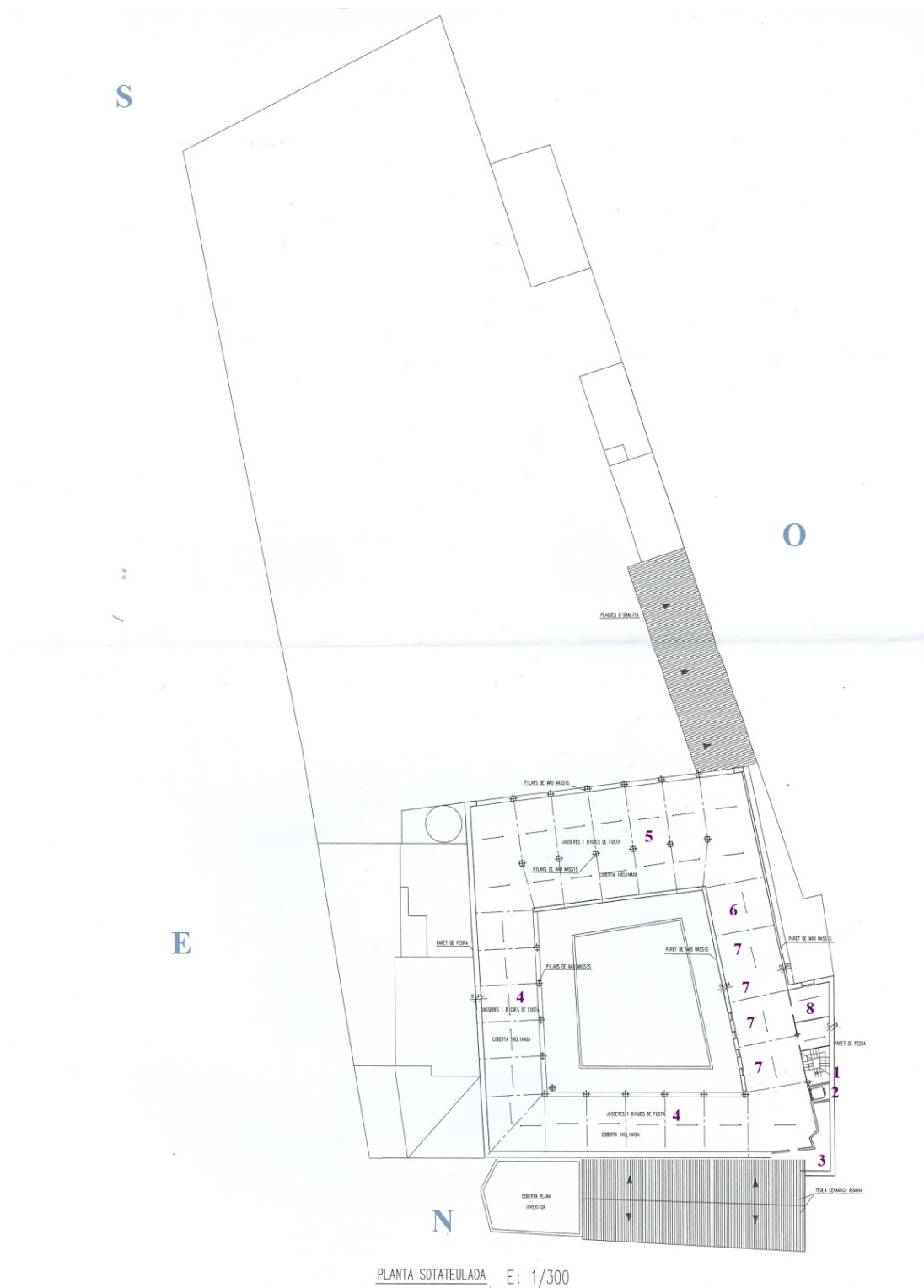
ens explica la germana Teresa, va ser l'últim espai en reconstruir-se²¹⁹; està decorada amb unes vidrieres de colors molt vius que, a part d'una funció decorativa, fan de separació entre la biblioteca i un petit despatx (2). Els tallers, ubicats sota la biblioteca, estan formats per tres sales (14) i donen a l'hort, just damunt l'antic refugi que ara serveix de dipòsit d'aigua. En aquests espais, segons ens expliquen tant la germana Teresa com la germana Pilar, durant molts anys, les germanes van elaborar figures de guix de la Mare de Déu de Montserrat per encàrrec de la comunitat benedictina de Montserrat, una activitat que durant temps també va aportar ingressos econòmics a la comunitat²²⁰.

Cal afegir també que trobem certs elements decoratius als passadissos com ara teules metàl·liques que es feien sonar per reunir a les germanes; també quadres diversos de motius religiosos, vitrines amb decoracions varies, la màquina que es fa servir per fer les cordes que les monges vesteixen com a cinturó, entre d'altres. A més, es pot accedir des de diferents punts de la primera planta a l'àmplia terrassa (8) que fa de coberta a les ales del claustre.

²¹⁹ Veure Annex II Entrevistes

²²⁰ Veure Annex II Entrevistes

4.3. Sota Teulada

Plànol 3 (Sota teulada)

Per accedir-hi a aquesta planta, es pot fer servir tant l'ascensor (2) com les escales en forma de cargol (1), ambdós elements situats al sector nord-oest del monestir. Originàriament allà s'hi ubicava el noviciat, és a dir, era el lloc on feien vida les novícies, donat que aquestes es mantenien una mica apartades de la comunitat fins que feien els seus vots i es posaven el vel negre. D'altra banda, als porxos eren on s'estenia la roba neta.

Donat que les novícies feien vida apartades de la resta de germanes, trobem, a la banda occidental, un bany comunitari, amb dutxa inclosa (6), una sala mig buida que probablement en el seu moment feia el paper d'una sala d'estar (8) i quatre cel·les per dormir de mides reduïdes i austerament moblades (7).

Pel que fa a la banda nord-oest, baixant unes escales, ens topem amb una sala buida, situada sobre el confessionari i la sacristia, amb 12 creus enganxades a la paret, així com també unes gelosies que comuniquen amb l'església i que, gràcies a uns altaveus que hi ha, es pot sentir el que s'hi diu. D'aquesta manera, les novícies podien seguir la missa des d'allà (3). La resta de la part septentrional i l'ala est estan dedicades a la funció d'estendre la roba neta (4). Respecte la zona sud, hi han diferents quartos i espais que els coloms s'han fet casa seva (5).

5. LA COMUNITAT ACTUAL

La comunitat actual està constituïda per 4 monges caputxines: Sor Teresa Caballero, Sor Pilar Lumbreras, Sor Aina Mateu, i Sor Victoria Mayas. Durant les darreres dècades, la comunitat manresana ha experimentat una important davallada pel que fa al nombre d'integrants - de la vintena que eren a la dècada dels anys 1970 fins a les quatre de l'actualitat - , fruit de la manca generalitzada de vocacions religioses, cosa que també ha conduït a un progressiu de les congregacions. Tot plegat ha obligat a impulsar un seguit de canvis per adaptar-se a les circumstàncies, facilitats, al seu torn, pel nou impuls renovador sorgit arran del Concili Vaticà II.

Un cop analitzat l'edifici monàstic actual en l'anterior punt, en les següents pàgines ens centrarem en la comunitat que l'habita, estudiant-ne els aspectes més importants relatius a l'organització, el funcionament i l'evolució que ha experimentat els darrers temps, especialment d'ençà de la Guerra Civil fins als nostres dies. Per a fer-ho, adoptarem una perspectiva antropològica que combinarà un enfocament emic, basat en el recull del testimoniatge de les monges de l'actual comunitat manresana²²¹, i un enfocament etic, realitzat a partir de la convivència diària amb la comunitat, durant els mesos de juliol i agost de 2020, i del contrats de les diferents fonts primàries i secundàries estudiades. En aquests sentit, cal posar en relleu la generosa col·laboració de les germanes Teresa, Pilar i Aina - la germana Victòria va estar hospitalitzada i convalescent durant el període de realització d'aquest treball, per la qual cosa no vam poder-hi comptar a efectes d'aquest estudi de camp -, les quals van obrir-nos plenament les portes de la comunitat, van acollir-nos i van atendre totes les nostres sol·licituds i requeriments amb gran complacència i amabilitat.

5.1. La regla de Santa Clara

²²¹ Vegis Annex II d'entrevistes.

La comunitat manresana del monestir de Sant Carles Borromeu constitueix una congregació de clarisses- caputxines que, sota la inspiració de la regla de Santa Clara, segueixen una vida consagrada a l'Església catòlica, constituint un ordre mendicant de clausura. Forma part de la Segona Ordre de Sant Francesc, com a branca menor dels Frares Menors Caputxins i com a reforma de l'Ordre de Santa Clara.

En l'actualitat segueixen les constitucions de la regla de Santa Clara, a partir de les actualitzacions realitzades després del Concili Vaticà del text unificat de l'any 1927. En aquestes s'hi recullen els principis que inspiren la vida recolliment, pregària, penitència i convivència comunitària que regulen el dia a dia de la comunitat, una regla que es manté vigent avui dia, si bé actualitzada i adaptada a la realitat i a les necessitats de les comunitats existents.

Tot seguit, resseguiem alguns dels aspectes nuclears que regulen la vida d'una comunitat de clarisses-caputxines, centrant-nos en el cas concret de la congregació manresana.

5.2. El noviciat

El primer pas cap a una vida religiosa regular és el noviciat. En l'actualitat han variat alguns aspectes del sistema, però l'estructura s'ha mantingut. Quan una dona sent una vocació, llavors inicia un procés de prova de sis mesos de duració anomenada postulament per veure si realment la vida de religiosa caputxina s'adequa a ella. Un cop finalitzat aquest període, si segueix convençuda que aquest camí és el que vol seguir, comença el noviciat, que pot tenir una durada d'un a dos anys. El noviciat consisteix en conèixer les germanes, la casa, l'organització de la comunitat, com és el dia a dia, l'espiritualitat, el vot de pobresa, etc. Durant aquests mesos, la novicia, vestida amb l'hàbit de caputxina però amb el vel blanc, es troba més en contacte amb les monges i pot menjar, resar i realitzar d'altres activitats amb elles, però viu apartada de les religioses - en el cas del monestir de Manresa, tenen un espai propi assignat al segon

pis. Transcorregut aquest temps, el noviciat culmina amb la celebració dels vots simples o temporals, vigents durant un període de tres anys. Un cop passats aquests, el següent i definitiu pas és fer els vots solemnes o perpetus. D'ençà de la federació de les diferents comunitats, totes les novícies d'Espanya havien de fer el noviciat a València i al coronat a Girona. Com a curiositat, tal com ens n'informa l'actual Abadessa de Manresa²²², abans les novícies entraven de més jovenetes que no pas en els últims anys.

Les novícies eren guiades i formades en el seu procés de creixement espiritual per la mestra de novícies, una monja que, cada tres mesos, informa a la comunitat de l'evolució d'aquella persona i per avaluar si és compatible amb la vida de caputxina. En cas que no ho sigui, la comunitat té la darrera paraula per interrompre el procés.

Una de les característiques que diferencien les clarisses-caputxines de les altres ordres és el fet de no haver d'entregar una dot per poder ingressar al monestir, ja que la Mare Serafina no va poder fer-se monja perquè no tenia dot, per això, quan va fundar els seu convent no la va imposar com a obligatòria²²³. Tot i així, més endavant, les monges de Manresa van establir aportar 1.000 pessetes, com una mena de dot simbòlica amb la finalitat de donar seguretat a la monja en cas que decidís abandonar el monestir per tal de no quedar desamparada. Si finalment restava en el monestir a perpetuitat, un cop difunta, el diner quedava per la comunitat. Si alguna postulant no tenia recursos per aportar aquesta quantitat, es buscava un padrí que pogués aportar-ho. En qualsevol cas, segons ens expliquen les germanes Teresa i Pilar, a Manresa no quedava ningú per entrar per qüestions econòmiques²²⁴. No obstant, a Mallorca sí sembla que s'era més estricta en l'aportació d'una dot, així com ens ho fa saber la germana Aina²²⁵. En l'actualitat, però, ja no cal aportar res.

²²² Vegis entrevista a Pilar Lumbreras en Annex II d'Entrevistes

²²³ Vegis 3.3 d'aquest treball

²²⁴ Vegis entrevistes a Pilar Lumbreras i Teresa Caballero en Annex II d'Entrevistes

²²⁵ Vegis entrevista a Aina Mateu en Annex II d'Entrevistes

5.3. L'horari

L'organització de la comunitat ve determinada, com en la resta de congregacions monàstiques, per les **hores canòniques**. Com és sabut, des dels temps de Benet de Núrsia, aquestes estableixen els intervals del dia que la comunitat ha de dedicar als oficis divins que, com marcaven les sagrades escriptures, havien de ser set de diürnes - això és, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespres i Completes - i una de nocturna, la de Maitines o vigílies. Originàriament, les hores canòniques, no es referien a un moment concret del dia, sinó a un període, que era, a més, variable al llarg de l'any. Posteriorment es van anar ajustant a l'horari de cada regla o comunitat segons les necessitats i conveniències, cercant sempre un equilibri més o menys proporcional entre les hores del dia dedicades a l'oració, el treball i el descans.

Tal i com ens exposen les germanes Teresa i Pilar, a Manresa aquests horaris també s'han anat calibrant al llarg dels anys²²⁶. Els primers anys de la postguerra, els horaris eren molt més estrictes i amb una estructura molt més rígida, que a partir del Concili Vaticà II va anar guanyant més flexibilitat, com per exemple el fet de traslladar els Maitenes, que d'antic es resaven a mitja nit, a l'hora de sopar per evitar haver-se d'aixecar a plena nit. Darrerament aquest canvis també han vingut motivats per l'envelliment de la comunitat, cosa que ha obligat a adaptar els horaris a la situació i les possibilitats de les germanes actuals.

A fi de poder fer-ne una visualització sinòptica, tot seguit mostrem una taula que hem elaborat amb la graella d'horaris que regien la vida comunitària els anys cinquanta del passat segle i el de l'actualitat:

HORA	DÈCADA DE 1950	HORA	ACTUALITAT
05:30	Lletania dels Sants	8:00	Maitines

²²⁶ Vegis entrevistes a Pilar Lumbreras i Teresa Caballero en Annex II d'Entrevistes

	Laudes	8:45	Missa
	Hora de Meditació en silenci i en comunitat	9:20	Esmozar
	Tèrcia	10:00	Tasques
07:45h	Eucaristia i Acció de gràcies	12:45	Tercia
8:30	Esmorzar	13:00	Dinar
9:00	Treball	14:00	Descans
12:30	Sexta i hora de meditació i pregària individual	15:00	Tasques/ Lliure
14:00	Dinar	18:00	Oració individual
	Processó fins al Cor (entonant el miserere) amb estació al Santíssim.	18:45	Vespres i Completes
	Hora lliure però en silenci absolut	19:15	Sopar
16:00	Nona	21:00	Descans
	Temps per a recreo, convivència, capítols (els divendres)		
17:00	Assaigs de cants o classes		
18:00	Estona lliure		
18:30	Vespres		
	Hora de contemplació personal		
19:30	Sopar		
20:00	Completes		
20:30	Descans		
0:00	Maitines		
0:30	Descans fins a 5:30		

Com pot apreciar-se, les germanes compten avui amb més temps pel descans i més estona de lleure que aprofiten per llegir, veure televisió, ràdio, fer pregària individual, entre d'altres. L'Abadessa és la que segueix un horari més reglat per atendre trucades, visites o gestionar assumptes; la resta disposa d'una organització més lliure del temps, ja que donada l'edat avançada de totes elles, les hores de treball s'han substituït per lleure o tasques recreatives. Tanmateix, tot i el relaxament de l'horari, es conserva i es respecta, en la mesura que és possible, el temps de pregària.

5.4. El treball i l'organització de la comunitat

Si bé al llarg de la seva història han comptat amb generoses ajudes i almoines de la ciutat, des de pocs anys després de la Guerra Civil fins fa pocs anys, les caputxines de Manresa han pogut viure gràcies a varies fonts d'ingressos, més o menys estables, fruit del seu treball. Sempre que ha estat possible, s'han guanyat la vida, principalment, elaborant sagrades formes (era el treball que més les singularitzava i beneficis els reportava); planxant, rentant i brodant llençols i manteleries, tant d'esglésies com de particulars; venent i distribuïnt llibres de catequesi; elaborant figures de guix de la Mare de Déu Montserrat. En aquest sentit, podem afirmar que, anticipant-se a l'auge dels moviments feministes, la congregació femenina de les caputxines va ser capaç de sostenir-se i gestionar-se autònomament - les germanes Teresa i Pilar es manifesten orgulloses a l'hora de subratllar aquest aspecte. Avui dia, degut a l'escàs nombre de germanes i a la seva edat avançada, viuen gràcies a les seves minses pensions i d'alguns ajuts municipals que els hi permeten contractar personal extern per les tasques de cuinar, neteja i assistència.

Tanmateix, a banda de treballar per a obtenir un benefici econòmic, també havien de realitzar tasques que garantien el bon funcionament intern de la comunitat. Tot seguint procurem sintetitzar els principals càrrecs i les responsabilitats que tenien associades:

- Abadessa: és la màxima responsable del monestir i la congregació, i ha estat escollida per sufragi per la comunitat. El seu càrrec consisteix en gestionar el bon funcionament del monestir, garantir la bona convivència de la comunitat i vetllar per certa organització i ordre, com si fos una mare de família. En l'actualitat Sor Pilar Lumbreras desenvolupa aquest càrrec.
- Vicaria: és la germana que ocupava el càrrec de l'abadessa quan aquesta no estava disponible, per exemple si estava malalta o si estava de viatge. A més a més, té les funcions d'auxiliar a l'abadessa en les seves tasques i aconsellar-la

en les seves decisions. Tot i no tenir nomenament oficial, Sor Teresa Caballero assisteix sovint a la germana Pilar en les seves funcions d'abadessa.

- Sagristana: és l'encarregada d'ocupar-se de tot allò relacionat amb l'església (preparar l'eucaristia, si hi havia alguna festivitat, de la neteja, posar els llibres a punt...) i també de les flors, ja que s'utilitzaven per a decorar l'església. Sor Aina Mateu desenvolupa aquest càrrec actualment.
- Infermera: Aquesta germana tenia cura dels malalts o les germanes de major edat. Malgrat no disposar d'estudis de medicina, es preocupava d'assistir a les més necessitades, vetllava que tothom es prengués la medicació, per ajudar amb la higiene a les germanes més delicades i, si alguna es feia una ferida, ella la curava. En l'actualitat no existeix aquesta figura.
- Cuïnera: S'encarregava de preparar el menjar i preveure la comanda de la provisió d'aliments. En l'actualitat és un servei externalitzat.
- Mestra de novícies: Tenia l'obligació d'acompanyar, guiar, preparar i formar a les dones que volien seguir aquest estil de vida. Si no té novícies per instruir, ajuda a les seves germanes en les seves tasques. En l'actualitat no existeix aquesta figura.
- Ecònoma: Té la responsabilitat d'administrar els diners de la casa. En l'actualitat, l'abadessa i Sor Teresa Caballero tenen cura de l'economia de la comunitat.
- Tornera/Portera: És la representant de la comunitat de cara a l'exterior ja que és amb qui entra en contacte la persona que ve de fora. S'encarrega sobretot de rebre la gent. En l'actualitat no existeix aquesta figura i l'abadessa ha assumit les seves funcions.

Com ens expliquen les germanes, el treball s'organitzava de manera rotativa. Cada tres anys, mitjançant votació, les germanes triaven l'abadessa (aquesta no podia exercir el càrrec més de tres vegades seguides, o sigui, més de nou anys seguits). Un cop triada, aquesta assignava la resta de càrrecs a les monges, sempre tenint en compte les habilitats i característiques de cadascuna. D'aquesta manera, al llarg dels anys, cada germana acabava realitzant gairebé totes les tasques. Aquest és el cas de Sor Teresa Caballero que, amb els més de seixanta anys que porta al monestir manresà, gairebé a desenvolupat tots els càrrecs comunitaris.

Com a curiositat, l'abadessa actual, Sor Pilar Lumbreras, degut a discrepàncies que es van mantenir amb el bisbat, va ser escollida abadessa no per votació, sinó per la Santa Seu de Roma²²⁷. En qualsevol és just observar que, mentre que a aquest país la democràcia no va arribar fins encara no fa cinquanta anys, de molt abans, les germanes caputxines ja exercien aquest dret com a forma d'organització comunitària.

5.5. Els canvis del Concili Vaticà II²²⁸

El Concili Vaticà II va esdevenir tot un revulsiu de renovació espiritual en el si de l'Església que també va promoure canvis en les ordres regulars, especialment en la mentalitat de les monges, sota el criteri de revisar i treure tot allò que no tenia sentit, com diuen les germanes: *"las cosas en desuso"*. Dita mentalitat la podem descriure com més comprensiva, més humana i més madura, *"con una visión más de psicología, de ver que las personas no todas somos iguales, a queste respeto al otro, de diálogo, de asimilar las cosas diferentes"*²²⁹.

Alguns dels principals canvis que es van promoure dins la comunitat manresana, a partir del nou esperit conciliar, foren:

²²⁷ Veure també *Nació Digital*, Pere Fontanals, Manresa, 13 de desembre de 2017: "El Vaticà dona la raó a les caputxines de Manresa i nomena Pilar Lumbreras nova abadessa del convent."

²²⁸ Va suposar una renovació espiritual per a l'Església que es va dur a terme durant la dècada de 1960.

²²⁹ Veure entrevista a Sor Teresa Caballero a l'Annex II d'Entrevistes.

- L'eliminació progressiva de les penitències col·lectives, com ara el menjar agenollades, els dejunis, les abstinències.
- La supressió forçosa de les disciplines, com ara la imposició de posar-se un cilici a mitjanit durant quan s'aixecaven a fer l'Ofici de lectures.
- La celebració de la missa, els Oficis Divins i totes les pregàries comunitàries en català en comptes de en llatí.
- El relaxament progressiu de la clausura, amb l'eliminació de les reixes, el major contacte amb la gent de fora, la possibilitat de les germanes de sortir del monestir (antigament, hi van haver germanes que no tornar a sortir-ne després d'entrar-hi de jovenetes)
- El contacte més dinàmic i fluït amb d'altres congregacions de la federació caputxines d'Espanya, gràcies a les trobades, reunions i els nous mitjans de comunicació.
- La supressió de la figura de les germanes legas, que eren aquelles monges que per la seva condició d'analfabetisme es veien relegades a determinades tasques més subordinades que la resta de la comunitat.

5.6. La clausura

Com moltes ordres monàstiques femenines de vocació contemplativa, les monges caputxines tenien el precepte de la clausura. Antigament, la gent de l'exterior no podia veure el rostre de les monges un cop entraven al monestir, ni aquestes podien sortir fora dels seus murs sense renunciar a la seva condició religiosa . La comunicació els hi era permesa, però de forma molt restringida (a voltes tan sols, dues o tres visites l'any)

i amb la condició que havia de ser a través d'una reixa que les separava, o bé a través del torn. A més, sempre que assistien a les celebracions o oficis que s'organitzaven a l'església de Sant Carles Borromeu, ho feien a través d'una gelosia, seguint un protocol estricte per tal d'evitar el contacte amb l'exterior.

Per a totes les gestions o recados que havien de fer amb l'exterior, comptaven amb una portera, que anomenaven "l'andadera" i que s'ocupava de fer les compres, provisions o recados diversos per la comunitat. També comptaven abans de la Guerra Civil amb els germans donados que eren almoniers que captaven fonts i ajuts en el veïnat per a les germanes. Pel que fa a les gestions econòmiques, antigament també existia la figura del síndic, encarregat d'administrar les finances de la comunitat, ja que a les germanes, pel seu vot de pobresa, no els hi era permès tocar diners. Posteriorment, aquesta figura fou suprimida i la seva funció la va assumir la ecònoma.

Progressivament, però, les necessitats de la comunitat han provocat que la clausura hagi desaparegut completament avui dia. Un dels motius va ser quan es va haver de regularitzar la situació laboral de la portera i les persones que realitzaven les tasques externalitzades, donat l'esperit de pobresa i austeritat de la comunitat, es va convenir suprimir aquests serveis i assumir-los la comunitat. Altres raons que van fer inevitable aquest relaxament és el fet que, abans, quan una germana estava malalta o tenia necessitats mèdiques, el metge o el facultatiu venia al monestir, però ara, amb els avenços mèdics, si una germana es troba malament, ha d'anar a l'hospital perquè li puguin fer totes les proves necessàries.

Cal destacar que aquest canvi d'obertura progressiva sempre s'ha procurat fer amb molt de tacte i paulatinament, mai forçat, ja que sempre hi havia alguna monja -especialment les de major edat - que podien manifestar més reticència, tanmateix

sempre s'ha procurat fer prevaldre el bé comú, procurant no generar malestar dins la comunitat²³⁰.

Actualment, al monestir s'organitzen, puntualment, activitats diverses obertes al públic, com per exemple exposicions d'art²³¹, concerts²³² o xerrades, a banda de que les seves portes estan obertes diàriament per rebre visites.

5.7. Austeritat i pobresa

La pobresa i l'austeritat són dos dels principis fonamentals que singularitzen les caputxines de la resta d'ordres monàstiques. Aquest valors els trobem arrelats en gairebé tots els àmbits de la vida quotidiana de les monges, des de la liturgia fins la manera de vestir. Tot i així, hi ha diferències entre com es vivia aquesta pobresa fa unes dècades i com es viu avui dia.

A tall d'exemple, malgrat que en èpoques passades va gaudir d'una economia folgada gràcies al treballs que desenvolupaven les germanes (elaboració de sagrades formes, venda de llibres, elaboració d'escultures de la Mare de Déu de Montserrat, feines de costura, bogaderia o planxador, entre d'altres), mai van acumular capital, car quan havien satisfet les necessitats bàsiques, el destinaven a millores comunitàries o en feien donació.

Pel cas de l'alimentació, acostumen a menjar tres vegades al dia, sent l'esmorzar i el sopar els àpats més lleugers i simples, un tros de pa amb oli en podria ser un exemple. Tot i així, no dubten en preparar un menjar més especial en els dies festius. Antigament, moltes de les provisions d'aliments eren de collita pròpia, car a l'hort, a

²³⁰ Vegis entrevistes a Pilar Lumbreras i Teresa Caballero en Annex II d'Entrevistes

²³¹ Veure *Regió 7*, Toni Mata i Riu, Manresa, 14 de juny de 2019: "Alumnes de l'institut de Cal Gravat munten una gran antològica de pintura manresana"; Veure també *Regió 7*, redacció 25 d'octubre de 2019: "Visites guiades avui a la mostra pictòrica de paisatgisme a les caputxines"

²³² Veure *Regió 7*, redacció, Manresa, 16 de juny de 2018: "Concert al convent de les caputxines, avui, amb les corals Eswèrtia i Sant Esteve"

banda de llegums, hortalisses i verdures, també hi criaven alguns animals com ara gallines, conills o porquets. Avui dia, però, tret d'una petita part de producció agrícola que els hi donen alguna de les persones que hi cultiva, l'aliment és tot comprat.

Pel que fa a les pertinences, les germanes poden posseir objectes d'ús propi com podria ser el raspall de dents o les ulleres, però la majoria eren tots comunitaris, amb altres paraules, totes els poden fer servir. L'esperit de la fraternitat és un dels més arrelats en l'ordre dels seus primers dies i les germanes el tenen molt interioritzat. Òbviament, com recalquen les tres germanes entrevistades a aquest respecte, sempre que necessiten una cosa se la compren sense cap problema, procurant però tenir lo just i necessari, sense caure en l'acumulació absurda d'objectes²³³.

5.8 La minvació de la comunitat

La crisi de fe cristiana que s'observa avui dia en les societats occidentals és una evidència cada dia més palpable. La comunitat de les caputxines de Manresa dècades que venen acusant-ho pel que fa a les vocacions. Les germanes ho atribueixen, potser al fet que l'Església no ha sabut com adaptar el seu missatge a la mentalitat del segle XXI o, potser també, al fet que actualment hi ha moltes alternatives a escollir, com per exemple estudiar a la universitat per a exercir l'ofici de mestre en comptes d'ingressar a un convent de monges d'ensenyança²³⁴. Sigui com sigui, aquesta realitat ha agreujat la supervivència de la comunitat de Manresa, més enllà de les quatre germanes que la constitueixen.

Quan la germana Teresa va ingressar a la comunitat, l'any 1956, hi havien vint-i-dues germanes, ella en va fer el número vint-i-tres. Quan va incorporar-se la germana Pilar, a la dècada de 1970, ella va ser la dinovena. Quan la germana Aina va arribar de Mallorca, l'any 2007, després que desaparegués la comunitat caputxina d'allí, hi havia

²³³ Vegis Annex II d'Entrevistes

²³⁴ Vegis entrevista a Pilar Lumbreras en Annex II d'Entrevistes

tan sols 8 monges. En l'actualitat en queden la meitat, i la més jove ha complert els 78 anys.

Durant la segona meitat del segle XX, les poques monges noves que van ingressar, o bé "se han ido a la pàtria"²³⁵, o bé han abandonat aquest estil de vida. Malgrat els esforços de les germanes, que han intentat de moltes maneres d'incentivar les vocacions, en el que va de segle no ha entrat cap nova vocació.

Conscients del canvi dels signes del temps, les monges de la comunitat de Manresa sempre han sigut innovadores, lluitadores - com ve ho demostra la seva capacitat de superació ens els diferents episodis dramàtics que ha viscut el monestir - i han fet ús del seu pensament crític i autonomia. Tot i portar una vida basada en la Regla de Santa Clara, han mirat d'adaptar aquests valors a la seva manera de ser i a les seves circumstàncies, conservant sempre l'essència de la seva fe i mantenint un ferm compromís amb la ciutat on estan arrelades.

5.9. El projecte frustat de la Fundació Sociosanitària de Manresa

Preocupades per l'esdevenir del monestir un cop la comunitat pogués extingir-se, així com fermament determinades a no voler abandonar el monestir fins a la fi dels seus dies, l'any 2014, la comunitat, fent ús de la seva autonomia, va manifestar la intenció de cedir el monestir a la Fundació Sociosanitària per tal de transformar-lo en una residència per a Gent Gran, cosa que va acabar desfermant una agra polèmica amb el bisbe de Vic, qui estava en desacord amb aquesta presa de decisió. Aquesta voluntat de les germanes obeïa un agraïment profund de la comunitat vers la ciutat, tal i com va manifestar l'actual abadessa a El Punt Avui:

*"Seria la correspondència que podem donar a tot el que Manresa ha fet per nosaltres durant tots aquests segles"*²³⁶.

²³⁵ Veure Annex II Entrevistes

²³⁶ Veure *El Punt Avui*, Manresa, 3 de desembre de 2016: "Conflicte entre les caputxines de Manresa i el bisbe"

Tanmateix, les maniobres del bisbat amb la Santa Seu van acabar frustrant la viabilitat del projecte, que hagués suposat la fi del monestir com tal per esdevenir un equipament sociosanitari. A data d'avui, les quatre germanes subsisteixen tot esperant una solució definitiva per al futur del monestir i per a la seva pervivència a la ciutat com a, molt possiblement, la darrera comunitat de les caputxines de Manresa.

6. INVENTARI DE L'ARXIU DEL MONESTIR

Tot seguit relacionem un breu inventari de la documentació i fonts localitzades a l'Arxiu conventual de les monges caputxines de Manresa a les que hem tingut accés, si bé no totes hem tingut oportunitat de poder estudiar, per raó de temps²³⁷:

Fonts autògrafes:

- Crónica del Monasterio de las Madres Capuchinas de San carlos Borromeo de la Ciudad de Manresa
- Libro de Actas de las Vesticiones
- Libro de Actas de als Professiones
- Libro de Visitas Pastorales (any 1939 ss)
- Llibre dels Òbits
- Libro-Registro de entradas en la Clausura (a partir de 1939)
- Libro-Registro de las salidas de la Clausura (a partir de 1939)
- Libro de entradas y salidas (1928-1936)
- Actas de los capítulos de la comunidad
- Libro de Actas de Ingreso en el Monasterio i del Comienzo del Postulantado
- Libro de Actas de los Capítulos de elecciones
- Libro de octavas del discretario
- Llibre dels Baptismes de les Religioses Caputxines de Manresa
- Llibres de comptes del monestir (1910-1914 i 1939 ss)
- Registro de fundaciones
- Inventari dels Béns del Monestir Sant Carles Borromeu
- Plànols varis del monastir
- Documents varis de la comunitat

²³⁷ L'estudi detingut de totes aquestes fonts, hagués passat amb escreix l'abast d'aquest estudi. Tanmateix, hem estimat oportú poder relacionar-les a efecte de quedar recollides.

Fonts impreses:

- Memòries econòmiques de la Federació de Hermanas Capuchinas
- Documents administratius varis de tràmits burocràtics amb l'Ajuntament de Manresa
- Revisión y actualización de las constituciones capuchinas
- Proyecto instalación depósito metálico
- Memòria per la gestió d'un centre de gent gran al Convent 2018
- Recull de premsa local i nacional
- Imatges fotogràfiques de la comunitat

7. CONCLUSIONS

A tall conclusiu, voldríem tan sols recollir unes breus consideracions que al nostre entendre ens permeten radiografiar alguns dels trets essencials del que ha esdevingut i ha caracteritzat la congregació de les caputxines a Manresa.

A nivell històric, ja d'ençà del seu moment fundacional, s'han caracteritzat pel seu arrelament a la ciutat. Des del primer dia, la comunitat ha estat estretament vinculada i compromesa amb Manresa, ha comptat històricament amb la protecció i l'afecte dels seus ciutadans i les seves institucions, ha festejat i ha patit els seus destins i ha estat sempre vetllant, en obra i en esperit, per fer compatible el seu manresanisme amb la fe franciscana.

També ha estat una comunitat que al llarg de la seva història s'ha caracteritzat per la seva voluntat de ser autònoma, de dirigir els seu propi destí. Una actitud d'autoafirmació, inspirada per la figura de la seva fundadora, la Mare Serafina, i la mateixa Santa Clara, que ja des dels primers dies i encara en el present, l'han portat a defensar les seves causes i a enfrontar-se, quan ha calgut, amb les autoritats tan religioses (bisbes) o civils (governos i ajuntaments).

Lligat amb això darrer, també podem constatar la tenacitat i l'esperit lluitador que ha caracteritzat a les diferents generacions de germanes caputxines que han donat la seva ànima a aquesta comunitat, com molt bé ho testimonia el fet que hagin estat capaces de preservar el seu esperit comunitari fins en set casos exclaustacions i tirar endavant quatre reconstruccions d'aquest monestir.

Pel que a l'edifici respecta, avui hem de certificar que, degut al minvament i l'envelliment de la congregació, més de les tres quartes parts dels espais estan pràcticament en desús. Tanmateix, molts dels espais han estat adaptats de forma eficient a les necessitats de la comunitat actual, si bé la incertesa del futur aprofitament de l'equipament encara és quelcom incert, malgrat els intents de les germanes de cercar-hi una viabilitat.

Finalment, pel que fa a l'experiència de la nostra convivència amb la comunitat, podríem destacar el seu profund sentit democràtic en la gestió, l'elecció de càrrecs i la presa de decisions; el seu valor fraternal i cooperatiu; la defensa del valor i la dignitat de les dones amb l'exemple del seu treball i la seva autonomia; la seva progressiva obertura a la societat i la flexibilització dels preceptes més rígids, com ara la clausura,

les penitències o les disciplines; la senzillesa, l'austeritat i l'espiritualitat com a valors per una vida en plenitud.

8. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

8.1. Llibres

CAPUTXINES, germanes: *MEMÒRIA GRÀFICA DEL MONESTIR DE CAPUTXINES DE MANRESA. 1638-1988*. Copi-gràfic- Manresa, 4 de novembre de 1989

FITÓ, Joan: *El Monasterio de Religiosas Capuchinas de Manresa*. Imprenta Gutenberg, Manresa 1945

IRIARTE, Lázaro: *VENERABLE ANGELA MARGARITA SERAFINA La fundadora que formó escuela (1543-1608)*. Barcelona, Monasterio de santa Margarita, 1984

LIZARGA, Teresa i MICHAVILA, Anna: "El claustre del desaparegut monestir de Valldaura de Manresa", *La crisi de l'edat mitjana a la Catalunya Central*. Miscel·lània d'Estudis Bagencs 9, Centre d'Estudis del Bages, Manresa 1994

SARRET I ARBÓS, Joaquim: *Historia religiosa de Manresa*. Impremta i enquadernacions de Sant Josep, Manresa 1924

SERRA, Valentí: *Les Clarisses-Caputxines a Catalunya i Mallorca: de la fundació a la guerra civil (1599-1939)*. Col·lecció Sant Pacià Núm.76, FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA, Barcelona, 2002.

SITGES i MOLINS, Xavier, "Els claustres gòtics manresans", a *Butlletí dels amics de l'art romànic del Bages* nº134, Amics de l'Art Romànic del Bages, Manresa, 2003.

TORRADEFLOT CORNET, Ignasi, *Crónicas de la Orden de las Monjas Capuchinas en España*, Tipografía Católica de domingo Vives, Manresa, 1907

8. 2. Publicacions periòdiques

- “Amics del poble”. Consultat de l’octubre al novembre de l’any 1914.
- “Acción franciscana, V.O.T Manresa”. Consultat de l’any 1956 fins l’any 1969.
- “Ave María”. Consultat l’any 1931.
- “Bages Ciutat”. Consultat l’any 1911 i l’any 1914.
- “Bages”. Consultat de l’any 1957 fins l’any 1960.
- “Bulletí catequístic”. Consultat de l’any 1916 fins l’any 1921.
- “Bulletí de predicació sacra”. Consultat de l’any 1909 fins l’any 1913.
- “Bulletí seràfic”. Consultat de l’any 1911 fins l’any 1916.
- “Diario de Manresa”. Consultat del 24 de juny de l’any 1808 al 25 d’abril de l’any 1810.
- “Diario de Avisos”. Consultat de l’any 1909 a l’any 1914.
- “Diario de Avisos”. Consultat de l’any 1931.
- “Diario de Avisos”. Consultat de l’1 de juliol al desembre de l’any 1936.
- “El Centinela”. Consultat del gener al març de l’any 1906.
- “El Dia”. Consultat de l’any 1929 a l’any 1931. I de l’any 1936 a l’any 1938.
- “El Eco del Bruch”. Consultat de l’any 1913.
- “El Eco del Bruch, periódico católico-monárquico”. Consultat del juliol de l’any 1869 a l’abril de l’any 1872.
- “El Faro Manresano, semanario católico”. Consultat del 4 d’abril de l’any 1869 al 9 de gener de l’any 1870.
- “El Manresano”. Consultat de l’any 1864 a l’any 1874.
- “El Pla de Bages”. Consultat de l’any 1904 a l’any 1937.
- “Fulla Mariana”. Consultat del febrer de l’any 1914 al desembre de l’any 1919.
- “Hoja Diocesana”. Consultat de l’agost de l’any 1939 al març de l’any 1942.
- “Hoja Parroquial”. Consultat de l’abril de l’any 1942 al desembre de l’any 1945. I del gener de l’any 1956 a l’agost de 1959.
- “La Cigonya”. Consultat del 4 de setembre de l’any 1909 al 30 d’octubre de l’any 1909.

- "La Covadonga Catalana, Revista catòlica il·lustrada". Consultada del febrer de l'any 1901 a l'agost de l'any 1902.
- "La Crónica de Manresa". Consultada de l'octubre de l'any 1865 a l'any 1868.
- "La Independencia, semanario católico". Consultat del 25 de febrer al 2 de desembre de l'any 1899.
- "La Llum, setmanari catòlic-regionalista". Consultat de l'any 1899 al 28 de juny de 1901.
- "L'Amic del poble". Consultat de l'any 1905 a l'any 1918.
- "La Montaña Republicana". Consultat del 30 de gener de l'any 1909 al 28 de desembre de l'any 1912.
- "La Patria". Consultat del juny de l'any 1935 al 17 de febrer de 1936.
- "La Voz de Manresa". Consultat del gener de l'any 1931 al juliol de l'any 1936.
- "La Voz Manresana". Consultat de l'any 1888 a l'any 1895.
- "Manresa". Consultat l'any 1944. I del 20 de febrer al 31 de desembre de l'any 1957. I del juliol al desembre de l'any 1966.
- "Patria". Consultat de l'any 1931.
- "PAX". consultat del gener de l'any 1946 al desembre de l'any 1948. I de l'any 1955 a l'any 1957. I de l'any 1964 a l'any 1966.
- "Pu-Put". Consultat del 3 de novembre de l'any 1906 al 2 de febrer de l'any 1907.
- "Revista Il·lustrada Jorba". Consultat de l'any 1909 a l'any 1913. I de l'any 1920 al 1924. I de l'any 1931 a l'any 1936.
- "Revista Mariana". Consultat de l'any 1920 a l'any 1932.
- "Semanario de Manresa". Consultat de l'any 1882 a l'any 1884.
- "Vida franciscana". Consultat de l'any 1949 a l'any 1956.

8. 3. Premsa digital

1. ACN: "La Fundació Sociosanitària de Manresa deixa el convento de las capuchinas" La Vanguardia 13/12/2016
<https://www.lavanguardia.com/local/bages/20161213/412595678896/fundacio-sociosanitaria-manresa-deja-convento-capuchinas.html>

2. ACN: "Conflicto entre las monjas de Manresa y el obispado de Vic por la cesión del convento" La vanguardia 01/12/2016
<https://www.lavanguardia.com/local/osona/20161201/412323378548/conflicto-monjas-manresa-obispado-vic-cesion-convento.html>
3. ANÒNIM: "Caputxines recorden la germana Josefina" Regió 7 09/11/2018
<https://www.regio7.cat/manresa/2018/11/09/caputxines-recorden-germana-josefina/508663.html>
4. ANÒNIM: "Dura crítica al bisbat de la doctora i la infermera d'una part de les caputxines" Regió 7 14/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/14/dura-critica-al-bisbat-doctora/391506.html>
5. ANÓNIM: "El certamen deixará el seu local i s'obrirà a la ciutat a partir del 2021" Regió 7 15/02/2020
<https://www.regio7.cat/cultures/2020/02/15/certamen-deixara-local-sobrira-ciutat/597612.html>
6. ANÒNIM: "El vicari ofereix a les monges que les cuidi una entitat sense ànim de lucre i elles responen que volen la FSSM" Regió 7 14/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/14/vicari-ofereix-monges-que-cuidi/391505.html>
7. ANÒNIM: "La Coral Cardonina canta a les Caputxines" Regió 7 01/04/2018
<https://www.regio7.cat/cultures/2018/04/01/coral-cardonina-canta-caputxines/467956.html>
8. ANÒNIM: "La recerca i el revés del bisbe de Vic han estat la cara i la creu de l'activitat" Regió 7 15/08/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/08/15/recerca-reves-del-bisbe-vic/429153.html>
9. ANÒNIM: "Les Caputxines tanquen en senyal de dol" Regió 7 24/06/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/06/25/caputxines-tanquen-senyal-dol/553003.html>
10. ANÒNIM: "Miguel Villar Trio. 15 de maig. 20.30 h. Convent de les caputxines" Regió 7 20/12/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/12/21/miguel-villar-trio-15-maig/587171.html>
11. ANÒNIM: "Nou èxit del cicle de concerts procaputxines" Regió 7 31/07/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/07/31/nou-exit-del-cicle-concerts/427176.html>
12. ANÒNIM: "Obres de col·leccions privades que volen mantenir l'anonimat" Regió 7 30/05/2019

- <https://www.regio7.cat/portada/2019/05/30/obres-colleccions-privades-que-volen/547805.html>
13. ANÒNIM: "Una pinacoteca emergeix en el lloc més inesperat"
- <https://www.regio7.cat/cultures/2019/12/27/pinacoteca-emergeix-lloc-mes-inesperat/587952.html>
14. ANÒNIM: "Un centenar de visitants a l'acte inaugural" Regió 7 15/06/2019
- <https://www.regio7.cat/cultures/2019/06/15/centenar-visitants-lacte-inaugural/551017.html>
15. ANÒNIM: "Valentí Gubianas pinta un quadre en directe" Regió 7 28/12/2019
- <https://www.regio7.cat/cultures/2019/12/28/valenti-gubianas-pinta-quadre-directe/588231.html>
16. BADRENAS Noemí: "Proposen tancar-se a favor de les caputxines dins el convent" El punt avui 20/06/2017
- <http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1172725-proposen-tancar-se-a-favor-de-les-caputxines-dins-el-convent.html>
17. C. G. "Cinc anys d'ençà de l'anunci de l'acord entre les monges i Sant Andreu Salut" Regió 7 08/03/2019
- <https://www.regio7.cat/manresa/2019/03/08/cinc-anys-denca-lanunci-lacord/531276.html>
18. C.G.: "Sobre la cessió, la diòcesi apunta que cal esperar el que dicti Roma" Regió 7 30/03/2017
- <https://www.regio7.cat/manresa/2017/03/30/sobre-cessio-diocesi-apunta-que/407129.html>
19. C. G.: "Una decisió amb tants entrebancs com la que va tenir la fundació del convent" Regió 7 07/05/2018
- <https://www.regio7.cat/manresa/2018/05/08/decisio-tants-entrebancs-que-fundacio/474482.html>
20. CAMPS Gemma: "Conferència sobre els quatre segles d'arrelament de les caputxines a Manresa" Regió 7 29/12/2016
- <https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/29/conferencia-sobre-quatre-segles-darrelament/392874.html>
21. CAMPS Gemma: "Cristians de Manresa retreuen al bisbe un actitud masclista i autoritària amb les caputxines" Regió 7 30/11/2016
- <https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/30/cristians-manresa-retreuen-al-bisbe/390332.html>

22. CAMPS Gemma: "El bisbat acusa la fundació de no portar bé la cessió de les monges i aquesta ho nega" Regió 7 22/11/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/22/bisbat-acusa-fundacio-no-portar/389414.htm>

23. CAMPS Gemma: "El bisbat acusa la fundació sociosanitària de negligent i de voler saltar-se el Vaticà" Regió 7 25/11/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/25/bisbat-acusa-fundacio-sociosanitaria-negligent/389734.html>

24. CAMPS Gemma: "El bisbat diu que les monges van signar amb la FSSM sense tenir abadessa, i ni ho sabien" Regió 7 12/12/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/12/bisbat-diu-que-monges-signar/391368.html>

25. CAMPS Gemma: "El bisbat s'ofereix, ara, per trobar una solució a la cessió del convent a la FSSM" Regió 7 13/12/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/13/bisbat-sofereix-ara-trobar-solucio/391386.html>

26. CAMPS Gemma: "El bisbe intenta des del juliol treure la fundació sociosanitària de les caputxines" Regió 7 24/11/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/24/bisbe-intenta-des-del-juliol/389649.html>

27. CAMPS Gemma: "El bisbe té el control del convent de les caputxines perquè no va tramitar el nomenament de l'abadessa" Regió 7 17/11/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/17/bisbe-control-del-convent-caputxines/388780.html>

28. CAMPS Gemma: "El CEB retreu a l'Ajuntament una actitud «dubiativa» en el tema de les caputxines" Regió 7 22/12/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/22/ceb-retreu-lajuntament-actitud-dubitativa/392246.html>

29. CAMPS Gemma: "El cicle musical en suport a les caputxines convida el cor Lupulus Emsembla" Regió 7 23/11/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/11/23/cicle-musical-suport-caputxines-convida/445881.html>

30. CAMPS Gemma: "El patronat de la FSSM ha de decidir avui què fer amb la cessió fallida de les monges" Regió 7 07/12/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/07/patronat-fssm-ha-decidir-avui/390953.html>

31. CAMPS Gemma: "El rector del Poble Nou defensa el bisbe de Vic en l'afer de les caputxines" Regió 7 05/01/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/01/05/rector-del-poble-nou-defensa/393502.html>
32. CAMPS Gemma: "Els desafortunats recanvis del bisbe de Vic" Regió 7 12/04/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/04/12/desafortunats-recanvis-del-bisbe-vic/409367.html>
33. CAMPS Gemma: "ERC acusa el bisbe de Vic d'emprendre accions per anul·lar l'acord FSSM-monges" Regió 7 15/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/15/erc-acusa-bisbe-vic-demprendre/391696.html>
34. CAMPS Gemma: "Església Plural acusa el bisbe d'usar el seu poder per trencar l'acord entre monges i FSSM" Regió 7 20/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/20/esglesia-plural-acusa-bisbe-dutilitzar/392064.html>
35. CAMPS Gemma: "La cessió del convent de les caputxines a Sant Andreu està a les mans del Vaticà" Regió 7 17/11/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/17/cessio-del-convent-caputxines-sant/388728.html>
36. CAMPS Gemma: "La FSSM obeeix l'ordre del bisbe de marxar del convent de les caputxines i deixa la cessió en punt mort" Regió 7 07/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/07/fundacio-sociosanitaria-cedeix-al-bisbat/391028.html>
37. CAMPS Gemma "La fundació socio sanitària ja ha marxat aquest matí del convent de les caputxines" Regió 7 12/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/12/fundacio-sociosanitaria-ja-ha-marxat/391334.html>
38. CAMPS Gemma: "Les caputxines creuen reconduïda la cessió del convent i confien que es podrà realitzar" Regió 7 31/01/2018
<https://www.regio7.cat/manresa/2018/01/31/caputxines-creuen-reconduida-cessio-del/457313.html>
39. CAMPS Gemma: "Les caputxines es lamenten que la cessió del convent no avança per culpa del seu orde" Regió 7 08/05/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/05/08/caputxines-lamenten-que-cessio-del/474484.html>

40. CAMPS Gemma: "Les caputxines fan un nou intent a Roma, ara perquè el convent passi a casa de repòs" Regió 7 08/03/2019

<https://www.regio7.cat/manresa/2019/03/08/caputxines-nou-intent-roma-ara/531277.html>

41. CAMPS Gemma: "Les caputxines no es pensen rendir" Regió 7 10/06/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/06/10/caputxines-no-pensen-rendir/419071.html>

42. CAMPS Gemma: "Les caputxines van enviar una carta al Sant Pare perquè intercedís per elles" Regió 7 08/06/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/06/08/caputxines-enviar-carta-al-sant/418886.html>

43. CAMPS Gemma: "Les monges acusen el bisbat de voler-se endur els aparells de fer hòsties i Vic ho nega" Regió 7 30/03/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/03/30/monges-acusen-bisbat-voler-se/407130.html>

44. CAMPS Gemma: "Les monges intentaran un altre cop que Roma permeti cedir el convent a Manresa" Regió 7 29/08/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/08/29/monges-intentaran-cop-que-roma/431182.html>

45. CAMPS Gemma: "Manresa celebra Rams amb una vintena de benediccions" Regió 7 08/04/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/04/08/manresa-celebra-rams-vintena-benediccions/408687.html>

46. CAMPS Gemma: "Munten una plataforma per donar suport a les caputxines" Regió 7 25/04/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/04/25/munten-plataforma-donar-suport-caputxines/411378.html>

47. CAMPS Gemma: "Roma restableix l'abadessa com a màxima autoritat de les caputxines" Regió 7 23/01/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/01/23/roma-restableix-labadessa-maxima-autoritat/455812.html>

48. CAMPS Gemma: "Un acte acostarà el passat i present de les caputxines de Manresa a la ciutadania" Regió 7 05/06/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/06/05/acte-acostara-passat-present-caputxines/418302.html>

49. CAMPS Gemma: "Un any de feina per fer lluir Oms i Ponsa" Regió 7 10/10/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/10/10/any-feina-lluir-oms-ponsa/437883.html>

50. EFE: "El monjo manresà Valentí Serra recopila les receptes caputxines" Regió 7 23/06/2012

<https://www.regio7.cat/gent/2012/06/22/monjo-manresa-valenti-serra-recopila-receptes-caputxines/195409.html>

51. F.G.: "Ha costat més d'una dècada aconseguir que la beatificació arribés al Vaticà" Regió 7 26/07/18

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/07/26/ha-costat-mes-duna-decada/489230.html>

52. FONTANALS Pere: "Cristians de base protestaran durant la missa que el bisbe de Vic farà a les germanes caputxines de Manresa" Nació digital 11/12/2016

<https://www.naciodigital.cat/noticia/121388/cristians/base/protestaran/durant/missa/bisbe/vic/fara/germanes/caputxines/manresa>

53. FONTANALS Pere: "El Vaticà dona la raó a les caputxines de Manresa i nomena Pilar Lumbreras nova abadessa del convent" Nació digital 13/12/2017

<https://www.naciodigital.cat/osona/noticia/55859/vatica/dona/rao/caputxines/manresa/nomena/pilar/lumbreras/nova/abadessa/convent>

54. FONTANÉ Gemma: "Què feien 30 monges caputxines ahir al carrer de les Escodines fent fotos?" Regió 7 01/08/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/08/01/trenta-monges-coneixen-origens-primera/490259.html>

55. FONTANÉ Gemma: "Una caputxina màrtir de la guerra civil, primera monja beatificada de Manresa" Regió 7 26/07/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/07/26/caputxina-martir-guerra-civil-primera/489229.html>

56. FONT TORRA Aina: "Les caputxines de Manresa esclaten contra el bisbe de Vic per la cessió del seu convent de clausura" Nació digital 23/11/2016

<https://www.naciodigital.cat/noticia/120288/caputxines/manresa/esclaten/contra/bisbe/vic/cessio/seu/convent/clausura>

57. GALINDO Francesc: "La plataforma de la gent gran reclama la reobertura de la residència Catalunya" Regió 7 01/02/2019

<https://www.regio7.cat/manresa/2019/02/01/plataforma-gent-gran-reclama-reobertura/524577.html>

58. GALLARDO Abel: "Junyent reconeix que la cessió del convent de les caputxines «ha estat precipitada»" Regió 7 27/11/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/27/junyent-reconeix-que-cessio-del/389910.html>
59. GOZZER Estefania: "El retiro de las capuchinas de Manresa" El país 17/02/2014
https://elpais.com/ccaa/2014/02/16/catalunya/1392578787_141289.html
60. La Cigüena De La Torre: "Ahora las capuchinas de Manresa" Infovaticana 12/12/2016
<https://infovaticana.com/blogs/cigona/ahora-las-capuchinas-manresa/>
61. MANRESA: "La cessió fallida del convent de les caputxines frustra ampliar un carrer i obrir una plaça a Manresa" Regió 7 24/12/2016
<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/24/cessio-fallida-del-convent-caputxines/392475.html>
62. MAÑÉ Pepa: "L'institut Cal Gravat munta una exposició amb 40 quadres de pintors manresans del segle XX" Regió 7 30/05/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/05/30/linstitut-cal-gravat-munta-exposicio/547732.html>
63. MARCÈ Marc: "El convent de les hòsties" Regió 7 15/12/2016
<https://www.regio7.cat/blogs/ras-i-cru/el-convent-de-les-hosties.html>
64. MARCÈ Marc: "Talamanca" Regió 7 13/12/2015
<https://www.regio7.cat/blogs/ras-i-cru/talamanca.html>
65. MATA Toni: "Alumnes de l'institut de Cal Gravat munten una gran antològica de pintura manresana" Regió 7 15/06/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/06/15/alumnes-linstitut-cal-gravat-munten/551018.html>
66. MATA Toni: "El convent de les caputxines de Manresa acull una exposició de 37 paisatges en homenatge pòstum a l'activista Ramon Payàs" Regió 7 29/10/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/10/29/menu-pictoric-mar-muntanya/576344.html>
67. MATA Toni: "Una exposició de pintura mostra al convent de les Caputxines els rostres de la natura" Regió 7 27/12/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/12/27/exposicio-pintura-mostra-al-convent/587953.html>

68. MORROS Jordi: “La Fundació Sociosanitària i el Bisbat de Vic inicien el diàleg sobre les caputxines” Regió 7 03/05/2014

<https://www.regio7.cat/manresa/2014/05/03/fundacio-sociosanitaria-bisbat-vic-inicien/266639.html>

69. MORROS Jordi : “El bisbe de Vic encara no ha atès la cessió del convent de les caputxines a Sant Andreu” Regió 7 19/03/2014

<https://www.regio7.cat/manresa/2014/03/19/bisbe-vic-encara-no-ha/261471.html>

70. MORROS Jordi: “El convent del carrer Talamanca ja acull el primer equipament social” Regió 7 16/01/2015

<https://www.regio7.cat/manresa/2015/01/16/convent-del-carrer-talamanca-ja/298542.html>

71. OLIVERAS C.: “Conflicte entre les caputxines de Manresa i el bisbe” El punt avui 3/12/2016

<http://www.elpuntavui.cat/article/1027487-conflicte-entre-les-caputxines-de-manresa-i-el-bisbe.html>

72. OLIVERAS C.: “El grup de suport a les caputxines promou un nou acte” El punt avui 27/06/2017

<http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1177481-el-grup-de-suport-a-les-caputxines-promou-un-nou-acte.html>

73. OLIVERAS Carmina: “Cròniques d’una monja de clausura” El punt avui 02/06/2017

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1158301-croniques-d-una-monja-de-clausura.html>

74. PAZ Susana: “Santacana & Fité i «2 pianos» a les Caputxines” Regió 7 25/04/2018

<https://www.regio7.cat/cultures/2018/04/25/santacana-fite-2-pianos/472176.html>

75. REDACCIÓ: “350 ancians, immigrants i infants participen al dinar de Sant Egidi a Manresa” Regió 7 27/12/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/12/27/350-ancians-immigrants-infants-participen/517821.html>

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/12/25/350-ancians-immigrants-infants-participen/517770.html>

76. REDACCIÓ “Carta al bisbat d’una doctora i una infermera de caputxines de Manresa” regió 7 13/12/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/12/13/carta-al-bisbat-duna-doctora/391465.html>

77. REDACCIÓ: "Concert al convent de les caputxines, avui, amb les corals Eswèrtia i Sant Esteve" Regió 7 16/06/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/06/16/concert-al-convent-caputxines-diumenge/481888.html>

78. REDACCIÓ: "Concert coral, avui a les caputxines" Regió7 20/01/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/01/20/concert-coral-avui-caputxines/455321.html>

79. REDACCIÓ: "Concert pro caputxines de la Coral Ressonns" Regió 7 21/06/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/06/21/concert-pro-caputxines-coral-ressons/420817.html>

80. REDACCIÓ: ""Dansànima", omple de públic l'església del convent de les caputxines" Regió 7 29/07/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/07/29/dansanima-al-convent-caputxines-omple/427055.html>

81. REDACCIÓ: ""Dansànima", proposta d'avui dins el cicle musical al convent de les caputxines" Regió 7 27/07/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/07/27/dansanima-proposta-dema-cicle-al/426712.html>

82. REDACCIÓ: "Darrers dies per veure l'exposició «Natures»" Regió 7 25/01/2020

<https://www.regio7.cat/cultures/2020/01/25/darrers-dies-veure-lexposicio-natures/593321.html>

83. REDACCIÓ: "Dos concerts per donar suport a les caputxines" Regió 7 25/05/2017

<https://www.regio7.cat/cultures/2017/05/25/dos-concerts-donar-suport-caputxines/416408.html>

84. REDACCIÓ: "El cicle de concerts pro caputxines programa la Capella de Música de la Seu" Regió 7 27/12/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/12/27/cicle-concerts-pro-caputxines-programa/451385.html>

85. REDACCIÓ: "El conjunt manresà Coral a Cor actua demà al convent de les caputxines" Regió 7 05/08/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/08/05/conjunt-manresa-coral-cor-actua/427933.html>

86. REDACCIÓ: "El convent de les caputxines de Manresa acull una exposició de pintura" Regió 7 20/12/2019

<https://www.regio7.cat/cultures/2019/12/20/convent-caputxines-manresa-acull-exposicio/586935.html>

87. REDACCIÓ: "El Cor d'Esportles i l'Orfeó Manresà actuen a l'església de les caputxines"
Regió 7 01/03/2019

<https://www.regio7.cat/cultures/2019/03/01/cor-desporles-lorfeo-manresa-actuen/530032.html>

88. REDACCIÓ: "El dinar de Nadal de la Comunitat de Sant Egidi a Manresa reunirà 300 persones"
Regió 7 24/12/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/12/24/dinar-nadal-comunitat-sant-egidi/517611.html>

89. REDACCIÓ: "El Papa nomena Romà Casanova Comissionari Pontifici de les germanes caputxines"
Regió 7 16/11/2016

<https://www.regio7.cat/manresa/2016/11/16/papa-nomena-roma-casanova-comissionari/388620.html>

90. REDACCIÓ: "El Pou de la Gallina premia les germanes caputxines, els Tirallongues i Josep Olivet"
Regió 7 03/05/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/05/03/pou-gallina-premia-germanes-caputxines/473726.html>

91. REDACCIÓ: "El Pou premia les caputxines, Josep Olivet i els Tirallongues"
Regió 7 02/05/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/05/02/pou-premia-caputxines-josep-olivet/473376.html>

92. REDACCIÓ: "La Comunitat de Sant Egidi de Manresa reunirà 300 persones al dinar de Nadal"
Regió 7 25/12/2018

<https://www.regio7.cat/manresa/2018/12/25/comunitat-sant-egidi-manresa-reunira/517675.html>

93. REDACCIÓ: "La Comunitat de Sant Egidi reuneix més de 300 persones al dinar de Nadal"
Regió 7 26/12/2017

<https://www.regio7.cat/manresa/2017/12/27/comunitat-sant-egidi-reuneix-mes/451306.html>

94. REDACCIÓ: "La Coral Cardonina anima la Setmana Santa amb música sacra en línia"
Regió 7 06/04/2020

<https://www.regio7.cat/cultures/2020/04/06/coral-cardonina-anima-setmana-santa/606530.html>

95. REDACCIÓ: "La Coral Cardonina munta un cicle de música sacra en línia" Regió 7 02/04/2020
<https://www.regio7.cat/cultures/2020/04/02/coral-cardonina-munta-cicle-musica/606087.html>
96. REDACCIÓ: "La mostra pictòrica «De mar i muntanya» s'inaugura al convent de les caputxines" Regió 7 05/10/2019
<https://www.regio7.cat/cultures/2019/10/05/mostra-pictorica-mar-muntanya-sinaugura/571817.html>
97. REDACCIÓ: "La plataforma pro caputxines ja té a punt els primers actes" Regió 7 09/05/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/05/09/plataforma-pro-caputxines-ja-punt/413699.html>
98. REDACCIÓ: "L'Escolania de Sant Miquel i la Coral de les Escodines canten per les caputxines" Regió 7 28/09/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/09/28/lescolania-sant-miquel-coral-escodines/436021.html>
99. REDACCIÓ: "Les misses del gall d'avui a Manresa" Regió 7 24/12/2015
<https://www.regio7.cat/manresa/2015/12/24/misses-del-gall-davui-manresa/342326.html>
100. REDACCIÓ: "Memòria.cat publica un vídeo amb 150 fotografies de les esglésies destruïdes durant la guerra" Regió 7 04/01/2018
<https://www.regio7.cat/cultures/2018/01/04/memoriacat-publica-video-150-fotografies/452480.html>
101. REDACCIÓ: "Mor l'activista cultural i del món de l'esport Ramon Payàs" Regió 7 24/06/2019
<https://www.regio7.cat/portada/2019/06/24/mor-lactivista-cultural-del-mon/552859.html>
102. REDACCIÓ: "Nou espectacle del cicle de suport a les monges caputxines" Regió 7 28/07/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/07/28/nou-espectacle-del-cicle-suport/426778.html>
103. REDACCIÓ: "350 persones al dinar de Nadal de la comunitat de Sant Egidi a Manresa" Regió 7 25/12/2019
<https://www.regio7.cat/manresa/2019/12/25/350-persones-al-dinar-nadal/587908.html>
104. REDACCIÓ: "Ple en el concert de suport a les caputxines" Regió 7 02/07/2017
<https://www.regio7.cat/manresa/2017/07/02/ple-concert-suport-caputxines/422642.html>
105. REDACCIÓ: "Recital al convent de les Caputxines, avui" Regió 7 15/09/2017

- <https://www.regio7.cat/manresa/2017/09/15/recital-al-convent-caputxines/433844.html>
106. REDACCIÓ: "Secrets sobre flors remeieres i hortalisses" Regió 7 06/05/2014
- <https://www.regio7.cat/manresa/2014/05/06/secrets-sobre-flors-remeieres-hortalisses/267058.html>
107. REDACCIÓ: "Un centenar de voluntaris fan possible el dinar de Nadal de Sant Egidí a Manresa" Regió 7 24/12/2019
- <https://www.regio7.cat/manresa/2019/12/24/centenar-voluntaris-possible-dinar-nadal/587767.html>
108. REDACCIÓ: "Un llaç groc damunt l'hàbit de color marró" Regió 7 08/05/2018
- <https://www.regio7.cat/manresa/2018/05/08/llac-groc-damunt-lhabit-color/474483.html>
109. REDACCIÓ: "Valorar la utilització geriàtrica del Centre Hospitalari i altres equipaments" Regió 7 28/02/2019
- <https://www.regio7.cat/manresa/2019/02/28/valorar-utilitzacio-geriatrica-del-centre/529747.html>
110. REDACCIÓ: "Visita a l'exposició «Natures» i al claustre de les caputxines" Regió 7 16/01/2020
- <https://www.regio7.cat/cultures/2020/01/16/visita-lexposicio-natures-al-claustre/591444.html>
111. REDACCIÓ: "Visites guiades avui a la mostra pictòrica de paisatgisme a les caputxines"
- <https://www.regio7.cat/cultures/2019/10/26/visites-guiades-avui-mostra-pictorica/575818.html>
112. REGIO7: "confiança al convent" Regió 7 31/01/2018
- <https://www.regio7.cat/opinio/2018/01/31/confianca-al-convent/457389.html>

8. 4. Webgrafia:

- Manresanes que han fet història
<http://manresanes.blogspot.com/2008/03/angela-margarida-prat-mare-serafina.html>
- Monestirs de Catalunya
<https://www.monestirs.cat/monst/bages/ba15carl.htm>
- Historia de manresa. El convent de les monges Caputxines.
<https://historiademanresa.wordpress.com/2015/09/25/303/>